

Er medvirkning bare et spill for galleriet?

En case-studie av medvirkningsprosessene for områdereguleringen av Lund Torv, Kristiansand.

TOMINE STRAY EVENBYE

VEILEDER

Oddgeir Tveiten

Universitetet i Agder, 2022

Fakultet for samfunnsvitenskap

Institutt for global utvikling og samfunnsplanlegging

Forord

Jan Teigen sa det best når han sa *Optimist, jeg vet det går bra til sist*.

De siste fem månedene har lært meg masse. Faglig har jeg fått dykke ned i interessant teori og problemstillinger som engasjerer meg og de rundt meg. I tillegg har jeg lært enormt mye om det å arbeide selvstendig med noe over lang tid. 2022 startet med at jeg stod på bar bakke uten en plan. Etter nøye planlegging, bruk av fargerike tusjer og uendelige mange to-do lister, er jeg nå ferdig med en mastergrad.

Jeg vil først og fremst takke til alle som stilte opp til intervju og deltok i spørreundersøkelsen. Uten deres unike innsikt og kunnskap ville ikke denne oppgaven vært mulig. Dere har lært meg enormt masse.

Takk til mine medstudenter. Våre faste lunsjer med rom for å lufte frustrasjon og gleder, deling av tips og triks, og mye latter hadde jeg ikke klart meg uten.

Takk til veilederen min Oddgeir Tveiten for oppmuntring, beroligende ord og konstruktive tilbakemeldinger.

Takk til familie og venner for heia-rop og støtte i denne perioden. Uvurderlige.

Tomine Stray Evenbye, juni 2022, Kristiansand.

Sammendrag

Denne masteroppgaven er en case-studie av en områderegulering av et sentrumsnært og komplekst område i Kristiansand kalt Lund Torv. Hovedfokuset har vært på konflikten som oppstod under planprosessen mellom beboere og planmyndigheten i Kristiansand Kommune, og hvilken rolle medvirkning har spilt inn i planprosessen. Medvirkning som konsept er forankret i Plan- og bygningsloven fra 2008, og skal sikre åpenhet, deltakelse og forutsigbarhet. Studien tar utgangspunkt i flere kvalitative og en kvantitativ undersøkelse. Det er gjennomført semi-strukturerte intervjuer med fire ulike aktører som har vært involvert til ulik grad i planprosessen. I tillegg er det utført en dokumentanalyse av fire relevante offentlige dokumenter og en diskursanalyse av lokalavisen, Fædrelandsvennen, sin dekning av saken. Det er også gjennomført en kvantitativ spørreundersøkelse for medlemmer av en beboeraksjon. Med en antropologisk tilnærming til konflikten og planprosessen ønsker denne oppgaven å forankre de ulike aktørenes opplevelse av medvirkningen og planprosessen for Lund Torv i sammenheng med teori om medvirkning, sted og kommunikasjon. Medvirkningen utført i forarbeidet til områdereguleringsplaner er det lite forskning på, så dette er ment som et bidrag til videre forståelse for viktigheten av medvirkning som konsept og hvordan man best mulig kan bruke det som et godt verktøy i fremtidige reguleringsplaner. Studien viser at konflikt oppstår mellom beboere og kommune når det er minimalt med medvirkning, en-veis kommunikasjon, og ujevn maktbalanse mellom kommune, utbyggere og sivilbefolkning. I tillegg er det kommet frem at stedet Lund Torv er komplekst med flere funksjoner, og det ble lite tatt hensyn til de ulike verdiene i området. Oppgaven kan forhåpentligvis bidra til diskusjonen om medvirkning og hvordan vi i fremtiden kan inkorporere medvirkning som et nødvendig verktøy for god planlegging.

Abstract

This master thesis is a case study of an area regulation of a complex area called Lund Torv close to the city center of Kristiansand. The main focus has been on the conflict that occurred during the planning process between the residents in the area and the local planning authority in Kristiansand municipality, and what role participation had in the process. Public participation as a concept is anchored in The Planning and Building Act of 2008, and it shall reassure transparency, participation and predictability. The study is based on numeral qualitative research and one quantitative research. Four semi-structured interviews have been conducted with different parties that have been involved in different capacities in the planning process. In addition, four relevant official documents have been analyzed, as well as a discourse analysis of the local newspapers' coverage of the process. A survey has been distributed to members of a Facebook group created to share information about the planning process. With an anthropological approach to the conflict and the planning process, this thesis wishes to emphasize the different parties' experience with public participation and the planning process for Lund Torv in connection to theory on public participation, place and communication. There has been little research done on public participation in early stages of area regulation, so this thesis is meant to be a contribution to further understanding of the importance on public participation as a concept and how we can utilize it as a tool the best way possible in future regulations. The study conducted show that conflict occur between residents and the local government when there is minimal public participation, on-way communication, and an uneven balance of power. In addition, there was little consideration to the fact that Lund Torv is a complex area with multiple functions. The thesis will hopefully contribute to the conversation on public participation and how in the future it can be incorporated as a necessary tool for better planning.

Innhold

1.0 Introduksjon til oppgaven	1
1.1 Bakgrunn for oppgaven	1
1.2 Presentasjon av case	2
1.3 Formålet med oppgaven og problemstilling	3
1.4 Avgrensning og valg av metode	3
1.5 Oppgavens gang	4
2.0 Lund Torv – historisk møteplass med kulturell verdi	6
2.1 Kart over område	6
2.2 Lund Torv med historisk og kulturell verdi	7
2.3 Innledende stedsanalyse	9
2.4 Områdereguleringen	10
3.0 Teori	12
3.1 Medvirkning og demokratiske beslutninger	12
3.1.1 Dagens organisering i planlegging	13
3.1.2 Arnsteins deltagelsesstigen	15
3.1.3 Dagens debattklima	17
3.2 Sted – identitet og tilhørighet	20
3.2.1 Stedsbegrepet	21
3.2.2 Not In My Backyard – NIMBY	22
3.3 Offentlig kommunikasjon	23
3.3.1 De demokratiske prosessene bygger på kommunikasjon	24
3.3.2 Kollaborativ planlegging – samskaping	26
4.0 Metodisk tilnærming og refleksjoner	29
4.1 Forskningsdesign	29
4.2 Dokumentanalyse	30
4.3 Kvalitative semi-strukturerte forskningsintervju	31
4.3.1 Planmyndighetene	32
4.3.2 Lund Torv og Vabua Beboeraksjon	32
4.3.3 Studentsamskipnaden i Agder – SIA	33
4.3.4 Ekstern konsulent	33
4.4 Kvantitativ spørreundersøkelse for berørte	34
4.5 Etske vurderinger	35
4.6 Reliabilitet og validitet	35
4.7 Analytisk tilnærming	37

5.0 Dokumentanalyse	38
5.1. Kommuneplanens samfunnsdel	38
5.2 Universitetsbyen Kristiansand mot 2030	40
5.3 Områderegulering av Lund Torv	42
5.4 Medvirkning i byplanlegging i Norge – Norsk Institutt for by- og regionforskning	43
5.5 Diskursanalyse av Fædrelandsvennens dekning av Lund Torv	44
6.0 Medvirkning i planprosess – gnagsår eller nyttig verktøy?	51
6.1 Oversikt over medvirkningen for områdereguleringen av Lund Torv	51
6.1.1 Medvirkningen ifølge intervju-informantene	51
6.1.2 Medvirkningen ifølge respondentene på spørreundersøkelsen	57
6.1.3 Medvirkningen ifølge offentlige dokumenter	61
6.2 Resultatene av medvirkningen	63
7.0 Makt og kommunikasjon	66
7.1 Reell påvirkningsmakt på områdereguleringen	66
7.2 Kommunikasjonsformene brukt av aktørene	71
8.0 Medvirkning i fremtiden	75
8.1 Hva kunne vært gjort annerledes?	75
8.1 Forslag til kollaborativ planlegging	78
8.2 Hvordan planleggingen av Lund Torv kunne blitt gjort	79
9.0 Konklusjon	82
10.0 Referanseliste	86

Figur og bildeliste

Figur 1. Ladder of Participation (Arnstein, 1969).....	16
Figur 2	39
Figur 3	39
Figur 4	41
Figur 5	42
Figur 6	58
Figur 7	59
Figur 8	60
Figur 9	60

Bilde 1. Kart over Lund Torv.....	6
Bilde 2. Eldre bilde av utsikten over Lund Torv tatt fra toppen av Vabua.	8
Bilde 3	10
Bilde 4	10
Bilde 5	10
Bilde 6	10
Bilde 7. Forslag fra Vabua Utvikling AS.	46
Bilde 8. Forslag fra SIA, LundSiA.....	46

1.0 Introduksjon til oppgaven

Medvirkning er et mye diskutert begrep, både i fagmiljøene, forskning og i den daglige talen. Ikke alle er like oppmerksomme på denne rettigheten til medvirkning som borgere har i henhold til byutvikling, men stadig flere engasjerer seg. I de siste årene har det vært en offentlig debatt på om medvirkning faktisk fungerer. I forlengelse av den debatten vil denne oppgaven forske videre på konseptet og studere det opp mot et spesifikt lokalområde.

1.1 Bakgrunn for oppgaven

Medvirkning ble introdusert for oss tidlig i studieløpet. Uten mye tidligere kunnskap i planlegging var det komplisert å forstå konseptet. Ideen om at man skal få innspill og forslag fra sivilbefolkningen på ulike planer initiert av kommunen eller private utbyggere ga lite mening, da de to sistnevnte innehar fagkunnskapen. Men ettersom vi fikk mer og mer kunnskap om de ulike planprosessene og dilemmaene som planleggere sitter med ga det mer mening. Med bakgrunn i sosialantropologi forstod jeg fort at lokalkunnskap er et viktig element i regulerings- og detaljplaner. Lokalmiljøet er de som bor og bruker området til daglig og sitter på mye kunnskap om stedet. Utenforstående kan kanskje se muligheter med et område, mens lokalmiljøet vet hvordan det er å leve i det området.

Ettersom jeg begynte å interessere meg mer for konseptet medvirkning la jeg merke til en stor misnøye blant omgangskretsen og generelt i befolkningen. Det dukket stadig opp artikler med frustrerte naboer som fikk en kjempeblokk i hagen sin, eller irriterte naboer som protesterte mot et nytt boligkompleks som skulle bygges i vannkanten. Diskusjonene var opphetet med skarpe toner og det var uttrykt mye mistillit til planmyndigheter, utbyggere og politikere. Jeg bestemte meg derfor å undersøke hva medvirkning er og hva som var grunnen til den store misnøyen blant folk. Man skulle jo tro byutvikling var en positiv ting med byen fordi det bidrar til bedre møteplasser, fremkommelighet og tilgjengelighet for alle?

Jeg bestemte meg for å fokusere på et område som har vært mye diskutert i min omgangskrets og lokalavisen Fædrelandsvennen (FVN), nemlig Lund Torv. Et sentrumsnært lokalområde som fungerer som både boligområde med eldre bebyggelse, forfallen næring, kollektivknutepunkt og grøntområde. Lund Torv har gjennomgått en områderegulering som ble vedtatt i 2020 og fikk mye motstand. Det er regulert til bygging av nye studentboliger, utvidelse av busstrasé, bedre fremkommelighet for gående og syklende, samt flere nærings- og leilighetsbygg. I forbindelse med vedtatt reguleringsplan og reaksjonene under selve planprosessen og i etterkant, ønsker jeg å se på hvorfor reguleringen av Lund Torv skapte et

enormt engasjement, hovedsakelig negativt. Generelt er jeg interessert i hvordan vi kan unngå negative reaksjoner og heller skape positivt engasjement fra sivilbefolkningen i fremtidige planprosesser.

Jeg vil ta utgangspunkt i medvirkning og kommunikasjon. Plan- og bygningsloven, henvises til som PBL i oppgaven, vektlegger at medvirkning skal gjennomføres i nye planer og prosessen skal være transparent og offentlig slik at berørte parter kan komme med innspill (2008). Det er i bunn og grunn en demokratisk prosess som skal beskytte og bidra til at sivilbefolkningen kan delta i prosessene som omhandler deres nærområde. Oppgaven vil vektlegge begreper som medvirkning, demokrati, kommunikasjon og sted. Medvirkning blir her definert som prosessen som skaper transparens og kommunikasjonsutveksling mellom planmyndighet, utbygger og sivilbefolkning. Demokratiets prosesser skal ligge til grunn for planene og ha ansvarlige aktører. Kommunikasjon går ut på at informasjon om planene er lett tilgjengelige for alle og et rammeverk for dialog. Sted tas opp for lokalmiljøenes tilhørighet til nærområdene og stedsidentiteten.

1.2 Presentasjon av case

Kommunen jeg tar utgangspunktet i er Kristiansand Kommune. Jeg har vokst opp i Kristiansand og studerer nå ved Universitetet i Agder. Derfor var det et naturlig valg. Vi har også i løpet av studiet blitt godt kjent med kommuneplanen og hvordan de ulike delene settes sammen og iverksettes i prosjekter i kommunen. Fokuset mitt blir på et bestemt område, Lund Torv. Jeg er ei «londskråge» (innbyggernavn for folk bosatt på Lund i Kristiansand) og derfor omgås jeg med mange som har sterke meninger om utbyggingen på Lund Torv.

Lund Torv var tidligere et bydelssentrum for beboere på Lund med de nødvendige dagligvarebutikkene tilgjengelige. I dag er det et knutepunkt for mye ulik trafikk med handelsvirksomheter, park og boliger. Det godt brukte og litt slitne området har potensiale til å utvikle seg til å bli en forlengelse av Kvadraturen, og knytte sammen sentrum og Universitetet, som er vedtatt ifølge Universitetsbyen Kristiansand mot 2040 (Kristiansand Kommune et al., 2018). Nye studentboliger og leiligheter i området lokaliseres da på sentrumsaksen og skaper et vibrerende byrom med gode kollektivtransportmuligheter og møteplasser. Men endringer kan være vanskelig å akseptere for beboere som har en sterk tilhørighet og tilknytning til området, og identifiserer seg med Lund Torv. Det er store diskusjoner om Lund Torv, hva det kan bli og hva som må unngås. Jeg ønsker å belyse den

betente konflikten for å forstå hvorfor lokalmiljøer reagerer på områdereguleringer og hvordan man kan snu en negativ reaksjon på utvikling til positivt engasjement.

1.3 Formålet med oppgaven og problemstilling

Jeg ønsker med denne oppgaven å studere konseptet medvirkning i en lokal kontekst og undersøke hvordan medvirknings- og kommunikasjonsprosessene oppleves av de involverte aktørene; planmyndighetene, beboerne, utbyggerne og Studentsamskipnaden i Agder (SIA). Begrepene medvirkning, kommunikasjon, demokrati og sted skal bidra til å diskutere de ulike elementene av planprosessen.

Problemstillingen er som følger, med fokus på Lund Torv som case:

Hvorfor oppstår det konflikt mellom beboere og kommune under lokal områdeutvikling?

Forskningsspørsmål

1. *Hvilken funksjon hadde medvirkning i utformingen av områdereguleringen?*
2. *Hvordan er makten balansert mellom de ulike aktørene involvert i områdereguleringen?*
3. *Hvordan kan man bruke medvirkning og kommunikasjon til å oppnå positivt engasjement fra befolkningen?*

1.4 Avgrensning og valg av metode

I starten ble det gjort en grundig dokumentanalyse av relevante offentlige dokumenter og referat, samt en analyse av dekningen av planprosessen og konflikten i FVN for å få oversikt over planprosessen og situasjonen. For å få et innblikk i opplevelsen av prosessen ble det utført intervju med fire involverte aktører i et semi-strukturert intervju; ansvarlig for Facebook gruppen Lund Torv og Vabua Beboeraksjon, daværende leder av Studentrådet i Agder, en ekstern konsulent hyret av to grunneiere og planmyndighetene. I tillegg ble det utført en kvantitativ spørreundersøkelse for å kunne basere teorien på konkrete tall. Den ansvarlige for beboeraksjonene distribuerte linken til spørreundersøkelsen til medlemmene av Facebook gruppen og en privat mailliste. Spørsmålene gikk ut på å få perspektivene til dem som blir direkte berørt av utbyggingen av Lund Torv og deres tanker om prosjektet, både negative og positive.

Det ble besluttet å ikke intervju barn og unge fordi barn var ikke direkte involvert i konflikten som oppstod og er derfor ikke avgjørende for å kunne svare på problemstillingen. Dokumentanalysen ga innsikt i hvordan barneombudet har fremmet barn og unges sak, og da spesielt med tanke på barnehagen ved Lund Kirke og utviklingen av Vabua Park. Medvirkning legger spesielt trykk på involvering av barn og unge i plansaker, men i denne sammenhengen måtte forskningen avgrenses og deres involvering ble sett på som mindre relevant for oppgavens gang og problemstilling.

Hensikten med denne oppgaven er å forske på hvordan medvirkning blir brukt og opplevd av ulike aktører i en områderegeringsfase. Oppgaven forsker på konseptet medvirkning og håper det kan bidra til videre diskusjon om hvordan medvirkning kan brukes i en fremtidig områderegering og hvilke tiltak som faktisk gjør en forskjell, da med spesielt hensyn til lokalmiljø. Problemstillingen vil hjelpe oppgaven med å se på de faktorene som faktisk spilte inn på konflikten og hvorfor den oppstod, slik at det i fremtiden kan unngås. En slik konflikt svekker ikke bare arbeidet til myndighetene og utviklerne, det kan også føre til mindre tillit til politikere og demokratiet generelt. Derfor er det et viktig tema å ta opp for å kunne unngå det i fremtiden.

1.5 Oppgavens gang

Dette kapitlet gjør rede for oppgavens gang og hvordan oppgaven er strukturert for å best kunne svare på problemstillingen og forskningsspørsmålene. Kapittel 2.0 *Lund Torv – historisk møteplass med kulturell verdi* vil gjøre rede for oppgavens fokusområde, nemlig Lund Torv. Kapitlet er ment som en beskrivende del slik at du får et bilde på hva som forskes på og hvordan det er utformet i dag. Kapittel 3.0 *Teori* beskriver teorien som legger grunnlaget for studien. Det gjennomgår sakens medvirkningspraksis og teori som er forankret i fagmiljøene. Deretter går kapitlet gjennom stedsbegrepet og konseptet NIMBY. Til slutt svinger kapitlet innom offentlig kommunikasjonspraksis i planlegging og hvilke demokratiske prosesser det innebærer. Kapittel 4.0 *Metodisk tilnærming og refleksjon* begrunner valgene for metodisk datainnsamling og forskningsdesign. I tillegg reflekteres det rundt etiske vurderinger, reliabilitet og validitet, og til slutt tilnærmingen til analyse av empirien. Kapittel 5.0 *Dokumentanalyse* har fått et eget kapittel for å gi en grundig gjennomgang av de ulike dokumentene som ligger til grunn for oppgavens struktur og forskningsdesign. Det er tre offentlige styringsdokumenter fra Kristiansand Kommune, en

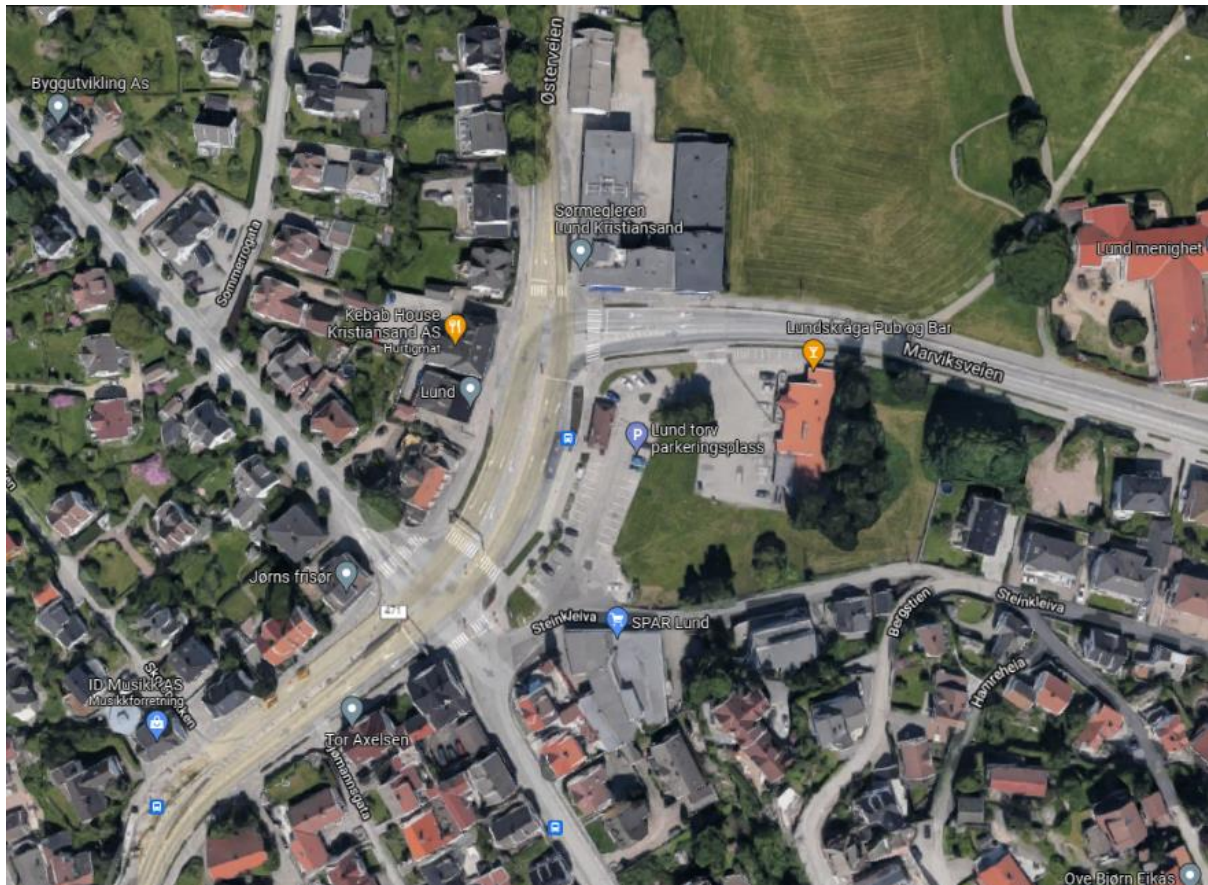
rapport fra Norsk Institutt for By- og Regionalforskning, og diskursanalyse av Fædrelandsvennens dekning av planprosessen og konflikten.

De tre neste kapitlene diskuterer empirien opp mot den teoretiske forankring for å kunne svare på problemstillingen og forskningsspørsmålene. *Kapittel 6.0 Medvirkning i planprosess – gnagsår eller verktøy?* gjennomgår hvordan de ulike aktørene opplevde medvirkningen sammen med en analyse av referat og dekning av medvirkningen. Neste kapittel, *7.0 Makt og Kommunikasjon* ser på de maktforholdene som ligger til grunn for planprosessen og hvilken rolle det hadde for konflikten. Kommunikasjon spiller også en rolle fordi det gjenspeiler maktrelasjonene. *Kapittel 8.0 Medvirkning i fremtiden* forsøker å komme med alternative måter medvirkningen kunne vært gjennomført i planprosessen for områdereguleringen av Lund Torv for å muligens unngått en negativ konflikt og heller oppmuntret til positivt engasjement. Til slutt konkluderes oppgaven i *kapittel 9.0 Konklusjon* hvor teorien, empirien og analysen knyttes sammen for å gi et svar til problemstillingen og forskningsspørsmålene.

2.0 Lund Torv – historisk møteplass med kulturell verdi

For å kunne diskutere engasjementet som oppstod i planprosessen er det viktig med bakgrunnsinformasjon om området Lund Torv for å få et bilde på kompleksiteten i området som videre gir informasjon på verdien det har for brukere og beboere.

2.1 Kart over område

Bilde 1. Kart over Lund Torv.

Her ser man et oversiktsbilde av Lund Torv. Øverst til høyre ser man en del av Lund Kirke og Vabua Park. Midt i bildet er Elevinetomta under den oransje pilen til høyre. Bygget med tilhørende grønn omringende park og parkeringsplass skal bli LundSia, 250 studentboliger med næring i første etasje. Boligene som ligger vest for Elevine, samt byggene vest for Vabua, er ifølge områdereguleringen regulert til blokkbebyggelse med næring i første etasje og skal bli en del av knutepunktet.

Østerveien er gjennomgående hovedvei forbeholdt for buss samt biler som skal til eiendommer. Marviksveien (øst), Kuholmsveien (sør) og Torridalsveien (vest) forgreiner seg fra Østerveien.

2.2 Lund Torv med historisk og kulturell verdi

Lund Torv er i dag preget av mye trafikk og ferdsel. Historisk sett er Østerveien den eldste innfartsåren inn til Kvadraturen sentrum. Det var her den første bebyggelsen i området ved Lund Torv startet. Etter at Lundsbroa ble bygget i 1810 ble Kvadraturen i sterkere grad en del av næringsgrunnlaget for Lund, og mot slutten av 1800-tallet var det sterk vekst og betydelig husbygging på Lund (Kristiansand Kommune, 2020).

Etter det jeg er blitt fortalt av den eldre generasjon oppvokst på Lund, var Torvet en viktig del av hverdagen til dem og foreldrene deres. Det var et originalt torv med flere ulike bedrifter og tjenester. Et av de eldste byggene i Østerveien er nr. 19, hvor slakteren drev forretning (se bilde nr. 2). Bygget er ikke endret i for stor grad og preges fortsatt av tidligere forretningspraksis. Det ruver på hjørnet av Østerveien og Torridalsveien, malt gult og rett ved siden av lyskrysset. Gående og syklende kan ikke la være å legge merke til det, da spesielt på våren og sommeren da de setter ut to fine lenestoler forbigående kan sette seg ned på. Elevinebygget var tidligere en kafé hvor bydelens beboere møttes for å slå av en prat. Byggene vest for Vabua hadde en frisør, et gatekjøkken og et glassmagasin.

Lund Torv blir ofte kalt Rundingen av lokale. På 50- og 60-tallet regulerte kommunen Lund Torv med rundkjøring i krysset mellom Østerveien, Torridalsveien og Kuholmsveien (Kristiansand Kommune, 2020). Siden da ble Rundingen det navnet området ble kalt. Rundkjøringen ble borte og lyskrysset kom sent på 70-tallet, men navnet bestod. Jeg som er oppvokst på Lund har alltid kalt det Rundingen, frem til jeg ble kjent med tilflyttere som ikke forstod hvor jeg mente. I dag vil de aller fleste kalle det Lund Torv.

Lund Torv har en stor betydning for lokale på Lund. Det var en samlingsplass med flere suksessfulle og nødvendige bedrifter. Det kan sies å ha forfalt litt, men har fortsatt stor betydning for beboere på grunn av den store grønne lungen som er Vabua, og at det gir luft mellom byggene i en ellers tettbebygd bydel.

Bilde 2. Eldre bilde av utsikten over Lund Torv tatt fra toppen av Vabua.

I dag huser Elevinebygget «Lundskråga Pub», Bingohall og en indisk restaurant. Området rundt består av parkeringsplasser til Elevine og Spar Butikken i bunnen av Steinkleiva, samt søppelkontainere og klesinnsamlingsstasjon. I bunnen av Vabua har man et stort industribygg med tannlegekontor, eiendomsmeglerkontor, VVS butikk, bruktbutikk og fotografstudio. Til tross for at området er kraftig brukt av buss og privatbil, er det fortsatt mange gående, syklende, handlende og brukere av parken året rundt. Området preges lettere sagt av trafikk, brukere, beboere og gående.

Til tross for at det er kraftig trafikkert, påvirker ikke det brukerne av området. På våren og sommeren er det barn som leker i Vabua, studenter og unge som trener og soler seg, folk som koser seg med noe å drikke på uteserveringen til Lundskråga og gående til og fra sentrum. På vinterstid er det fullt med unger og voksne i akebakken i Vabua, folk som handler på Spar eller tar seg en tur innom solarium. Gatekjøkkenet Kebab House har ofte unge kunder etter skoletid og et litt eldre klientell på nattestid. Det yrer av liv.

2.3 Innledende stedsanalyse

Jeg tok en tur til Lund Torv tirsdag 19. april 2022 kl. 16.00 for å observere rush-tiden og kjenne på hvordan området oppleves. Til tross for at jeg går her så å si hver dag, til universitetet, trening, venner og familie, er det noe annet å ta på seg forskerbrillene og faktisk observere hva som skjer i et samfunnsfaglig perspektiv. Bildene på de to neste sidene tok jeg selv med eget kamera for å illustrere og vise trafikkbilde og bebyggelsen rundt. Jeg ønsker å vise med egne bilder slik at leseren kan få et bedre bilde på hvorfor det ble diskutert. Selv om det er sterkt trafikkert område, har det en særegen karakter med tradisjonell boligbebyggelse, variert terreng og kontraster i form av grønne lunger, eldre bebyggelse og et moderne trafikkbilde.

Bilde nr 4 er tatt fra toppen av Vabua Parken og peker i sør-vestlig retning og viser Elevinetomta i midten. Marviksveien går tvers over bildet med tung trafikk. Kryssende vei i lyskrysset er Østerveien. Bilde 3 viser dette lyskrysset. Her kommer det hovedsakelig busser i vestgående retning fra Østerveien. Det gule huset i midten av bildet, Østerveien 19, er det tidligere slaktehuset. Til høyre ligger Østerveien 21 som huser solariumsstudio i førsteetasje og leilighet i andre etasje. Så kommer Østerveien 23 som har et gatekjøkken i første og leiligheter i andre etasje.

Bilde 5 og 6 viser Elevinetomta tatt fra Østerveien foran Østerveien 21. Her ser man et lite bygg som tidligere har vært en kiosk, et pizzautsalg, vannpipe forretning og nå står tom. Til venstre for det grå bygget har man Elevinetomta med tilhørende bygg. Hovedsakelig består tomte av parkerte biler og resirkuleringsstasjon.

Som bildene viser, er bilene sterkt representert i bybildet. Dette er tatt midt i rushtiden for å illustrere at det er et stort knutepunkt for Kristiansand og har flere adkomstveier. Men som den sykkelbyen Kristiansand er, er det også mange syklende og gående gjennom området. Det innebærer trafikk i alle varianter, service- og næringstilbud, møteplasser og rekreasjonsområde.

Bilde 5

Bilde 4

Bilde 3

Bilde 6

2.4 Områdereguleringen

Ifølge områdereguleringen fra plan-, bygg- og oppmålingsetaten i Kristiansand Kommune er dette et område som skal utvikles til å bli et knutepunkt mellom Campus Kristiansand UiA og Kvadraturen, i tråd med Universitetsbyen Kristiansand – utviklingsplan 2040 (Kristiansand Kommune, 2020). Det skal videreutvikles til å romme forskjellige grader av urbanitet, skape identitet, gjenkjennelighet og sammenheng i Universitetsbyen, og Lund torv skal kunne utvikles med bymessig karakter og høy utnyttelse. Bakgrunnen for planarbeidet er Universitetsbyen 2040 og statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging som sier at: I by- og tettstedsområder og rundt kollektivknutepunkter bør det legges særlig vekt på høy arealutnyttelse, fortetting og transformasjon og for å nå nullvekstmålet i persontransport (Kristiansand Kommune, 2020). Områdereguleringen har seks overordna mål for prosjektet:

1. Bidra til at Lund Torv blir et vellykket byutviklingsprosjekt
2. Lund Torv skal bli et attraktivt urbant område med egen identitet
3. Oppnå bedre bokvalitet med tilhørende tjenestetilbud, og etablere et levende byrom som bidrar til aktivitet
4. Minimere effekten av å være et stort veikryss
5. Redusere opplevd avstand mellom UiA/Lund og Kvadraturen ved å oppgradere de fysiske omgivelsene på Lund Torv
6. Prioritere og bedre fremkommelighetene for gående, kollektiv og syklende. Privat bilbruk reduseres. Bedre trafiksikkerheten for gående og syklende

(Kristiansand Kommune, 2020).

Områdereguleringen viser at planen er nøye gjennomgått av kommunen og tilhørende etater. Det er et sammensatt område med ulike grunneiere. Vabua og Elevationtomta eies av Kristiansand Kommune, veiene eies av Agder Fylke og byggenes eies av private. Det kan føre til interessekonflikter og skape problemer for videre utvikling. Dette er en del av hva denne oppgaven vil undersøke.

3.0 Teori

Medvirkning, demokratiske beslutninger og offentlig kommunikasjon er omfattende konsepter innenfor planeteoretisk rammeverk. Denne delen av oppgaven vil ta for seg tidligere forskning på disse konseptene og de diskusjonene de har medført. Kapittelet starter med å gjøre rede for medvirkning og hva det innebærer i form av tidligere teori, begrunnelsen for lovendringen og hvordan det ifølge forskning utføres i praksis. Deretter skal vi se på hvordan demokratiske planprosesser har endret seg og foregår i dag, og hvilke aktører som spiller en rolle i prosessene. Så ser vi på ulike typer kommunikasjonsform og teori om kommunikasjon, og hva som er viktig for offentlige organer å huske på når informasjon skal kommuniseres til befolkningen. Til slutt vil presenterer kapittelet stedsbegrepet. Det er relevant fordi mye av bakgrunnen for oppgaven ligger i konfliktene mellom befolkningen som identifiserer seg med et sted og aktørene med makten til å endre de stedene.

Medvirkning, stedsbegrepet og offentlig kommunikasjon er omfattende konsepter innenfor planteoretisk rammeverk. Derfor vil dette kapittelet ta for seg tidligere forskning på disse konseptene og diskusjonene som har oppstått i fagmiljøene. Først er det viktig å gå gjøre rede for medvirkning og hva det innebærer i form av tidligere teori, begrunnelsen for lovendringen i PBL i 2008. Videre vil kapittelet ta opp hvordan det ifølge forskning utføres i praksis i dag og hvordan de demokratiske planprosessene har endret seg over tiden og hvilke aktører som spiller en rolle i prosessene. Neste del av kapittelet gjennomgår teorien omkring stedsbegrepet. Sted har relevans fordi Lund Torv er et sted med flere relasjoner og funksjoner som har hatt innvirkning på konflikten. Til slutt går kapittelet gjennom teorien omkring offentlig kommunikasjon og maktbalansen fordi de spiller en rolle i utviklingen av konflikten.

3.1 Medvirkning og demokratiske beslutninger

I plan- og bygningsloven (2008, §5-1) står det at enhver som fremmer planforslag, skal legge til rette for medvirkning. Ytterlige står det i veilederen til Kommunal- og moderniseringsdepartementet at medvirkning forstås som enkeltpersoners og gruppers rett til å kunne delta i, og påvirke offentlige utrednings- og beslutningsprosesser (2020, s. 8). Alle norske borgere har en demokratisk rett til å ha en stemme med i plan- og bygningsaker og bli hørt på deres innspill. Det skal ligge gode systematiske behandlingsprosesser i det offentlige styresettet slik at innspill skal kunne gjøres individuelt eller kollektivt. Innspill skal gjelde for både overordna planer slik som kommuneplan og mer detaljerte planer som reguleringsplaner.

Det er dem som fremmer et forslag til plan som står ansvarlige for både å varsle om at et planarbeid er startet opp, medvirkning og offentlig ettersyn. Om det er en privat forslagstiller er kommunen ansvarlige for å overse at aktøren etterfølger kravene loven stiller.

3.1.1 Dagens organisering i planlegging

I dag er det færre planer initiert av kommune og en større andel private aktører som står som forslagstillere ved nye detaljreguleringer tett knyttet til byggeprosjekter, altså at vi har en prosjektbasert byutvikling (Falleth & Saglie, 2020). Vi kan peke på tre forskjellige styrings- og verdilogikker knyttet til planlegging som viser til ulike måter å bedrive byutvikling på:

1. Et hierarkisk system innenfor det offentlige styringssystemer. Har et tradisjonelt syn på offentlig styring hvor byråkrati og hierarki står sterk og eksperter leder saker gjennom administrasjonen før det vedtas.
2. En markedsbasert planlegging som svarer på utbyggingsbehovet og er opptatt av effektivitet. Utover 80-tallet utviklet det seg et styringsideal knyttet til New Public Management som medførte en sterkere markedsorientert offentlig styring hvor private aktører ble primære drivere for reguleringsplaner.
3. Et samstyringsnettverk hvor ulike aktører danner grupper for offentlig styring og planlegging, også kalt Network Governance. Fokuset her er samarbeid mellom gjensidig avhengige aktører med ulike ressurser og rettigheter som samlet er avgjørende for å løse en felle planutfordring. Patsy Healy (2010) kaller det *making sense together*, hvor planleggeren fungerer som en prosessleder i en gruppe som bringer inn sin kunnskap, sine ressurser og sine redskaper for å sammen formulere et problem, utforme planen og gjennomføre den.

(Falleth & Saglie, 2020)

Norge bruker hovedsakelig en markedsbasert planlegging hvor private aktører kommer med et forslag til ny utbygging i et område og gjennomfører en områderegulering for å få tillatelse til å bygge et prosjekt. Derfor handler kommunal byutviklingspolitikk i dag først og fremst om å sette rammer for markedsaktørene (Nordahl, 2020). Slike rammer kan for eksempel være kommuneplanens samfunnsdel hvor det er bestemt noen satsningsområder som må samsvare med planen til markedsaktørene for at de skal få godkjent planen. Til tross for at markedsbasert byutvikling har en større effektivitet enn andre typer byutvikling og har evne til å ferdigstille for eksempel boliger raskt når befolkningsveksten øker mer enn

boligbyggingen, er økonomisk vinning deres hovedmotiv for utbygging. Hvert av de styringslogikkene ovenfor har sin typiske koordineringsmekanisme: i hierarkiske systemer er likebehandling og transparens viktig, i markedsbasert er det pris som er avgjørende, mens nettverksbasert er basert på forståelse om gjensidig avhengighet og likeverdighet (Nordahl, 2020). Til slutt så er det kommunen og de folkevalgte som har det siste ordet i disse avgjørelsene og sitter med makten til å bestemme hva som skal bygges og hva som ikke skal bygges. Derfor er det så viktig for demokratiet og befolkningen at slike avgjørelser blir tatt på alvor, er transparente og offentlige beslutninger tas basert på grundige rapporter og utredninger.

Medvirkning er derfor en svært viktig del av planprosesser. Ulike medvirkningstiltak bidrar til at befolkningen kan bli hørt, få tilstrekkelig informasjon om planene og dele sin egen kunnskap om området. De har en rett til å bli hørt og det har betydningen for beslutningene og for legitimiteten til plansystemet og demokratisk styring. Målet med medvirkning er både å skape bedre løsninger, styrke borgernes eierskap til stedet og, i et videre perspektiv, styrke den generelle opplevelsen av medborgerskap og fellesskap (Ringholm & Hanssen, 2020). I PBL §5-1 konkretiseres det at kommunen skal påse at medvirkning er oppfylt i planprosesser som utføres av andre offentlige organer eller private (2008). Denne presiseringen kommer som et svar på en utvikling som har pågått i en årrekke, med at en stor andel av forslagene til reguleringsplaner fremmes av private aktører (Ringholm & Hanssen, 2020). En slik presisering fører til at det stilles krav til medvirkning i den forstand at det skal skje, men *hvordan* er ikke konkretisert annet enn i veiledninger fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Er denne loven nok til at folk faktisk blir hørt og at lokalkunnskapen blir tatt med videre i prosessen?

Det har de senere årene oppstått nye kreative og kunstneriske uttrykk og verktøy i medvirkning (Ringholm & Hanssen, 2020). For eksempel har Kristiansand Kommune dannet ByLab Lagmannsholmen, som er et samarbeid mellom ulike aktører for å utvikle Lagmannsholmen (konteinerhavna og cruiseship) for boliger og næring. Her inviteres det til seminarer med ulike temaer hvor alle som vil kan bidra i diskusjonen om hva dette området skal bli for fremtiden. Et slikt initiativ er tids- og ressurskrevende, men kan gi gode resultater når det da bestemmes hva området skal bli og hvordan det skal se ut. Ulike arkitektkontor har allerede kommet med forslag og fagmiljø har bidratt til konstruktiv kritikk. Et annet eksempel kan være å engasjere barn og unge ved å starte konkurranser hvor de skal tegne hvordan de vil at et område skal se ut i fremtiden og hva de trenger i nærmiljøet sitt. Medvirkning er som

sagt ikke fastsatt i hvordan det skal gjennomføres og er i stadig utvikling, men det sentrale poenget må være at de nye verktøyene skal styrke enten prosedyresiden eller resultatsiden av demokratiet, og fortrinnsvis på en slik måte at ikke den ene siden svekkes (Ringholm & Hanssen, 2020). Den mest brukte metoden for medvirkning er i dag folkemøter, hvor kommunen og forslagstiller inviterer befolkningen til et åpent møte hvor planene presenteres og det åpnes for innspill. Det finnes ulike måter å samle inn innspill på. Man kan åpne for en stor diskusjon hvor noen noterer innspillene eller lage mindre grupper som diskuterer seg frem til et par stikkord for innspill som man kan sende inn digitalt ved å bruke ulike verktøy, som Mentimeter eller Google Docs. Noen mener dog at folkemøter, som er innenfor lovens krav, ofte kan få et litt rituelt preg over seg ved at det er de samme som alltid deltar og tar ordet, forløpet er forutsigbart og presentasjonen kan virke uforståelig og uoversiktlig (Ringholm & Hanssen, 2020). Medvirkning må heller oppleves inkluderende, meningsfullt og ha en effekt for at de demokratiske ambisjonene skal fylles og folket skal føle en tilhørighet til prosessen og utvikle eierskap for det nye området. Som Ringholm og Hanssen påpeker (2020), så kan man ikke peke på én beste praksis for medvirkning: beste praksis ligger i å finne den rette kombinasjonen av medvirkningsformer for den aktuelle konteksten og hensiktsmessig medvirkning i alle planer som utredes. Derfor er det viktig at vi fortsetter å forske på konseptet og bringe inn nye ideer på hvordan det kan gjennomføres slik at vi har flere ulike verktøy å spille på for at folk skal føle seg inkludert og engasjert. På den måten kan vi skape større tillit til kommunen og de folkevalgte, og fellesskapet vil ha større tiltro til fremtidige prosjekter.

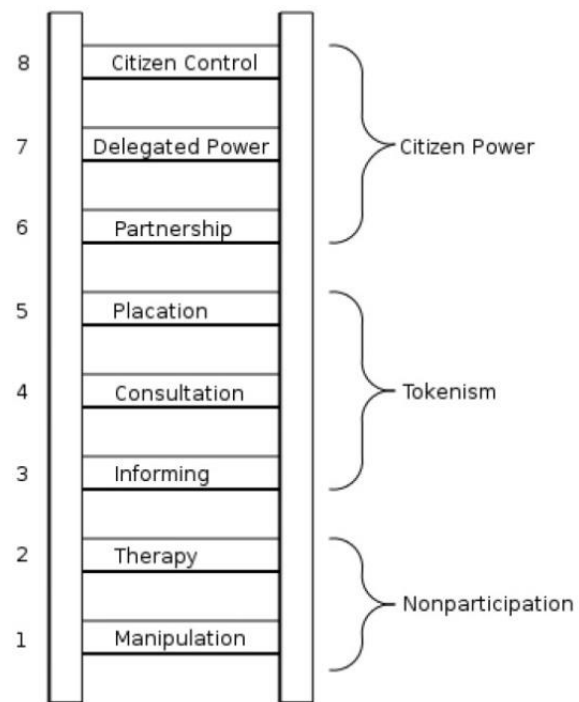
3.1.2 Arnsteins deltagelsesstigen

Mye av dagens planteori har tatt inspirasjon fra Sherry Arnsteins deltakelsesstige fra 1969. Modellen har vist seg å påvirke måten planleggere og andre fagmiljøer forstår og kategoriserer medvirkning på (Innes & Booher, 2004). Stigen er en simplifisert illustrasjon over de ulike gradene deltakelse og medvirkning kan finne sted (Arnstein, 1969). Hun forklarer i artikkelen sin at det er forskjell på medvirkning med makt og medvirkning uten makt, og at det er viktig å være observant på hvilken type medvirkning man bruker for å kunne forstå det underliggende problemet med medvirkning, det at folket ønsker å få mer makt for å kunne ha en reell stemme i saker som angår dem. Stigen sammenstiller de maktesløse borgerne med de maktfulle for å sette søkelyset på de fundamentale distansene mellom dem (Arnstein, 1969).

De første to stegene står for ikke-deltakelse. Manipulasjon kan forstås som en form av unnvikelse av og belære viktig informasjon, og overtale de uten makt for å kontrollere utfallet. For eksempel kan det være en underskriftskampanje i et nabolag for å bygge et nytt kulturhus. Nabolaget føler de deltar og at deres stemme er viktig, mens myndighetene bruker deres deltakelse som begrunnelse for å bygge kulturhuset, som egentlig viser seg å være et privat eid selskap som drifter og gir konsekvenser for andre velferdssystemer i nabolaget. Terapi går ut på at de ressursvake i samfunnet blir sett på som mentalt ustabile og syke,

og at de er årsaken til problemet i lokalmiljøene. Innbyggermedvirkning blir initiert for å løse problemet, hvor det egentlig bare er en form for gruppeterapi. Disse to nederste trinnene har en tydelig enveiskommunikasjon fra myndighetene til befolkningen og har ingen rom for innspill fra befolkningen.

Trinnene tre til fem, under symbolsk medvirkning, tokenism, viser til deltakelse med symbolsk verdi og lite reell makt hos befolkningen. Informere folket om deres rettigheter, ansvar og alternativer til planer er det første viktige steget mot en legitim deltakelse (Arnstein, 1969). Men med symbolsk medvirkning menes det at det ofte kun blir en enveis informasjonsflyt med lite rom for tilbakemeldinger eller makt til å forhandle planene. Spesielt i trinn 3, informering, kommer viktig informasjon frem for sent til at befolkningen har noe de skulle sagt for å kunne endre det. Et eksempel kan være utilgjengelige og/eller uforståelige offentlige dokumenter om planprosessen. I et slikt tilfelle vil det ta tid før befolkningen forstår hva som egentlig er bestemt med et område før gravemaskinene er på plass. Trinn 4 viser til konsultasjon, hvor aktive aktører inviterer til for eksempel folkemøte hvor myndighetene informerer om planen og inviterer til innspill. Arnstein hevder at når myndighetene begrenser innspillene til befolkningen på dette nivået er deltakelsen kun et ritual for show (1969). Siste trinn i symbolsk medvirkning er berolige eller formilde, hvor man gir befolkningen en rolle i

Figur 1. Ladder of Participation (Arnstein, 1969).

en komité som skal bestemme over et område i lokalmiljøet, men egentlige er det bare en symbolsk makt de innehar og det til syvende og siste er beslutningstakernes bestemmelse.

På de siste tre trinnene er makten faktisk re-distribuert mellom myndighetene og befolkningen hvor de er enige om å dele på ansvaret med planlegging og beslutningstaking (Arnstein, 1969). Trinn 6 står for partnerskap, som kan innebære for eksempel bylaboratorium hvor ulike aktører samles for å diskutere planer fremover for et bestemt område og hvor lederne i gruppene kan holdes ansvarlige for planleggingen. Trinn 7 viser til delegert makt hvor befolkningen har makten over en spesifikk plan, og hvor myndighetene må initiere forhandlinger med befolkningen istedenfor å respondere på reaksjoner fra befolkningen. Det siste trinnet er borgerkontroll hvor befolkningen ønsker mer ansvar overfor og drift av offentlige institusjoner. Full borgermakt er lite ønskelig, da ansvaret må ligge hos det siste leddet i prosessen for at demokratiet skal fortsette. Men dette siste trinnet viser til at medvirkning kan ha en stor gevinst hvis borgere får mer legitimitet og autoritet i saker som handler om dere nærmiljø og institusjoner.

3.1.3 Dagens debattklima

Mars 2022 oppstod det i nyhetsmagasinet Arkitektnytt en debatt om medvirkning. Debatten er relevant for oppgaven fordi det gir et innblikk i hvordan plan-, bygg- og arkitekturbransjen tilnærmer seg medvirkning, og viktigheten av å diskutere konseptet. Brukes medvirkning kun fordi loven krever det eller har det noe for seg? Debatten kom etter jeg hadde valgt medvirkning som tema, men legitimerer valget mitt av tema da det bør diskuteres mer og konkretiseres for å være et effektivt og fornuftig verktøy i bransjen, og kan bidra til å skape rettferdige og bærekraftige byrom.

I mars 2022 oppstod det debatt i Arkitektnytt, arkitektenes nyhets-, meldings- og aktualitetsblad. Bladet skal sette søkelys på arkitekters virke på ulike nivå og danne en arena for debatt omkring fag og samfunn, fagkritikk og faglig nytenkning (Arkitektnytt, n.d.). Den 2. mars 2022 skriver arkitekten Dalseide og byforskeren Andersen en artikkel hvor de spør om medvirkning i det hele tatt fungerer og hva som er formålet med det (Dalseide & Andersen, 2022). De trekker frem at planprosesser tar lang tid og medvirkende sivile blir lei og trøtte av planprosessen. En lang prosess hvor det inviteres til workshops i starten er engasjerende og givende for oppmøtte. Men det som ofte hender er at de oppmøtte ikke hører noe fordi prosessen er så lang. Derfor føler de at de ikke har fått noe ut av medvirkningen og

at de ikke er blitt hørt i det hele tatt. Når planprosessen er ved slutfasen, blir det sjeldent fremhevet hvordan innspillene har spilt inn i planprosessen og de tidligere engasjerte borgerne føler seg glemte og hørt. Er formålet at beboere skal få en høytalerstemme inn i intet (Dalseide & Andersen, 2022)? Forfatterne spør seg også om borgere må eller bør ha utdanning til å kunne medvirke (Dalseide & Andersen, 2022)? I hvilken grad tilgjengeliggjør fagekspertisen kunnskapen sin i medvirkningstiltak? Som oftest er det først en presentasjon av planen og hva man ønsker innspill på fra enten en offentlig ansatt eller arkitekt/utbyggerfirma. Hvis man da snakker til ufaglærte er det viktig å lene seg på et forståelig begrepsarsenal som «hvermannen» kan forstå og få oversikt over. I tillegg viser forfatterne til det som står mellom linjene, altså at distansen mellom intensjonen for medvirkning og det faktiske medvirkningsrommet er stor (Dalseide & Andersen, 2022). Medvirkning har en tendens til å kokes ned til «å samle innspill» fra mennesker, men det foreslås her heller en samskappingsmetode hvor det er en åpen vekting av innspill med prosjekteier og utbyggere i ærlig dialog med borgere. Nøkkelordet her er *dialog*, og ikke monolog hvor prosjekteiere først forteller om prosjektet og så hvor borgere forteller om sine innspill uten at det snakkes sammen om det. De avslutter artikkelen med å kreve en spissing av medvirkningen, forskning og dokumentering for medvirkningsprosjekter i plan, og en utforskning av deltagende medvirkeres rettigheter (Dalseide & Andersen, 2022).

Bratseth og Sletner fra Byantropologene kommer 11. mars med et motsvar (Bratseth & Sletne, 2022). De registrerer at mange setter spørsmåltegn om hvorvidt medvirkning fungerer og viser til Andersen og Dalseide sin artikkel samt ulike avisartikler. De svarer med at for det første fungerer medvirkning fordi vi ser konsekvensene av fraværet av medvirkning, for det andre fungerer det fordi demokratiske prosesser der folk får en stemme er viktig i seg selv, og for det tredje fungerer det fordi medvirkning er avgjørende i arbeidet for å utvikle sosialt bærekraftige steder for fremtiden (Bratseth & Sletne, 2022). De trekker også frem viktigheten av å avklare mulighetsrommet for medvirkning. Tydeliggjøres ikke mulighetsrommet for de som skal medvirke, vil forholdet mellom forventninger og sluttresultat sprike, og tillitsforholdet mellom befolkning og prosjekteier kan bryte (Bratseth & Sletne, 2022). Dette fremhever viktigheten av kommunikasjon i planprosesser, som også er påpekt i artikkelen til Dalseide og Andersen, hvor kontinuerlig kommunikasjon og informasjon om hvordan planprosessen ligger an vil gi de som medvirker større selvtillit på at det de har vært med på å medvirke har en effekt og blir brukt til noe. Borgere bruker sin fritid på å bidra og engasjere

seg i planprosesser, da er det viktig å få tilbakemelding på de innspillene man har hatt. Det handler rett og slett om åpenhet i planprosessene.

Andersen kommer så med et motsvar, 14. mars, til Bratseth og Sletner fordi han er ikke overbevist om at det er rettferdig å invitere folk til tidkrevende medvirkningsrunder (Andersen, 2022). Han stiller spørsmål til artikkelen til Bratseth og Sletner og ber om dokumenterte effekter, og påpeker at ifølge hans ulike forskningsprosjekter har sett eksempler på at medvirkningen ikke er reell eller gir en målbar/materiell påvirkning (Andersen, 2022).

Så, 21. mars kommer antropolog Haugen og arkitekt Sá Lima med et bidrag til debatten (Haugen & Sá Lima, 2022). De ønsker å ta debatten et skritt videre og mener man må bruke medvirkning som et plan- og designverktøy gjennom prosessen. Man må invitere folk inn i arbeidet og skape *med* dem istedenfor å skape *for* dem (Haugen & Sá Lima, 2022). De trekker videre debatten fra Andersen sitt siste innlegg og hevder at istedenfor å skrote metoden helt på bakgrunn av manglende tilbakemeldingsmekanismer i kvalitativ forskning, altså at vi vet ikke helt hvordan medvirkning fungerer, mener de at brukermedvirkning som aktivitet og metode bør forstås som ett av flere verktøy i en større tverrfaglig prosess (Haugen & Sá Lima, 2022). Når leverandører av medvirkningsprosessen greier å omsette den til noe som kan brukes videre blir resultatene verdifulle. Den måten de jobber på i Comte Bureau er å følge prosessen fra start til slutt, og mener at de som tar regninga for slike prosjekter må stille leverandørene til ansvar av medvirkningsprosesser og få dem til å følge prosessen helt til slutt slik at de ideene og løsningene som kommer fra medvirkningsarbeidet blir ordentlig gjennomført og ikke bare en idé som forsvinner i videre planprosess. De hevder at å liste opp brukeres drømmer og behov i en deskriptiv innsiktsrapport fører til bortkastet tid og penger, men hvis man inviterer og samskaper vil det bli mulig å oversette behov til konkrete løsninger som utviklere enklere kan forholde seg til (Haugen & Sá Lima, 2022).

Som foreløpig avslutning til debatten i Arkitektnytt (skrevet 05.04.22) kommer en interiørarkitekt og sosiolog med et bidrag og mener at debattens pekefinger må rettes mot de som gjennomfører og forvalter medvirkningen (Abrahamsen & Hoelseth, 2022). Deres mål med innlegget er ikke å overbevise om at medvirkning funker, men diskutere hvordan selve medvirkningen blir bestilt og utført, fordi det handler om hvem som sitter på beslutningsmakten og hvem som har ansvaret for å forvalte resultatene som må settes i søkelyset (Abrahamsen & Hoelseth, 2022). De lister opp to ulike tilnærminger til hvordan man kan øke innflytelsen, som i dag har for liten vekt i de demokratiske arbeidsmetodene. Den første er en måte for å garantere at teksten som kommer fra innspillene og tegningene fra

arkitektene samsvarer med innbyggernes behov, og det summeres sammen til samskaping. Her kan innbyggerne evaluere planene som er basert på deres ønsker og innspill. Den andre tilnærmingen handler om å ta innspillene på alvor og teste de ut gjennom for eksempel midlertidige tiltak. Disse tilnærmingene mener forfatterne vil kunne gi innbyggerne en utvidet innflytelse på planprosjektet og sikre at deres behov blir dekket, som de mener vil styrke både den økonomiske, sosiale og miljømessige bærekraften (Abrahamsen & Hoelseth, 2022).

Hva denne debatten viser er at det er økt oppmerksomhet på medvirkning i bransjen. Det som gir meg håp for videre utvikling av verktøyet er at det ikke bare er samfunnsvitere og forskere som bidrar til denne debatten, men også arkitekter engasjerer seg. Det er viktig at man på et tverrfaglig nivå er enige om at det demokratiske aspektet ved medvirkning veier tungt. For at man skal lykkes med medvirkningen vil denne debatten frukte videre forskning, som for eksempel denne masteroppgaven.

Et annet aspekt som kan trekkes frem for å vise at debatten er ung og engasjerende for folk, er å vise til kontoen Arkitekturopprøret på Instagram. Den har i dag 60.000 følgere og har fått store dekning i media. Kontoen vekket enorm debatt om dagens boligbygging. Oppretterne av kontoen mener at det i dag bygges med for lite krav om estetikk og utforming, og at det bygges for økonomisk vinning og for å imøtekomme befolkningsveksten. De største aktørene kontoen refererer til er OBOS, som i dag bygger store boligområder med boligblokker rundt om i Oslo. Kontoen referer ofte til faglige artikler som sier at folk ønsker tradisjonelle bygg istedenfor moderne blokker, og at omgivelsene rundt oss har en stor effekt på trivsel i boligområdene våre. Det faktum at kontoen har fått stor oppmerksomhet viser oss at folk ønsker å delta i debatten om byutvikling og områdene vi er i til daglig.

3.2 Sted – identitet og tilhørighet

For å kunne forstå hvorfor områdereguleringen førte til et stort engasjement blant beboere er det viktig å se på det teoretiske rammeverket rundt stedsbegrepet. Steder har en viktig betydning for folk og deres hverdag. Derfor vil en eventuell endring av det fysiske stedet treffe et sårt punkt hos noen. I denne delen gjør jeg rede for hva sted og stedsidentitet er. Folk har ulik tilknytning til sted og opplever sted forskjellig. I den forbindelse er det viktig å se på de ulike teoriene på feltet om hvorfor sted er viktige for oss og hva et sted innebærer for hverdagen vår.

3.2.1 Stedsbegrepet

Cresswell diskuterer stedsbegrepet i boka hans *Place. An Introduction* (Cresswell, 2015) og gjør rede for forskjellen mellom «place and space (sted og rom)». I introduksjonen viser han ulike eksempler på hvorfor sted og rom er viktig å snakke om, og hvilken betydning det har for flere ulike fagdisipliner, som geografi, kunst, samfunnsfag og humaniora. Han argumenterer og kommer med en enkel definisjon, at sted simpelthen er rom som mennesker har gjort verdifulle (Cresswell, 2015). Koordinater på et kart er for oss bare tall som indikerer et område, men hvis de koordinatene byttes ut med for eksempel London, får man opp assosiasjoner og minner fra den gangen man så det på film eller var i London. Man får opp følelser knyttet til et sted, og derfor er sted et rom med mening. John Agnew (1987, i Cresswell, 2015) har funnet frem tre fundamentale aspekter ved sted som en «meningsfull plassering»; location (plassering), locale (lokale), sense of place (stedsfølelse). Plasseringen referer til at sted er plassert et sted i den fysiske verden, selv om det ikke alltid er like fast plassert. Lokale menes her at sted har materielle rammer for sosiale interaksjoner. For eksempel så har en leilighet fire vegger, et kjøkken, stue og bad. Så langt har sted en plassering, sted har en slags form for materielt rammeverk og til slutt har vi stedsfølelsen. Her mener Agnew den subjektive og emosjonelle tilknytningen mennesker har til steder (Cresswell, 2015), som for eksempel barndomshjemmet vekker mange følelser og minner hos mennesker. Disse tre aspektene kan hjelpe oss med å forstå at sted er et komplisert begrep og konsept til tross for at vi bruker det i dagligtalen vår. Stedsbegrepet handler like mye om epistemologi som ontologi (Cresswell, 2015). Sted er både et fysisk sted som for eksempel en by, en fotballbane, et landbruk, en seng, en fjelltopp eller jordkloden. I tillegg er det en måte å forstå verden på. Vi ser forhold og koblinger mellom mennesker og steder, vi ser mening og opplevelser, vi ser inkludering og ekskludering (Cresswell, 2015).

Berg og Dale har trukket frem ulike nyere teoretiske innspill samt en videreutvikling av et relasjonelt stedsbegrep, men hvor relasjonelt stedsbegrep er dominant (Berg & Dale, 2015). Et av de nye teoretiske perspektivene ser på sted og mobilitet, og hvordan de henger sammen. I en tid hvor globalisering blir mer og mer relevant, vil bevegelse ha en effekt på hvordan vi tenker på steder. Det er en økning i migrasjon, altså man bytter bosted oftere, og man kjenner byer før man i det hele tatt har vært i dem via sosiale medier. Mobilitetsvendingen i stedsdiskursen ser mobilitet som det sentrale aspektet ved det postmoderne eller moderne liv (Cresswell i Berg & Dale, 2015). Vi lever i en tid hvor sosialitet og identitet produseres gjennom nettverk av mennesker, ideer og ting som beveger seg, heller enn en befolkning av et felles rom som et land eller et sted. I denne sammenheng er det ikke bare stedet, altså det

fysiske rommet avgrenset av koordinater som har betydning, men alt det mennesker samhandler med i hverdagen og hvordan man lager forestillinger og tillegger verdier i rommet rundt oss som har betydning for følelsene vi har til steder.

Healey påpeker at sted er skapt av samlingen av materielle aktivitetsmønstre i, rundt og gjennom våre omgivelser, og av de meningene og verdiene vi tillegger disse mønstrene og møtene som oppstår fra det (Healey, 2010). I de fysiske, landlige og materielle omgivelsene vi omringer oss med til daglig, hvor vi uttrykker meninger og verdier i form av materielle eller immaterielle goder og samhandler med medmennesker, er steder som for oss har mening og steder som vi identifiserer oss med.

Cresswell kommer med tre forskjellige nivåer å tilnærme seg sted på:

1. En deskriptiv tilnærming til sted. Tilhører ideen om at verden er flere steder, hvor hver og en kan studeres som unike og spesielle enheter.
2. En sosial konstruksjonists tilnærming til sted. Interessert i særegenheten til steder for å se den generelle underliggende sosiale prosessen som ligger bak stedet.
3. En fenomenologisk tilnærming til sted. Ønsker å definere essensen i menneskelig eksistens som noe som er nødvendig og viktig «på plass».

(Cresswell, 2019b).

Disse tre tilnærmingene er ikke absolutte, men flytende. Ulike teoretikere kan ta ulike tilnærminger til sted, et sted mellom disse tre. Det handler om hvordan man ser på sted og hvor viktig det er å snakke om forskjellene til tilnærmingene samtidig som vi gjør oss oppmerksomme på at sted er flytende og vanskelig å gripe tak i. Sted oppleves ulikt for individer og er derfor en viktig faktor å vurdere når man planlegger reguleringer og transformasjon av områder.

3.2.2 Not In My Backyard – NIMBY

Not In My Backyard er et konsept som har relevans til problemstillingen i den form av at det innebærer en form for opposisjon fra beboerne ved transformasjon av nabolagsområde. Til tross for at NIMBY hovedsakelig omhandler utbygging i form av energi- og teknologiske bedrifter i lokalområder, er det relevant fordi det kan også gjelde utbygging i lokalområder, og i dette tilfellet fortetting.

NIMBY er et godt brukt akronym brukt for å forklare og beskrive lokal opposisjon. NIMBYs er beboere som ønsker å beskytte nabolaget fra nærings-, bolig- og/eller trafikkutvikling, men ønsker slik utvikling velkomment et annet sted (Dear, 1992). Det blir brukt som et negativt ladet begrep om folk som ytrer sine negative meninger om et utbyggingsprosjekt i nabolaget sitt. Det har stort sett handlet om miljøvennlige tiltak slik som vindmølleparker og avfallsanlegg. Beboere ønsker en grønnere utvikling, men som sagt, bare ikke i deres nabolag. Devine-Wright ønsker å ta begrepet litt videre, og skriver at artikkelen ønsker at NIMBY responser bør bli re-skapt som stedsbeskyttende handlinger, som er grunnlagt på prosesser av stedstilhørighet og stedsidentitet (Devine-wright, 2009). Dette vil ifølge Devine-wright bygge en dypere forståelse av det sosiale og psykologiske aspektet ved endringer som kommer fra nærings-, bolig- og/eller trafikkutvikling.

Litteraturen om forstyrrelser for stedtilhørighet og trusler mot stedsidentitet omhandler negative emosjonelle responser og former for å takle endringer av individer i vanskelige situasjoner, som fornektelse av bygging (Devine-wright, 2009). Stedstilhørighet og stedsidentitet kan sammen legge grunnlaget for å forklare de psykologiske aspektene ved NIMBYisme, hvor opposisjon er sett på som forsøk på å forhindre endringer som er tolket som å forstyrre stedstilhørigheten og trusler mot stedsidentiteten. Artikkelen summerer opp i konklusjonen at myndigheter og utviklere bør engasjere opposisjonen og slutte å kalle motstandere irrasjonelle eller ignorante, og heller forvente og planlegge for emosjonell respons fra lokale beboere (Devine-wright, 2009). I tillegg påpeker han at myndighetene og utviklerne har en utfordring når det gjelder å uttrykke utvikling istedenfor å «forstyrre» stedet, fremme støtte istedenfor opposisjon, og håndtere konflikter når de kommer med forsiktighet for de symbolske, emosjonelle og vurderende aspektene ved stedstilhørighet og stedsidentitet (Devine-wright, 2009). For at utbyggere og utviklere skal kunne unngå NIMBYisme er det viktig at de tar hensyn til lokalbefolkningen og forbereder seg på sterke emosjonelle følelser som vil ligge grunn for deres motstand til utbyggingsprosjekter.

3.3 Offentlig kommunikasjon

Kommunikasjon er et viktig verktøy i planlegging og medvirkning. Det har betydning for informasjonsutveksling, transparens og åpenhet fra myndigheter og utbyggere. Denne delen vil ta for seg teorien bak offentlig kommunikasjon, hvorfor det er viktig og i hvilken grad skal man informere befolkningen.

3.3.1 De demokratiske prosessene bygger på kommunikasjon

Medvirkningsdelen i dette kapittelet gikk gjennom teorien bak medvirkning og hvorfor det var viktig og en del av loven. Denne delen fokuserer mer på de demokratiske prosessene og hvilken funksjon kommunikasjon har i planlegging. Når myndighetene skal vedta nye planer for lokalsamfunnet, er det gunstig at befolkningen er informert slik at man slipper store protester i ettertid, samtidig som at befolkningen da får en sjanse til å påvirke planene. Det pekes på i litteraturen at det innebærer så godt som alltid at planprosesser er arenaer for informasjonsutveksling og meningsbrytning mellom ulike aktører og/eller grupper av aktører (Knudtzon, 2015). Aktørenes uenigheter og ulike ønsker for planresultatet og planprosessen springer i hovedsak ut av følgende forhold (og kombinasjon av forhold): utilstrekkelig kunnskap, ulike rolle/ståsteder i prosessen med påfølgende ulike interesser, ulik forståelse av hvilke normative trekk prosessen bør ha, og utilstrekkelige diskursive og kommunikasjonsmessige ressurser (prosessuelt og språklig) (Knudtzon, 2015). Det kan hende mye av disse ulikhetene kan unngås ved hjelp av tydeligere informasjonsutveksling og bedre forståelse for hverandres ståsted. Vi har i Norge et liberalistisk demokrati som tilsier at de politikerne folket stemmer på ved valget gis makt til å ta beslutninger på vegne av folket. De står dermed ansvarlige ved beslutninger og kan sanksjoneres ved å miste makten ved neste periode. Dette innebærer også for areal- og samfunnsplanlegging. Som oftest ved et nytt lokaldemokrati vedtas en kommuneplan tidlig i perioden. Her skal det komme frem noen satsningsområder som kommunen skal fokusere på å utvikle de neste årene ved makten. Som skrevet i delkapittel 3.1 er medvirkning en viktig del av demokratiet, hvor befolkningen kan gi sin stemme til planer. Kommunal- og moderniseringsdepartementet kom i 2020 ut med en revidert lovkommentar til plan- og bygningsloven som lyder slik:

Enkelte særlige hensyn er framhevet. Det gjelder grunnleggende demokratiske prinsipper som åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning, både for private og myndigheter. Planlegging og byggesaksbehandling skal sikre demokrati og medvirkning slik at alle som blir berørt, skal kunne delta og få mulighet til å uttale seg. Åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning i nødvendig utstrekning er ment å være vesentlige elementer både ved plan- og byggesaksbehandling etter loven. Dette er i samsvar med grunnleggende demokratiske og rettssikkerhetsmessige prinsipper.

(Kommunal- og Moderniseringsdepartementet, 2020)

Denne kommentaren viser at det finnes lite konkret språk om hvor mye vekt som skal legges på innspill fra befolkningen. Åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning gir et bilde på at

planprosesser er for alle, men det bør legges mer vekt på de berørtes meninger og løsninger til planene. Forarbeidet til planutvalget la kvalitet som begrunnelse for medvirkning og sier:

Lovens formål krever aktiv medvirkning fra befolkningen i planleggingen. Dette er nødvendig for å få gode resultater av planleggingen. Bare ved en mest mulig fullstendig informasjon om behov, oppgaver, verdier og interesser på eller i et planområde, kan samfunnet løse sine mange oppgaver og utnytte sine ressurser på en måte som både er rettferdig for den enkelte og samfunnsøkonomisk effektiv

(NOU 2003:14, s. 250)

Her kreves det at befolkningen deltar aktivt og er velinformert om det som skal skje. For å inspirere til aktiv medvirkning bør myndighetene og utbyggerne kommunisere tydelig og øke tilgjengeligheten på slik informasjon. I dag krever loven svært lite av medvirkning med kun grunnleggende tiltak. For kommuneplaner og reguleringsplaner gjelder varsel om oppstart av planarbeid til offentlige organer og andre interesserte. Videre skal meldingen om oppstart av planarbeid kunngjøres i minst en avis som er alminnelig lest på stedet og gjennom elektroniske medier. Ved planlegging på reguleringsnivå skal grunneiere, festere og rettighetshavere i planområdet samt naboer underrettes direkte om planarbeidet. Alle disse nevnte aktivitetene er enveis informasjon om at en planaktivitet er startet opp. De utgjør en forutsetning for demokratisk deltakelse, ved å sende inn innspill på e-post eller post, men de sikrer ikke noe form for deltakelse. Informasjonen gjør der mulig for innbyggere å hevde sine interesser i skriftlige innspill, men åpner verken for forhandlinger eller deliberasjon (Knudtzon, 2015). Enveis kommunikasjon er til for å gjøre prosessen åpen, forutsigbar og føre til medvirkning. Prosessen er åpen i den forstand at sivile kan finne frem til planforslag ved kommunens nettside eller en notis i avisen, men forutsigbar og aktiv medvirkning er det svært lite av i dette tilfellet. Forutsigbarheten minskes når man kun får innsikt i det aktørene deler med kommunen og sivile. Selve prosessen, ideene og begrunnelsen bak planene kan være vanskelig å få tak i, og det er mye faglig språk som kan være komplisert for en ufaglært å forstå omfanget av. Medvirkning indikerer aktiv deltakelse og en real stemme og makt i planprosessene. Når minstekravet er enveis informasjonsutveksling, med tilbudet om å få komme med skriftlige innspill, faller begrepet medvirkning bort og kan erstattes med tilsnakk og tilbakemelding, trinn 3 på deltakelsesstigen til Arnstein (1969). Det påpekes også at i et markedsorientert offentlig styringssett vil kommunen vanligvis inngå en avtale med private utbyggere for å realisere detaljreguleringer oppført ut ifra kommuneplanens arealdel, hvor sivilbefolkningen ikke har en plass i slike tidlige forhandlinger (Knudtzon, 2015).

Både tidligere forskning og nyere datamateriale tyder på at det lovpålagte kravet om kunngjøring av planoppstart *ikke er tilstrekkelig invitasjon* til medvirkning (Hanssen, 2012; Hanssen & Falleth, 2014; Innes & Booher, 2004; Schmidt et al., 2011). Flere undersøkelser og intervjuer har vist at slike annonser og høringsuttalelser ikke er tilstrekkelige for å engasjere sivilbefolkningen og fører til at lokalsamfunnet organiserer og engasjerer seg for sent i planprosessene, som er et tegn på at kommunen og utbyggere ikke har vært flinke nok til å informere og mobilere lokalsamfunnet tidligere i planprosessene (Hanssen, 2015). Dette viser til tegn på at kommunikasjon spiller en stor rolle for hvordan medvirkning blir inkorporert i planprosesser og at man får maksimal utnyttelse av lokalkunnskap tidlig i prosessen. Hanssen påpeker tydelig at de formelle kanalene for innspill kommer *for tidlig og for sent* i prosessene (2015). Ved annonsering av oppstart mangler lokale aktører tilstrekkelig informasjon til å bidra konstruktivt og når planforslaget sendes til kommunen og legges ut til offentlig ettersyn/høring, har det vært gjennom en lang planformulerings- og forhandlingsprosess med kommunen. Lokale aktører opplever da at planforslaget fremstår som et ferdigspikret produkt, møysommelig forhandlet av kommunale planleggere og utbyggere. Denne delen av planprosessen, mellom annonsering og høring, fremstår ofte som hermetisk lukket for lokale aktører som kan føre til mistillit og negative assosiasjoner med planen (Hanssen, 2012). Sivilaktører slipper for sent inn i prosessen og får rollen som reaktive og protesterende istedenfor å være proaktive, kreative og engasjerende ressurser som i større grad sikrer verdifull lokalkunnskap (Hanssen, 2015). Hvis lokalsamfunnet hadde fått større del i tidlig fase av utbygging kunne det ført til større kunnskap om bokvalitetene ved stedet og hva som gjør det godt å bo der. På den måten vil en ny områderegulering føre til større aksept fordi planen har lagt deres kunnskap om stedet til grunn og bygget videre på det. Så for å kanalisere inn viktig lokalkunnskap ser det ut til å være behov for *mer* omfattende medvirkningsprosesser enn høringsordningen (Hanssen, 2015).

3.3.2 Kollaborativ planlegging – samskaping

Så hvordan kan planlegging gjennomføres for å inkludere berørte i hele prosessen og unngå reaktive reaksjoner og protester? Forskning viser at kollaborativ planlegging kan løse komplekse problemer og skape et bedre klima for fremtidig handling når konflikter oppstår og splitter et samfunn (Healey, 1997; Innes & Booher, 2004). Kollaborativ planlegging omfavner samskaping og tverrfaglig samarbeid. Dagens dilemmaer i planlegging handler ofte om hvordan skal man balansere de ulike interessene og hvordan skaper man gode byer for alle.

Tidligere gikk oppgaven gjennom de ulike styringslogikkene i planlegging og norsk planlegging styres for det meste med markedet. Private aktører styrer det meste av utviklingen og kommer med sine forslag istedenfor at kommunen legger rammene med borgernes ønsker og ideer som grunnlag og som utbyggerne må følge. Planleggere og myndighetene kan i tilfeller være ukjent med lokalsamfunn og kunnskapen de innehar, men sivilbefolkningen kan også være ukjent med politiske og økonomiske virkeligheter og langsiktig tenkning for et samfunn eller ressurser (Innes & Booher, 2004).

Forskning viser at i USA er kollaborativ planlegging et unntak, men at det er nok erfaring, teori og dokumentasjon fra unntakene i både USA og andre steder hvor samskaping kan være et godt alternativ til planlegging (Innes & Booher, 2004). Planleggingsfeltet er avhengig av ressurssterke bedrifter og organisasjoner som ønsker å bygge og utvikle områder i samfunnet vårt og trenger en sivilbefolkning som engasjerer seg for sosialt, økonomisk og miljøvennlig bærekraftige byer. Dagens markedsbaserte styring favoriserer den ressurssterke siden i større grad. Men forslaget om samskaping prøver å involvere både sivilbefolkningen, men også organiserte interesser, profittskapende og frivillige organisasjoner, planleggere og offentlige myndigheter i et felles rammeverk hvor alle interagerer og påvirker hverandre uavhengig og individuelt (Innes & Booher, 2004). Det handler grunnleggende om å skape felles arenaer hvor alle er likestilte og skape en samtale om hva man ønsker seg for området i fremtiden. I slike sammensetninger vil det være representanter fra motsettende interesser, men hvis man i dette rommet av samskaping kan være enige om å behandle hverandre med respekt og være åpen for kompromisser kan man komme langt og få til et forslag som alle kan være fornøyde med og skape gode byer for fremtiden.

Dagens rolle for sivilbefolkningen i medvirkningsprosesser er å reagere på høringer og folkemøter, hvor kommunikasjonen ofte er formell med enveis-kommunikasjon fra offentlige myndigheter eller folkevalgte (Innes & Booher, 2004). Tiltak som folkemøter og offentlige høringer er tradisjonelle og skaper et rom for de ressurssterke og «eliten» til å komme med sin side av saken. Det som ofte kan skje er at mennesker som sitter på verdifull lokalkunnskap ikke føler seg komfortabel med å snakke i store forsamlinger i frykt for å avsløre sin inkompetanse. Her er kommunikasjonen fra myndighetene en nøkkelfaktor. Hvis en presentasjon er for formell og faglig tung med uforståelig byråkrat-språk, vil du ikke kunne få frem de perspektivene fra alle. Derfor vil en samskappingsarena være et godt alternativ. Her kan man samle flere ulike representanter med en felles forståelse av at alle interessene er like mye verdt.

Et av de store problemene i medvirkning og deltakelse er informasjonen og utvekslingen, hvem kontrollerer den og er informasjonen troverdig (Hannah, 2000, i Innes & Booher, 2004). Definisjonsmakten er et viktig aspekt i diskusjonen om kommunikasjon. De med makten til å ta beslutninger må starte med å se på deltakere som kompetente og likeverdige i diskusjonen. I en studie av fire Los Angeles samskapings-arenaer fant forskerne ut at borgerne ble mer kompetente, økte deres forventning for tjenester, og var ikke lenger sett på som urimelige eller irrasjonelle, men heller som en erfaren gruppe man måtte inkludere i videre utvikling (Mandell, 1999, i Innes & Booher, 2004). Medvirkning og deltakelse bør ses på som en multifunksjonell interaksjon hvor befolkningen og andre deltakere jobber og snakker i både formelle arenaer, men også uformelle for å påvirke til handling i den offentlige arenaen før det allerede er en spikret konklusjon (Innes og Booher, 2004). Arenaer for samskaping hvor det er gjensidig respekt og ønske om å finne den best mulige løsning innenfor de sosiale, økonomiske og miljøvennlige rammer bør være en mål for alle som arbeider med planlegging og de som ønsker å engasjere seg i områdeutvikling.

4.0 Metodisk tilnærming og refleksjoner

Det er gunstig med et godt forankret og grunnleggende forskningsdesign for å samle den informasjonen som trengs for å svare på problemstillingen og forskningsspørsmålene. Og som vi så fra teorien er medvirkning er komplekst verktøy hvor ulike faktorer som sted, makt og kommunikasjon spiller inn. Dette kapittelet vil gjøre rede for forskningsdesignet og de kvalitative metodene supplert med en kvantitativ metode som er valgt for innsamling av data. Deretter forklares fremgangsmåten for innsamling av forskningsmaterialet, altså dokumentanalysen, kvalitative intervjuer og den kvantitative spørreundersøkelsen. Til slutt er det en redegjørelse av de etiske hensynene som ble tatt i løpet av prosjektperioden og empiriens pålitelighet og gyldighet.

Oppgaven har brukt Lund Torv som case-område, som forklart i introduksjonen.

Begrunnelsen for å fokusere på et område er fordi det gir en dypere innsikt i de menneskene som deltok i reguleringsarbeidet og deres opplevelse av prosessen. En analyse av selve praksisen til Kristiansand Kommune for eksempel ville gitt en overordnet analyse basert på systemer og strategier fremfor menneskene det berører. Fordi jeg har bakgrunn i sosialantropologi er det interessant å undersøke det som skjer på bakkenivå i områdereguleringer og hva de berørte og aktive aktørene mener og tenker om en slik prosess. I tillegg skapte områdereguleringen på Lund Torv ekstremt stort engasjement, så jeg ønsket å forske på hvorfor. Jeg kunne også valgt andre områdereguleringer i Kristiansand, men Lund torv er nå regulert til å inneha studentboliger som jeg mente var passelig da jeg er student ved UIA og medlem i SIA. Datainnsamling baserer seg derfor på dokumentanalyse av offentlige plan-dokumenter og avisartikler fra Fædrelandsvennen, kvalitative intervjuer med 4 informanter og en spørreundersøkelse for beboere på Lund torv og omegn.

4.1 Forskningsdesign

Jeg har valgt å bruke case-study design. Et slikt design følger en detaljert og intensiv analyse av et område eller lokalisering (Bryman, 2012), i dette tilfellet Lund Torv, Kristiansand. Denne type forskningsdesign er ofte assosiert med kun kvalitative undersøkelser som observasjon og ustrukturerte intervjuer, men kan også gjennomføres ved hjelp av en blanding av kvalitative og kvantitative undersøkelser (Bryman, 2012). Denne oppgaven bygger på å fokusere på Lund Torv for å forstå konflikten som kom av områdereguleringen, og hvordan man kan unngå det i fremtiden.

Denne oppgaven bruker *representativ eller typisk case*-typen. Bryman (2012) kaller dette eksemplifiserings case, hvor forskningen går ut på å eksemplifisere et fenomen eller konsept ved å bruke et spesifikt område som forskningsgrunnlag. Jeg bruker Lund Torv og områdereguleringen for å kunne besvare på forskningsspørsmål nr. 3. Det kan så anvendes i videre forskning på medvirkning og kanskje bidra til å videreutvikle verktøyet til å bli et grunnleggende tiltak i alle kommunale og nasjonale planer fremover.

Problemstillingen er som følger, med fokus på Lund Torv som case:

Hvorfor oppstår det konflikt mellom beboere og kommunen i lokal områdeutvikling?

Forskningsspørsmål

- 1. Hvilken funksjon hadde medvirkning i utformingen av områdereguleringen?*
- 2. Hvordan er makten balansert mellom de ulike aktørene involvert i områdereguleringen?*
- 3. Hvordan kan man bruke medvirkning og kommunikasjon til å oppnå positivt engasjement fra befolkningen?*

4.2 Dokumentanalyse

I starten av prosjektperioden, etter at det var bestemt for å se nærmere på medvirkningen for områdereguleringen av Lund Torv, ble utgangspunktet tatt i områdereguleringsplanen. Planen ble lest gjennom grundig for å få en grunnleggende forståelse for reguleringsplanen. I tillegg ble det utført søk på Kristiansand Kommune sin nettside etter andre relevante referater og vedlegg til planen. Det var en komplisert prosess da nettsidene var på den tiden ukjente og systemet virket uoversiktlig. Det viste seg at ikke alle dokumentene var offentliggjort enda. Det ble klart at det var en komplisert saksgang og planlegging omkring Lund Torv. Det ble brukt god tid på å samle all nødvendig dokumentasjon som omhandlet planprosessen for Lund Torv, i tillegg ble statlige veiledninger, plan- og bygningsloven og kommunale planer samlet og nøye lest gjennom. Kommuneplanens samfunnsdel, rapporten for Universitetsbyen Kristiansand, områdereguleringen av Lund Torv og en forskningsrapport fra Norsk Institutt for By- og Regionforskning var mest relevante for oppgavens problemstilling og dannet grunnlaget for oppgaven. Samtidig ble det søkt etter relevant litteratur på søkemotoren Oria via nettsidene til biblioteket ved UIA og hvor bøker fra tidligere emner på studiet, i tillegg til

forskningsartikler ble hentet og samlet inn som teoretisk grunnlag. Søkeordene som ble anvendt var «medvirkning, byplanlegging, reguleringsplaner, samfunnsplanlegging, konflikt, collaborative planning, participation in planning, planning theory, collaborative planning» i ulike konstellasjoner. For å kunne svare på problemstillingen som ble formet etter hvert som datainnsamlingen ble undersøkt, ble det klart at det var viktig å også analysere artiklene fra Fædrelandsvennen. Disse artiklene viser utviklingen i planleggingen i løpet av fire år, 2017-2021 og hvordan stemningen var på den tiden. Kombinasjonen med offentlige dokumenter og diskurs-analyse av avisartiklene ga en større forståelse for hva som lå til grunn for områdereguleringen og hvordan det utviklet seg ilt de fire årene.

4.3 Kvalitative semi-strukturerte forskningsintervju

Dokument- og diskursanalysen ble brukt for å analysere tekst og referater fra planleggingsfasen. Men det var også viktig å få det menneskelige perspektivet fra aktører som var involvert i saken for å se hva som var viktig for de og hvordan de opplevde perioden. I utvelgelsen av informanter var det viktig å få representanter fra flere av sidene i konflikten. Planleggerne i planmyndigheten har en sentral rolle da de stod for reguleringen. Lund Torv og Vabua Beboeraksjon er en Facebook-gruppe med ca 500 medlemmer, som var sentrale i diskusjonen rundt reguleringen. Studentsamskipnaden i Agder var forslagstillere og drev aktiv kampanje for å få regulert Elevinetomta (kommunalt eid) til studentboliger. Til slutt ble en uavhengig representant nevnt i et av intervjuene. Vedkommende er en selvstendig konsulent som har vært aktiv i flere byplanleggingsprosjekter over hele Norge, med base i Kristiansand, og som var engasjert av to av grunneierne for å koordinere deres innspill til planen. Denne personens innsikt bidro med et profesjonelt blikk på situasjonen, en som var involvert i planprosessen, men samtidig utenfor konflikten.

Det mest gunstige for oppgaven hadde vært om det var mulig å følge reguleringen fra start til slutt ved bruk av deltakende observasjon, etnografisk undersøkelse, men det er en tidkrevende prosess og umulig å få til da prosessen startet i 2015. Derfor ble det valgt å intervju informantene ved å ta i bruk en kvalitativ metode kalt semi-strukturert intervju. Fordelene med semi-strukturert intervju er at da har man kapasitet til å guide intervjuet på tema ved hjelp av intervjuguide med nøye valgt ut spørsmål på forhånd, og samtidig få til en samtale hvor intervjueren kan stille oppfølgingsspørsmål som kanskje ikke var planlagt, og i prosessen får man et innblikk i intervjuobjektets egne tanker, meninger og opplevelser (Bryman, 2012). Jeg var oppmerksom på å ikke snakke for mye selv i intervjuene, heller la

intervjuobjektet tenke og utbrodere svarene sine. Det ble brukt lydopptaker godkjent av UIA for å kunne være til stede under intervjuet og holde blikkontakt. På den måten var det lettere å virkelig lytte på hva de sa slik at jeg kunne komme med gode oppfølgingsspørsmål. I etterkant av intervjuet ble opptakene transkribert og på den måten ga det en full oversikt over svarene slik at de kunne anvendes i oppgavens analysedel.

4.3.1 Planmyndighetene

Planmyndighetene er hovedmotoren bak planprosessene og setter rammene for utviklingen av området. Intensjonen med intervjuet var å få en større forståelse av arbeidet deres og hvordan de jobbet systematisk med Lund Torv. Temaet for oppgaven er medvirkning og kommunikasjon, og oppgaven hadde behov for en fagkyndig person som hadde ansvaret for prosessen til å svare på spørsmål om områdereguleringen og medvirkning. Det viktigste var å få svar på opplevelsen deres av reaksjonene og protestene som oppstod og hvordan de opplevde det.

Ved første forespørsel ønsket ikke de involverte i planleggingen å stille da de hadde stor arbeidsmengde frem til etter påske. Etter påske var jeg godt i gang med forskningen min, men mente at et intervju med kommunen ville bringe enda større faglig tyngde og relevans til oppgaven min. Det ble derfor tatt kontakt på nytt for å høre om de kunne stille til en times intervju. Det kunne de og sendte i tillegg en lang liste med ulike lenker til de ulike planene, vedleggene, referatene, politiske dokumentene og evalueringene av planprosessen. Jeg fikk god informasjon å sette meg inn i og forberedte meg til intervjuet.

Intervjuet varte en drøy time, hvor planleggeren gikk gjennom de ulike dokumentene og svarte på de spørsmålene forberedt i intervjuguiden. Planleggeren påpekte at det hadde vært interessant for videre forskning, eller neste års masterstudent tar opp tråden fra denne oppgaven og sammenligner områdereguleringen av Lund Torv og Grim Torv. Hen påpekte at dette var to reguleringsplaner som lignet veldig på hverandre, men produserte to vidt forskjellige stemninger blant beboerne.

4.3.2 Lund Torv og Vabua Beboeraksjon

For å få dybde i planprosessen er viktig å høre fra motparten til planmyndighetene. Lund Torv og Vabua Beboeraksjon er en Facebook-gruppe med rundt 500 medlemmer. Jeg tok kontakt med gruppen via meldingstjenesten til Facebook og fikk svar at administrator var veldig interessert i å stille til intervju. Dette intervjuet gikk ut på å høre hva de mener om prosessene

og hvordan de har opplevd prosessen. Hva handler beboeraksjonen om, og hva ønsker de skulle vært gjort annerledes.

Intervjuet var fruktbart og varte i litt over en time. Informanten var svært engasjert i både oppgaven og planprosessen. Hen hadde mye å fortelle og bodde på Lund Torv, som ga innsikt i hvordan de opplevde prosessen.

4.3.3 Studentsamskipnaden i Agder – SIA

Hovedfokuser på denne oppgaven er Lund Torv som område, med LundSiA som eksempel. SIA fikk bevilget penger fra staten til å bygge flere studentboliger, noe som trengs da nåværende studentboliger har lange ventelister allerede og universitetet øker antall studenter hvert år. Et intervju med dem kan gi oppgaven forståelse for deres side av planprosessen. De står som forslagstiller og skal bygge 250 studentboliger på Elevinetomta samt legge til rette for næring i første etasje.

Jeg tok først kontakt med Eiendomssjefen i SIA som ikke hadde anledning til å stille da det var stor arbeidsmengde. Hen var villig til å svare på spørsmålene via mail, men jeg ønsket helst å få til et intervju med en representant fra SIA. Etter leting etter andre involverte fra SIA ble tidligere leder av Studentorganisasjonen i Agder (STA) introdusert. STA var engasjert i prosjektet sammen med SIA for å snakke på vegne av studentene. STA styret velges som representanter ved et demokratisk valg hvert år. Den tidligere lederen var villig til å stille til intervju. Intervjuet ble litt amputert da hen ikke var ordentlig engasjert i de offisielle planprosessene, men hen var involvert i samfunnsdebatten og konflikten. Intervjuet ga derfor god innsikt i opplevelsen til studentrepresentantene.

4.3.4 Ekstern konsulent

I utgangspunktet ønsket jeg å kontakte selve utbygger- eller arkitektfirmaene som hadde kommet med forslag til illustrasjoner på hvordan det kan bli på Lund Torv. Men etter å ha blitt kjent med områdereguleringen og utviklingen i prosessen så jeg ikke på det som gunstig for artikkelen, da de er med på det tekniske og kreative, og ikke ansvarlige for å involvere befolkningen.

Etter å ha deltatt på en ByLab i Kristiansand om et nytt område under utvikling, ble en selvstendig næringsdrivende konsulent presentert, som har vært nevnt blant annet i FVN og

av informanten fra beboeraksjonen. Hen hadde et innlegg under Bylaben om viktigheten av medvirkning og at det var viktig at prosjektgruppa var oppmerksom på hvordan de skulle gjøre nødvendige tiltak for å få til «god» medvirkning. Jeg tok så kontakt med hen i etterkant og spurte om hen var interessert i å stille til intervju for masteroppgaven om medvirkning, noe hen var svært entusiastisk over og avtalte tidspunkt på telefonen.

Intervjuet varte i underkant av en time og ga mye viktig informasjon. Vi snakket generelt om hva hen var opptatt av og hvordan hen arbeidet i sine prosjekter. Vi fikk dekket mye av planprosessen på Lund Torv fra hen sitt perspektiv, og hvordan de ulike partene i prosessen arbeidet. Hen var svært opptatt av at oppgaven fikk perspektivet til kommunen og mente det var absolutt noe de måtte delta på.

4.4 Kvantitativ spørreundersøkelse for berørte

Beslutningen om å lage spørreundersøkelse var for å kunne forankre misnøyen blant beboerne i oppgaven gjennom konkrete tall og innspill. Som forklart i delkapittel 1.1, er jeg oppvokst på Lund og kjenner mange i området. Ut ifra det jeg allerede hadde hørt fra naboer og bekjente så jeg et behov for å ha tall for å underbygge påstanden om at det var generell misnøye blant beboerne. Jeg fikk informanten fra Lund Torv og Vabua Beboeraksjon til å distribuere lenken til spørreundersøkelsen på nett. Verktøyet SurveyXact ble anvendt for å lage spørreundersøkelsen som inneholdt 22 spørsmål. Først var det grunnleggende spørsmål om kjønn, alder og hvor lenge de hadde bodd på Lund. Deretter kom det spørsmål om brukervennligheten til Lund Torv. Så kom undersøkelsen inn på medvirkning og kommunikasjon, med en forklaring av begrepene. Etter det ønsket jeg å vite hva respondentene mente om LundSiA prosjektet. Til slutt var det et par spørsmål om kommunal kommunikasjon og hvordan de opplevde planleggingsprosesser.

Spørreundersøkelsen ble distribuert 28.03.22 og avsluttet 24.04.22. 121 personer responderte på undersøkelsen, hvor 87 personer gjennomførte undersøkelsen, 21 personer svarte på noen spørsmål og 7 åpnet undersøkelsen. Det var 51% kvinner og 49% menn som svarte, og hele 53% var i alderen mellom 40år og 65 år, 33% var 65 år eller eldre og bare 14% var i alderen 26-40 år. Undersøkelsen spurte også om hvor lenge respondenten hadde vært bosatt på Lund. 50% har bodd der i over 20 år, mens 24% har bodd der mellom 11-20 år, 10% har bodd der fra 6-10 år, 6% har bodd der 3-5 år og 9% har bodd der fra 0-2 år.

4.5 Etiske vurderinger

Denne oppgaven baserer seg ikke på personlige opplysninger, men av hensyn til informanter har jeg valgt å ikke nevne navn, altså holde de anonyme. De vil kun bli referert til deres rolle i planprosessen og stillingstittel. Spørreundersøkelsen spør kun etter alder, kjønn og hvor lenge de har bodd på Lund. For å etterstrebe etisk riktige valg har jeg gått ut fra de etiske prinsippene listet i Bryman (2012):

- Ikke utføre skade på deltakere
- Ikke informere om samtykke
- Ikke invadere privatliv
- Ikke mislede deltakere

Skade på deltakere går ut på fysisk eller psykisk skade. Det har ikke blitt utført i denne forskningen da vi kun har snakket om opplevelsen under denne prosessen i intervjuene. Informasjonsskriv med underskrift for samtykke er samlet inn fra alle informanter samt informert om hvordan opplysningen behandles i intervjuet og spørreundersøkelsene. Hverken intervjuene eller spørreundersøkelsen spør etter noe om privatliv annet enn brukervaner av offentlig område. Det er ikke spurt om sensitive opplysninger som politisk ståsted, religiøst livssyn eller seksualitet. Barn er heller ikke inkludert i denne oppgaven fordi jeg ønsket å fokusere på konflikten om områdereguleringen. Barn deltok på medvirkningsarbeidet i forkant og prosjektgruppa for områdereguleringen rådførte seg også med barnas representant i kommuneadministrasjonen. Under intervju og spørreundersøkelse har jeg ikke misledet informantene og respondentene. Jeg har basert spørsmålene mine på fakta og ikke kommet med falske påstander.

4.6 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet, eller pålitelighet, viser til konstruksjonen av en måling av et konsept (Bryman, 2012), altså at om oppgavens funn er pålitelige og logiske i forhold til prosjektets problemstilling og forskningsspørsmål. Bryman (2012) lister opp tre viktige faktor innenfor når man måler om funnene er pålitelige: stabilitet, intern pålitelighet og inter-observerers koherens. Stabilitet refererer til om målingen er stabil over tid, altså at man er sikker på at resultatene ikke vil variere fra tid til annen.

Forskningsprosjektet er påvirket av informantenes egen opplevelse av denne spesifikke områdereguleringen og svarene ville kanskje vært annerledes om man snakket om et annet område med noen andre beboere. Men til tross for dette har jeg tro på at denne forskningen bygger videre på tidligere forskning og kan gi et unikt innblikk i Kristiansand sin kontekst, og være en ny byggekloss på å komme frem til hva som er «god» medvirkning. Jeg er som sagt født og oppvokst på Lund og derfor kan være litt sympatisk med beboerne som mener de ikke blir hørt i prosessene. Samtidig er jeg delt i oppfatningen fordi jeg studerer samfunnsplanlegging. Jeg hadde nok ikke tenkt så mye over det om jeg ikke hadde tilegnet meg den kunnskapen som jeg har gjort i løpet av studiet. Det at jeg har studert dette og er kjent med de ulike prosessene og medvirkning kan ha ført til at jeg har utelatt viktig empiri eller synsvinkler som andre perspektiver kan mene er viktigere å fokusere på. Jeg har valgt denne retningen fordi det mener jeg som tidligere beboer på Lund og masterstudent i samfunnsplanlegging er den mest gunstige for å finne ut hva som skjedde og hvordan medvirkning kan bli bedre for alle parter involvert og fremtidens byplanlegging. Selekteringen av empirisk grunnlag er i denne delen av oppgaven prøvd å vises frem tydelig for å kunne gi en slags type åpenhet rundt forskningen slik at andre forskere kan gjøre det samme til tross for at opplevelser, meninger og resultater kan bli forskjellige ved bruk av valgte metoder.

Validitet, eller gyldighet, handler om de indikatorene som er brukt til å måle et konsept virkelig måler konseptet (Bryman, 2012). Altså at forskningsdesignet, utformingen, funnene og forskningsspørsmålene har en logisk sammenheng og samsvarer med det oppgaven forsker på. For at oppgaven min skal ha en logikk ved seg har jeg lest mye tidligere forskning på medvirkning og fokusert på norske forfatters oppfatning av dagens medvirkning ved å bruke relativt nye bøker om medvirkning, og demokratiske og kompakte byrom (Amdam, 2018; Dahlgren et al., 2021; Hanssen, 2015), grunnleggende teori (Arnstein, 1969; Healey, 1997, 2010; Innes & Booher, 2004) og andre relevant litteratur om temaet. I tillegg har jeg vist at temaet er aktuelt i dag ved å vise til debatten både i fagmiljøet (Abrahamsen & Hoelseth, 2022; Andersen, 2022; Bratseth & Sletne, 2022; Dalseide & Andersen, 2022; Haugen & Sá Lima, 2022) og debatten omkring Lund Torv (Damsgaard, 2019a; Garman Johnsen, 2021; Gitlestad, 2020; Hvalen, 2020; Strisland, 2020b). En svakhet med designet er at jeg ikke fikk tilgang til politikere som vedtok reguleringsplanen. Men jeg mener den informasjonen og funnene jeg gjorde underveis er tilstrekkelig nok til å kunne svare på problemstillingen.

4.7 Analytisk tilnærming

For å få frem en god drøfting i oppgaven ble det valgt en temasentrert analytisk tilnærming. Det er en av de mest anvendte og vanlige tilnærmingene til kvalitativ dataanalyse til tross for at det ikke har et tydelig opphav eller distinkte teknikker (Bryman, 2012). Men, det vil si at det råmaterialet fra spørreundersøkelsen, dokumentanalysen og intervjuene ble brutt ned i temaene basert på problemstillingen og forskningsspørsmålene. På den måten fikk jeg inkorporert empirien i diskusjonskapitlene for å kunne svare på spørsmålene oppgaven stiller. Empirien komme fra ulike perspektiver som fører til at analysen ble nyansert. Denne metoden ble brukt for analysedelen fordi det gir et bilde av de ulike aktørenes opplevelse av konflikten. Samtidig fikk jeg samlet teorien med empirien basert på tema for å gi en ryddig diskusjon med ulike temaer. Analysen så etter disse kategoriene: **medvirkning, kommunikasjon, demokratiske prosesser, makt og sted.**

I arbeidet med å kategorisere de ulike i temaene i råmaterialet brukte jeg utskrift av transkriberingen fra intervjuene og spørreundersøkelsen, hvor jeg kodet med ulike farger for ulikt tema. På den måten fikk jeg en konkret oversikt over empirien. I diskusjonsdelen kunne jeg da se over arkene og se etter fargekodene som gjorde empirien håndterbar og oversiktlig, samt ga med mulighet til å se mønstre, sammenhenger og motsetninger. Dette resulterte i en grundig drøfting av de empiriske funnene mot teorien og bidro til svar på problemstillingen og forskningsspørsmålene.

5.0 Dokumentanalyse

Dette kapittelet presenterer de empiriske funnene fra innsamlingen av data fra dokumenter jeg mener er relevante. I denne delen presenteres fire sentrale offentlige dokumenter for å kunne svare på problemstillingen. De tre første dokumentene er skrevet av Kristiansand kommune. Den første er den eldre versjonen kommuneplanens samfunnsdel, som er sentral fordi den legger føringer på hvordan Kristiansand skal utvikle seg med overordna mål i tidsrommet 2011-2022. Neste dokument er strategien, Universitetsbyen Kristiansand, som ligger til grunn for at det var på Lund Torv det ble bestemt at det skulle bygges studentboliger. Deretter går vi litt mer rettet mot selve oppgavens problemstilling, altså den vedtatte områdereguleringen av Lund Torv. Til slutt er en rapport fra Norsk Institutt for by- og regionforskning tatt med fordi den går gjennom hvordan medvirkning bør gjennomføres i byplanlegging i Norge. Den hjelper oppgaven ved at den fremmer et større perspektiv på medvirkning i norsk kontekst og har lagt føringer på hvordan kommuner arbeider med medvirkning. Til slutt presenteres en diskursanalyse av lokalavisen Fædrelandsvennen sin dekning av utviklingen av områdereguleringen, og avisens dekning av konflikten. Dette er for å sette stemningen som utspilte seg mellom de ulike partene.

5.1. Kommuneplanens samfunnsdel

Kommuneplanen som var aktuell for områdereguleringen heter «*Styrke i muligheter Kommuneplan 2011-2022*» (Kristiansand Kommune, 2011). Planen har tre satsningsområder:

1. **Byen som drivkraft** – fokuserer på å legge til rette gode rammevilkår for næringslivet og for at kompetent arbeidskraft skal finne byen og landsdelen attraktiv.
2. **Byen det er godt å leve i** – tar for seg viktige faktorer som skal bidra til å gjøre byen til et enda bedre sted å leve – for alle.
3. **Klimabyen** – peker på vår tids store og verdensomspennende utfordring og hvordan vår by kan møte den og gjerne være en foregangskommune når det gjelder fornybar energi og energieffektivisering.

(Kristiansand Kommune, 2011)

Selv om disse tre satsningsområdene griper inn i hverandre på ulike plan, vil det fokuseres på satsningsområde nr. 2. Noe av begrunnelsen for akkurat dette satsningsområde er:

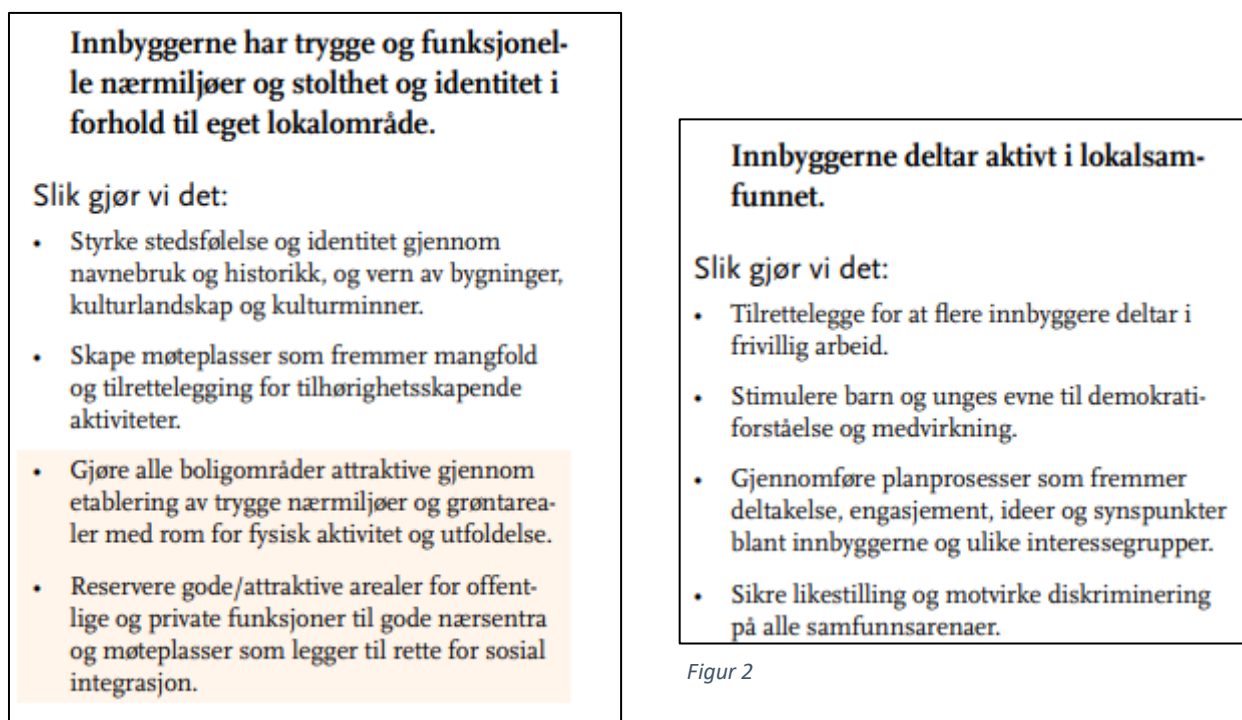
«God planlegging og godt samarbeid kan gi innbyggerne gode fysiske og estetiske omgivelser som gir tilhørighet og identitet, og det bidrar til å styrke fellesskapsfølelsen og stimulerer til å delta aktivt i lokalsamfunnet. God planlegging av arealbruk og utforming av våre fysiske omgivelser er derfor en vesentlig faktor for

levkår, livskvalitet og folkehelse. Universell utforming er sentralt i denne sammenhengen.».

(Kristiansand Kommune, 2011)

Altså det refereres til at det skal være godt samarbeid for å utvikle gode fysiske byrom. I forhold til områdereguleringen av Lund Torv er det foreslått en modernistisk transformasjon som innbyggerne var sterkt imot. Det kommer vi tilbake til i kapittel 6 og 7.

I dokumentet konkretiseres dette satsningsområde ytterligere over hvordan kommunen vil ha det og hvordan de skal få det til med ulike mål og tiltak. Det er trukket frem to mål som er relevante i sammenheng med denne oppgaven.

Figur 2

Figur 3

(Kristiansand Kommune, 2011, s. 33 & 35).

Den første indikerer at kommunen ønsker å skape harmoniske byrom og lokalsentre som øker fellesskapsfølelsen, stedsidentitet og gir nærhet til lokalområdet. Det skal da skje gjennom vern av bygninger og kulturverdifulle områder. I denne sammenhengen motstrider det områdereguleringen da mange beboere på Lund Torv verdsetter Elevinetomta og Vabua som kulturhistorisk verdifulle. Samtidig skal man skape møteplasser som fremmer mangfold, noe et studentbolig-bygg vil gjøre ved å synliggjøre studentene i Kristiansand ytterligere ved å lokalisere de på en så sentral plass. Attraktive boliger som det står bør ha tilgang til

grøntarealer, noe Lund Torv har. Vabua som allerede er etablert og en stor del av Lund Torv gir område enkel tilgang til grøntområde som er åpent og grønt. Til slutt skal det reserveres gode/attraktive arealer for sosial interaksjon og integrasjon. I dette tilfellet vil Lund Torv få nye møteplasser i form av bedre tjenester og tilbud som kafe, kantine, lekeplass og/eller butikker.

Det andre målet ønsker at innbyggerne deltar aktivt i lokalsamfunnet. Først ved å tilrettelegge for frivillig arbeid. Det andre punktet er av større relevans, da det ønsker å stimulere barn og unges evne til demokrati-forståelse og medvirkning. Dette er et interessant poeng da det i dagens praksis finnes tradisjonelle metoder for medvirkning i form av folke- og informasjonsmøter. Det skal vi se nærmere på i oppgaven, men det er viktig å poengtere de ønskene og målene presentert i dette dokumentet for det skal legge grunnlaget for hvordan kommunen arbeider i forskjellige instanser. Det tredje punktet er spesielt interessant da det ønsker å fremme deltakelse, engasjement, ideer og synspunkter blant innbyggerne og ulike interessegrupper. Når innbyggerne og ulike interessegrupper differensieres påpekes det at både sivile i byen samt interessegrupper som representerer en organisasjon, bedrift eller lignende skal inkluderes og vektlegges likt. Det trekker oss videre til det siste punktet som skal sikre likestilling og motvirke diskriminering på alle samfunnsarenaer.

Grunnen til at jeg trekker frem disse to ønskene for kommuneplanen er fordi det har sammenheng til analysedelen i oppgaven. Her står det svart på hvit at kommunen skal arbeide etter disse ønskene for utvikling av byen, både på det fysiske planet, men også det politiske og sosiale planet. Det er nok mye mer man kan ta fra denne kommuneplanen, men ser på disse to ønskene for byen som mest relevant for å kunne diskutere frem et svar på problemstillingen og forskningsspørsmålene.

5.2 Universitetsbyen Kristiansand mot 2030

Planene for Universitetsbyen Kristiansand mot 2030 er også tatt med i dokumentanalysen fordi strategien veier meget tungt i begrunnelsen til Kristiansand kommune for hvorfor de regulerte Elevinetomta til studentboliger. Strategien bygger på en utviklingsplan utarbeidet fra en byanalyse av Juul | Frost arkitekter fra København, og har som mål å se på Kristiansand som universitetsby i et 2040 perspektiv (Juul & Frost Arkitekter, 2014). Denne byanalysen fokuserer på kvadraturen, Campus og Lund. De skriver at:

«Lund er i dag tilrettelagt for harde trafikanter, og strekningens utforming legger ikke opp til at myke trafikanter i nevneverdig grad beveger seg her. Flere av veiene mangler tydelig orientering og blir barrierer for flow gjennom byen. Avstanden til universitetet blir derfor mentalt lang og lite attraktiv for gående og syklister» (Juul & Frost Arkitekter, 2014).

Denne analysen er gjennomgående i de kommende planene som omhandler Lund Torv, som vi har sett i oppgaven og skal se nærmere på.

En universitetsby («UniverCity») er ikke bare en by som har et universitet, men en by der universiteter, kommuner, og regionen, sykehus, kultur- og næringsliv har omfattende og systematisk samarbeid for kompetansebygging, byutvikling og innovasjon (Kristiansand Kommune et al., 2018). Kristiansand ønsker å bli en universitetsby med grundig utvikling og samarbeid mellom ulike bransjer og kompetansefelt. De beskriver en ønsket situasjon slik:

«Kristiansand har sterk tiltrekningskraft på motiverte studenter, kompetent arbeidskraft og virksomheter. Kristiansand har en særegen og åpen samarbeidskultur mellom universitetsmiljø, kommune og region, sykehus, næringsliv, kulturliv og frivillige organisasjoner. Det er god kontakt mellom aktørene og en måte å tenke og samhandle på som bidrar til felles styrking, økt kraft og utvikling av den enkelte aktør og av regionen. Kristiansand er preget av samskaping. Dette tankesettet bidrar til økt kunnskap og forståelse, gir nye perspektiver, bedre løsninger, innovasjon og drivkraft til å løse komplekse utfordringer»

(Kristiansand Kommune et al., 2018).

Langsiktige mål og strategiske grep:	
1. Universitetsbyen Kristiansand preges av nærhet mellom universitet og by.	
Delmål	Strategisk grep
1.1 Velutviklet akse mellom campus og sentrum.	1.1.1 Videreutvikle Lund Torv med studentboliger og andre universitetsrelaterte virksomheter. 1.1.2 Videreutvikle akse med blå og grønne lunger og møteplasser for kultur og samskaping. 1.1.3 Sikre at alle, uansett funksjonsevne, har gode muligheter for å bevege seg mellom campus og sentrum.

Figur 4

Dette overordnede ønsket for Kristiansand har ført til en liste med langsiktige mål og strategiske grep for å nå slike mål. Det aller første målet, figur 4, og delmålet er av størst interesse for oppgaven. Det nevnes et spesifikt område for videreutvikling

av studentboliger og andre universitetsrelterte virksomheter og det er Lund Torv (Kristiansand Kommune et al., 2018)

Handlingsplanen for Universitetsbyen 2020-2024 har et sett med mer detaljerte mål for delmålet 1.1.1 (Kristiansand Kommune et al., 2020). Studentsamskipnaden i Agder (SIA) og Kristiansand Kommune (KK) er uthevet i tiltaket 1.1.1.b hvor de derfor er ansvarlige for å bygge studentboliger på Lund Torv, og tabellen viser at det er «i prosess/pågår». Kommunale planer har stor autoritet når det gjelder byutvikling, og det står i begge dokumentene at det har vært gjennomført omfattende medvirkningsarbeid med aktuelle aktører (Kristiansand

1: Universitetsbyen Kristiansand preges av nærhet mellom universitet og by.

1.1 Velutviklet akse mellom campus og sentrum.

Tiltak	Ansvar og partnere	Status		
		Utredes/ vurderes	Vedtatt/ Krever oppfølging	I prosess/ pågår
1.1.1 a Det bør bygges flere boliger for studenter i nærheten av universitetet og sentrum. Det skal stilles krav om sosiale møteplasser for studentene som bor der, så det tilrettelegges for gode psykososiale miljøer.	SIA og private utbyggere, STA; VT			
1.1.1.b Bygge studentboliger på Lund torv.	SIA, KK, STA; VT			X
1.1.1.c Det vurderes om unge funksjonshemmede kan integreres i boligkonseptet.	SIA, KK	X		
1.1.2 Bygge broer over Otra som knytter universitetet tettere til Kvadraturen. Disse skal være godt tilrettelagt for gående.	KK, utbygger			
1.1.2.a Gang- og sykkelveibro mellom Kjølita – Rådhusgata	KK			X
1.1.2.b Sykkelekspressbro mellom Kjølita – Tordenskjoldsgate	Statens Veivesen/ATP, KK		X	
1.1.2.c Etablere sosiale møteplasser i forbindelse med broene med badeplasser og parkområde, sti langs Otra.	KK	X		
1.1.3. Etablere sosiale møteplasser langs aksene:	KK, utbygger			
1.1.3.a i parkområdet ved Lund Torv.		X		
1.1.3.b i parkområdet ved Oddemarkakrysset.		X		

Figur 5

har denne planen så stor tyngde i områdeutviklingen av Lund Torv uten at den har vært brakt til oppmerksomhet for beboere av Lund Torv.

5.3 Områderegulering av Lund Torv

Lund Torv – Områderegulering er en planbeskrivelse med konsekvensutredning fra Kristiansand Kommunes teknisk avdeling hos Plan-, bygg-, og oppmålingsetaten, sist revidert 20.05.20 (Kristiansand Kommune, 2020). Første setning i forordet presenterer områdereguleringen som et bidrag til å utvikle arealene rundt Lund Torv som et knutepunkt

Kommune et al., 2018, 2020). Satsningen på at Kristiansand skal bli en «UniverCity» har gitt store ringvirkninger på byen. Planer som denne, som definerer videre utvikling på flere ulike områder kan ha vært underkommunisert for folk flest, altså at du ikke er en del av de aktuelle aktørene som kommunen, næringslivet eller universitetet. Det har konsekvenser for folk og en slik plan kunne ha vært bedre kommunisert til befolkningen. Som vi vil se videre i oppgaven

mellom Campus UiA og Kvadraturen (Kristiansand Kommune, 2020). Allerede her ser man tyngden universitetsbyplanen har på utviklingen av området.

Områdereguleringen på 99 sider går grundig gjennom ulike begrunnelser for hvorfor Kristiansand Kommune mener Lund Torv må gjennomgå utvikling. Alt fra dagens situasjon og historikken, de rammeplanene som ligger til grunn, hovedgrepene for planforslaget, vurdering av konsekvenser for trafikk, klima, miljø, kultur, folkehelse med mer, oppsummering av planprosessen og medvirkningen og en sluttvurdering fra plan- og bygningsetaten (Kristiansand Kommune, 2020). Det er en godt begrunnet reguleringsplan som veier opp de tekniske målingene med de nasjonale, regionale og lokale føringene som ligger til grunn for byutvikling. Med fokus på medvirkning i denne oppgaven er det oppsiktsvekkende lite vekt på medvirkningstiltakene. Det er ofte referert til i en bisetning, «I prosessen er det avholdt fire åpne møter» (Kristiansand Kommune, 2020, s. 97). Dokumentet er teknisk skrevet og nevner sjeldent konfliktene eller motargumentene for utbyggingen.

5.4 Medvirkning i byplanlegging i Norge – Norsk Institutt for by- og regionforskning

Denne rapporten var en del av prosjektet «Styringsformer i byutvikling: fra deltagelse som aktivum i government til deltagelse som strategi i governance», gjennomført av Norsk institutt for by- og regionforskning og Universitetet for miljø og vitenskap (UMB) (Falleth et al., 2008). Rapporten presenterer funn fra to kvantitative undersøkelser, en dokumentanalyse av 100 planer og en spørreundersøkelse til aktører innenfor plan- og byggebransjen (politikere, planutvalg, saksbehandlere, utbyggere, mm.) (Falleth et al., 2008).

Kort oppsummert så viser rapporten til at det i liten grad er medvirkning utover lovens minstekrav i byreguleringer hvor en av grunnene er at markedsaktører står for hovedandelen av reguleringsplaner i motsetning til kommunale myndighetene (Falleth et al., 2008). Loven som gjort rede for tidligere i oppgaven har et minstekrav om at det må åpnes opp for muligheter for innspill, men har ingen krav på hvor mye slike innspill skal virke på ferdig plan. Når utbyggere da ønsker seg noe som står i motsetning til befolkningen, har ikke utbygger krav til å følge innspillene. Ansvarer tilskrives politikerne og om de vedtar planen på bakgrunn av folket eller forslagstiller. Rapporten finner at utbyggere verdsetter medvirkning i liten grad, og at deltagelse i planprosesser skjer derfor i liten grad som aktiv dialog eller spesielt tilrettelagte medvirkningsformer, men i første rekke gjennom formelle høringer (ihht.

lovens minstekrav) og gjennom direkte kontakt mellom lokalsamfunn og politikere (Falleth et al., 2008).

De fant også ut at administrasjonen i kommunal plan- og bygningsetat ofte har liten kontakt med lokalsamfunnet mens de har primært betydelige større kontakt med utbyggere (Falleth et al., 2008). Slike scenarier kan skape store gap mellom administrasjonens visjoner for et område og lokalsamfunnets ønsker og behov. Til tross for dette ser vi i rapporten at lokalsamfunnene bruker de muligheter de har til å påvirke planer og skriver i økende grad flere høringsuttalelser, klager og bruker sin primære kontakt med politikerne for å påvirke planleggingen (Falleth et al., 2008).

Denne rapporten viser et grundig overblikk over planleggingsfeltet i Norge og hvilke utfordringer vi har. Den avsluttes med at planlegging som en politisk institusjon er mer sentralt enn planlegging som faglig aktivitet, og at det derfor er behov for å studere maktforholdet i reguleringsprosesser mer dyptgående, for å få mer kunnskap om hvilke faktorer som spiller inn for at resultatet blir som det blir (Falleth et al., 2008). Det er noe denne oppgaven vil ta med videre i analysedelen.

5.5 Diskursanalyse av Fædrelandsvennens dekning av Lund Torv

Her vil oppgaven gjøre rede for oppslagene i Fædrelandsvennen (FVN) som omhandler planleggingen av Lund Torv, og se på hvordan fokuset endret seg fra fremtidsvisjoner til frustrasjon. Alt i alt har jeg funnet frem totalt 20 nettavisoppslag på Fædrelandsvennen, hvorav seks av de er leserinnlegg og 14 er avisartikler skrevet av journalister. Denne delen av oppgaven skal prøve å belyse den betente diskusjonen som oppstod i planleggingen av Lund Torv og den frustrasjonen beboerne følte på. Denne delen vil danne videre grunnlag til analysedelene om forholdet mellom medvirkningstiltak og kommunikasjon.

23. november 2016 ble planprogrammet for områdereguleringen av Lund Torv presentert av kommunen og gjensidig informasjon om prosess med planen og grunneieravtaler (Kristiansand Kommune, 2020). Fra den datoen kan private aktører arbeide med illustrasjoner og plantegninger for videreutvikling av området Lund torv og komme med sine innspill til hvordan de ser for seg Lund Torv kan bli seende ut noen år frem i tid. Godt erfarne innenfor planleggingsfeltet er klare over at dette er en lang og kompleks prosess. Vabua Utvikling AS presenterte sitt innspill til fremtidens Lund Torv, med blokker langs Østerveien i bunnen av Vabua, dog da de presenterer dette kun som en illustrasjon på mulighetene som er der, skrevet

i FVN 28. desember (Damsgaard, 2017). Videre i saken uttaler planleder Eirik Heddeland Martens seg: «Vi er fornøyde med at flere store aktører nå har sendt inn seriøse innspill til planen. Det har jo vært et mål for oss å komme i gang med byutvikling på Lund torv, forteller planleder Eirik Heddeland Martens i kommunen», hvor han videre sier det er viktig å se alle innspill i en større sammenheng, få alt til å passe sammen og inn i omgivelsene (Damsgaard, 2017). Dette er tidlig i prosessen og Martens er tydelig i artikkelen om at dette er i tidlig fase og at det nok ikke vil se slik ut når de er ferdig med reguleringsplanen, hvor han videre påpeker at de må finne en balansert utvikling og se om de kan veie hensynet til byutvikling mot noe som møter omgivelsene på en god måte. Her viser Martens forståelse for tidlige illustrasjoner og private utbyggere sine visjoner for området. Ordet balanse er sentralt da Vabua i dag består av eldre eneboliger i tradisjonell sørlandsstil og lavere blokkbebyggelse på toppen av bakken. Denne artikkelen tar ingen høyde for beboere i området, hverken privatboligeiere eller beboere i området rundt Vabua og Lund Torv.

Seks måneder etter artikkelen ovenfor skriver Damsgaard 14. juni (2018) at byplanleggerne er i gang med å ferdigstille områdereguleringen for området. I denne artikkelen blir grunneiere og deres innspill og bidrag veid tyngst, og har hatt en virkning på områdereguleringen. Ikke ett sted blir medvirkningen med beboere og berørte parter i området nevnt. Det er problematisk fordi grunneiere har et økonomisk motiv, og hvis en områderegulering som tilsier at det kan bygges mer i høyden vedtas har det stor økonomisk gevinst for grunneiere som da kan bygge nye høyere bygg som kan huse flere bedrifter og selges flere leiligheter. Dette er den tidlige fasen i planlegging som er nevnt ovenfor hvor medvirkningen er viktigst, og da menes medvirkning med de som skal bo og bruke området, altså lokalkunnskapen. 6. september, tre måneder etter artikkelen om at planen snart skal vedtas, var naboer og andre interesserte invitert til befarings med by- og miljøutvalget (Damsgaard, 2018b). Artikkelen tar for seg hvordan forslaget til Vabua Utvikling AS med høyblokker med mellomrom er byttet ut med en sammenhengende bygningsmasse med fem etasjer fra planmyndighetene. Grunnen til det er ifølge plansjefen Venke Moe for å få en skjerming fra trafikkstøy inn til Vabua park og ønsker ikke «drabantbyblokker» og heller en urban byggate (Damsgaard, 2018b).

Artikkelen har fått 13 kommentarer, hvor ingen av de er av positiv karakter. Så langt i prosessen og avisartiklene har vi utviklere med forslag om høyblokker langs Østerveien og SIA med forslag om studentboligblokker på Elevinetomta med torv i midten.

Bilde 7. Forslag fra Vabua Utvikling AS.

Bilde 8. Forslag fra SIA, LundSiA.

By- og miljøutvalget var positive til punktbebyggelse slik som forslaget fra Vabua Utvikling AS (Damsgaard, 2018c). De mente at en slik bebyggelse vil gi bedre siktlinjer fra toppen av Vabua enn en lavere og tettere bebyggelse, som planmyndighetene foreslo. Flere påpekte at argumentet fra administrasjonen om skjerming for støy fra Østerveien var gått ut på dato da fremtidens trafikk i større grad vil ha mindre støy på grunn av elektrifiseringen av kollektiv og privatbilbruk. Politikerne hevdet også at man heller burde spre studenter og andre beboere ved å blande de og ikke lage egne studentgettoer.

Ikke før 18. juni 2019 får vi høre beboernes meninger om utbyggingen. Den nye reguleringsplanen for Lund Torv ble påbegynt i 2015, og har vært gjennom den første av to høringsrunder og det har blitt avholdt tre folkemøter og mange flere grunneiermøter (Damsgaard, 2019a). Beboerne er samlet på Lund Torv for å diskutere forslagene som er kommet, og det er bred enighet om at forslagene er ute av proposisjoner (Damsgaard, 2019a). I det beboerne er samlet går AP-politikeren Trond Blattmann tilfeldig forbi og siden han sitter i by- og miljøutvalget blir han fort innlemmet i diskusjonen. Han påpeker at «Alle blir hørt, men det er ikke sikkert vi gir dere rett. Jeg blir også alltid hørt når jeg på bystyrets talerstol, men det betyr ikke at jeg får flertall. Dette er demokrati» (Damsgaard, 2019a). Her viser han til at alle klagene fra beboerne om utbyggingen blir lest og håndtert, men at selv om de er mange og klagene er reelle, betyr ikke det at de trumfer det administrasjonen og politikerne mener er det rette for området. I tillegg kan man lese i kommentarene at flere mener slike nye bygninger er lite estetiske og passer ikke inn i området (Damsgaard, 2019a). Flere påpeker at arkitektene og utbyggerne tegner blokker med variasjon av materiale, men at det ikke vil passe inn på Lund Torv. Noen av kommentatorene er selv beboere i området og ønsker endring på Lund Torv velkommen, men savner en grundigere medvirkningsprosess og en stedstilpasset og hensynsfull reguleringsplan (Damsgaard, 2019a). I en senere artikkel sier en

beboer at absolutt alle som bor i området er imot planene fordi det handler om massiv utbygging på et mindre området og påpeker at de ikke er imot utvikling av trafikkbildet og studentboliger (Damsgaard, 2019b). I samme artikkel begrunner plan- og bygningssjefen Venke Moe at sol-/skyggestudiene viser at de vil bli begrensede konsekvenser i forhold til arealene man får på plass ved denne planen, at de skal tilrettelegge for kollektivknutepunkt som er i tråd med sentrale føringer og støtter opp om vedtatte klima- og arealstrategier og Universitetsbyen 2040 (Damsgaard, 2019b). Til nå viser artikkelen flere ulike perspektiver, men det er lite kommunikasjon mellom de ulike partene i konflikten. Administrasjonen kommer med begrunnelser for områdeutviklingen som argumenteres i statlige og kommunale vedtatte strategier. Beboere kommer med egen kunnskap om området og hevder området ikke vil tåle en slik massiv utbygging. Noen politikere sier seg enig i beboerne, men de fleste vet at vi må fortette og skape en større kobling mellom universitetet og Kvadraturen.

I en artikkel fra 7. november 2019, «-Vi er ikke blitt hørt på en flekk», kommenterer beboere behandlingen de har fått fra administrasjonen i kommunen (Damsgaard, 2019c). Som nevnt ovenfor, påpekte Trond Blattmann at i et demokrati så skal man bli hørt, men det betyr ikke at man får gjennom synspunktet sitt. I denne artikkelen diskuterer beboere og Venke Moe den massive utbyggingen. Her kommer den store konflikten til syne ved at beboerne sier at de har vært positive til studentboliger, men etter hvert som flere saksdokumenter har kommet til syne har det seget inn i bevisstheten til folk hva et massivt bygg vil gjøre med området og at den grønne lungen på Elevationtomta vil forsvinne. Bebyggelsen på Elevationtomta vil også, ifølge beboerne, gjøre Vabua innelukket (Damsgaard, 2019c). Mye av begrunnelsen fra administrasjonen og politikerne er utviklingsplanen for universitetsbyen Kristiansand fram til 2040, som noen beboere ikke tror har noe hold i dag og føler den er brukt opp. Venke Moe kommer også med en litt skarp kommentar til de utallige klagene fra beboerne, «mange går langt fordi de ikke ønsker endring. Det er greit å bruke sine rettigheter, men man skal være redelig. Vår jobb er å sørge for at folkevalgte får fakta på bordet.» (Damsgaard, 2019c). En slik kommentar setter en skarp tone i diskusjonen og letter ikke på samarbeidet som kunne vært der. Det har en nedlatende tone over seg og spiller på det faktum at beboerne «ikke vet hva de snakker om, og klager basert på urimelige grunner vil ikke få medhold» (Damsgaard, 2019c). Diskursen kan ses i sammenheng med den lignende debatten om Kunstsiloen som foregikk i Kristiansand ved kommunevalget i 2018 hvor det var stor misnøye for politikerne og administrasjonen i kommunen blant befolkningen for arbeidet med Kunstsiloen (Thakre, 2020).

Etter mye diskusjon og flere befaringer, landet by- og miljøutvalget på å kutte blokkene med opptil to etasjer og kutte ut den ene blokka i toppen av Elevinetomta slik at LundSia kan trekkes lenger inn og få et større torv i midten av bebyggelsen (Damsgaard, 2019d). Flere påpekte at planen ikke er perfekt for noen, men målet er at den skal være god for mange (Damsgaard, 2019d). Tirsdag 10. desember var det arrangert et fakkeltog i Vabua med ca 1500 oppmøtte for å demonstrere mot utbyggingen ved Lund Torv (Damsgaard, 2019e). Demonstrasjonen var for å vise avtroppende ordfører Harald Furre hva menneskene på Lund mente om den nye reguleringsplanen som ble vedtatt i bystyret dagen etter, 11. desember. Til tross for stor uenighet og store protester, ble reguleringsplanen vedtatt med 33 stemmer for og 20 stemmer mot. Dette er hovedpunktene i planene som bystyret sa ja til:

- *Det blir gitt tillatelse til blokker langs Østerveien, ved Vabua. Den høyeste vil være sju etasjer og erstatte dagens bebyggelse. Dette er noe lavere enn de opprinnelige planene.*
- *Det blir også gitt tillatelse til studentboliger på Elevine-tomta. Den høyeste blokka blir på fem etasjer. Også dette er lavere enn de opprinnelige planene og det blir noen færre studenthybler (rundt 250) (Kjetil, 2019).*

Denne artikkelen har akkumulert 67 kommentarer. Den viser til klimakset av den intense diskusjonen og reflekterer hva en del av befolkningen mener. Dette er noen av kommentarene med flest likerklikk (fører til at de kommer øverst i kommentarfeltet):

- *Dette er det helt motsatte av å sette klimaperspektivet i fokus. Her legges naturen død under betong og asfalt, og det lille grønne som er det skjønne forsvinner i skyggenes dal for evig. Utbyggingen er et hån mot innbyggerne på Lund som er blitt overkjørt av det gamle bystyret.*
- *Forhåpentligvis, så lukker mørket seg også rundt disse... I 1994 signerte Kristiansand, som en av åtte byer i Norge, under på «the Aalborg charter» som setter klare krav til bærekraftig utvikling og innbyggerinvolvering. Jeg stiller et stort spørsmål ved den første delen. Og, dessverre; innbyggerinvolvering der er engasjement blitt ignorert. Der finnes det ikke noe spørsmålstegn. Svaret er Nei, innbygger har ikke blitt involvert i prosessen. Da hadde dette blitt annerledes utformet...*
- *Igjen er det arrogansen til maktpartiene Høyre og AP som avgjør. Til tross for historiens største underskriftskampanje med nær 1600 signaturer og 500 i gårsdagens*

fakkeltog i regn og storm, sier altså flertallet nei til å utsette saken som KrF foreslo. Og til tross for at Hans Otto Lund fra høyre fra talerstolen talte for utsettelse, så fikk han ikke støtte fra resten av sine Høyre-kolleger. Jeg trodde Høyre og AP hadde lært av det dårlige valgresultatet. Men som i saken om kunstsiloen og Gartnerløkka ignoreres FOLKET. Dette håper jeg huskes fram til neste valg. Maktarrogansen regjerer fortsatt hos de to største partiene.

(Kjetil, 2019).

Om man kunne unngått misnøyen og frustrasjonen fra befolkningen hvis man hadde gjennomført grundigere medvirkningstiltak er umulig å si noe på. Men det som går igjen i de negative kommentarene i artiklene og kommentarfeltet er ofte den skjeve maktfordelingen og svak innbyggerinvolvering. Administrasjonen har hørt på innspillene, men viser samtidig liten endringsvilje og har en fremtoning om at innspillene ikke har grunnlag for å tas til følge i reguleringsplanen. Politikerne har også uttrykt at de hører og leser innspillene, men når det kommer til stykket, vedtar de forslaget med mindre justeringer. Frustrasjonen fra befolkningen kommer rett og slett fra et ståsted hvor de har uttrykt sine meninger høyt og tydelig, men uten hell i å bli hørt på en alvorlig måte.

En drøy uke etter at reguleringsplanen ble vedtatt er FVN ute med en ny artikkel hvor de har intervjuet administrerende direktør i SiA, Pål Harv, om hans tanker om at bystyret vedtok planen (Damsgaard, 2019f). Her sier han at han er positiv til tiden fremover og at i det neste året (2020) blir det nøye planlegging, deretter byggestart og planlagt ferdigstilling til studiestart 2022, med en kostnadsramme på opp mot 300 millioner kroner. Videre i artikkelen kommer det frem at beboerne rundt Lund torv har ikke lagt seg til ro med bystyrevedtaket og arbeider med en klage til fylkeskommunen for mulige saksbehandlingsfeil (Damsgaard, 2019f). Et drøyt år etter påpeker Fylkesmannen [i dag Statsforvalter] at det store engasjementet rundt Lund torv har ført til at reguleringsplanen har fått en grundig behandling i kommunen, og at hen ser at klagerne vil bli berørt av ny bebyggelse, men siden det er et så sentrumsnært område og et område som skal fortettes og videreutvikles med høy arealutnyttelse, så er ulemper for omgivelsene ikke til å unngå (Damsgaard, 2020). Denne utsettelsen har påført forsinkelser i utbyggingen og ingenting har enda skjedd på Lund Torv, tross for at Harv sa tidligere i 2019 at det de håpet på å ønske nye studenter velkommen til LundSiA ved studiestart i august 2022 (Damsgaard, 2019f). Reaksjonen etter svaret fra fylkesmannen er store. Flere beboere påpeker at det er «svakt» av fylkesmannen å ikke innrømme at det kanskje er noe kommunen ikke har utført i henhold til plan- og

bygningssloven (Damsgaard, 2020). Et leserinnlegg viser til den kollektive oppgittheten som våker over Lund da fylkesmannen avviser klagen fra beboerne (Gitlestad, 2020). Han skriver:

«Reaksjonene til mange lundsbeboere er vel nå mest oppgitthet over en forutinntatt plan- og bygningsetat og området planledelse, som innbød til medvirkning og folkemøter, men som hadde målet klart på forhånd. Og etter skrytet og uttalelsene fra ordfører (Jan Oddvar, AP) Skisland kan vi forvente flere slike fortettingsprosjekter langs kollektivaksen. Med rapporten «Universitetsbyen Kristiansand – utviklingsplan 2040» som kommunens nye ledesnor, kan det godt skje ved Oddernes Kirke neste gang.»

(Gitlestad, 2020).

Tross medvirkningstiltak virker det som om beboerne bare har blitt brukt i et spill for galleriet, at uansett hva de hadde å si ville de ikke bli tatt seriøst.

Det siste leserinnlegget om Lund Torv er publisert 10. januar 2021 (Garman Johnsen, 2021). Siden det har det så å si vært stille rundt utbyggingen på Lund Torv. Gjennomgangen av artiklene og leserinnleggene viser en skarp tone mellom kommunen og beboerne, mens utbyggerne har vært særdeles anonyme i diskusjonen. Det har blitt påpekt i noen leserinnlegg og bloggposter, at det er underlig at de store eiendomsutbyggerne i kommunen vår har vært tause i en så stor diskusjon rundt områdeutvikling (Strisland, 2020a, 2020b). Det er vanskelig å si hvorfor de har vært så lite tilstedeværende i debatten. Men selve tonen i diskursen viser til en frustrert befolkning og kommuneadministrasjon som gjentar svarene sine og henviser ofte til den vedtatte planen «Universitetsbyen Kristiansand» som begrunnelse for fortettingen og knutepunktsutbygging.

6.0 Medvirkning i planprosess – gnagsår eller nyttig verktøy?

Dette kapitlet vil analysere og kategorisere de empiriske funnene fra intervjuene og spørreundersøkelsen for å svare på det første forskningsspørsmålet «*Hvilken funksjon hadde medvirkning i utformingen av områdereguleringen?*». De ulike aktørenes opplevelse av prosessen og medvirkningen presenteres med utgangspunkt i deres fortellinger og de offentlige dokumentene som har referert til medvirkningstiltakene. De ulike metodene brukt for medvirkning vil bli sett opp mot deltakelsesstigen til Arnstein (1969), konsekvensene av markedsbasert prosjektstyring (Falleth & Saglie, 2020) og sett i lys av samarbeidsdrevet planlegging (collaborative planning) (Amdan, 2020; Healey, 1997; Innes & Booher, 2004, 2015; Røhme, 2013).

6.1 Oversikt over medvirkningen for områdereguleringen av Lund Torv

Da jeg bestemte meg for å studere prosessen for Lund Torv tenkte jeg at de offentlige dokumentene omkring planleggingen ville være lett tilgjengelige og inneholde referat og evalueringer for prosessen. Selve planleggingen har foregått over flere år og ble avsluttet i 2020. Men det jeg fant var minimalt og lagringen av offentlige dokumenter i GHISLINE arkivet fremstod rotete og uoversiktlig, til tross for interaktiv kartfunksjon. Siden det var en prosess som hadde allerede foregått fikk jeg ikke anledning til å observere folkemøter eller workshops. Jeg var ikke til stede under utviklingen av beboeraksjonen eller den konflikten som oppstod. Jeg husker den så vidt, men var på den tiden ikke masterstudent og var ikke opptatt av reguleringsplaner. Derfor har jeg, for å lære om medvirkningen i ettertid, gjort en hermeneutisk tolkning av tekster og fortellinger fra involverte aktører. Og sammen med teori og faglig kunnskap har jeg lært hvordan dagens myndigheter driver med medvirkning, historien til medvirkning og hvilke samfunnsfaglige endringer som påvirker det politiske, sosiale og økonomiske med planlegging.

6.1.1 Medvirkningen ifølge intervju-informantene

Informanten fra beboeraksjonen, herfra referert som informant A, fortalte at de var positive til utvikling av området, men frustrasjonen oppstod i måten områdereguleringen ble til.

Informant A hadde en mailingsliste med alle som hadde klagerett til reguleringsplanen. Her samlet hen inn innspillene og skrev en felles e-post til kommunen med innspill på planen. På den måten fikk de gjort det ryddig og ordentlig.

TS: For dere fikk varsel fra kommunen om oppstart av planarbeid?

A: Ja, det gjorde vi. Altså kommunen har aldri gjort noe formelt galt mot noen av oss ever, nei nei, ikke i det hele tatt. Så kommunen har sånn sett alt på det tørre, kanskje, tror jeg, men det er kanskje ikke alle som er enige i det. For vi var jo sykt forbanna. Det var vi. [Viser mailtråden hen har og maillisten] den her er fra 2019, hvor jeg da skrev ut til de som hadde på en måte noe de skulle sagt, så på en måte fikk jeg inn det og inkorporerte det inn i en felles mail til kommunen. Så det tror jeg var en ganske åpen affære som sånn sett fikk mye skryt for, for det var ganske inspirerende da...

Informant A er en entusiastisk beboer og ønsket en ryddig prosess med planleggingen og tok på seg ansvaret for å være talsperson for de beboerne reguleringen ville påvirke. Det var et ønske om å kunne bidra til positiv utvikling av området i tråd med nasjonale og lokale føringer i samsvar med det brukerne av området ønsket seg og så at området trengte av utvikling.

På spørsmål om det var noen form for medvirkning svarer informanten dette:

TS: Men var det noen slags form for medvirkning som typisk folkemøter og sånn?

A: Ja, ja, vi var jo invitert på idedugnad, og da var det stort engasjement, og mange skrev masse gule lapper og unger var med. Men det var jo bare et spill for galleriet. For alle de skissene og gule lappene ble jo sikkert bare puttet i en skuff og ble ikke rørt i det hele tatt.

TS: Jaha, og det var i regi av kommunen?

A: Ja, det var sånn idedugnad, workshop, og var liksom det første møtet. Det var veldig positivt, men resultatene av det var jo liksom ingenting.

De tradisjonelle konseptene for medvirkning som folkemøte og workshop var arrangert tidlig i fasen hvor brukere av område kunne komme med nye ideer til hva området kan bli. Men som dokumentert i tidligere forskning, er deltagere på slike arrangementer sjeldent fornøyde med utfallet (Falleth et al., 2008). Det føles mer som en unnskyldning for senere anledning når forslagstiller blir anklaget for lukket prosess. Da kan de henvise tilbake til slike møter, og ved at man samler inn innspillene som kommer i form av gule lapper og anonyme innspill, vil det være komplisert å kunne stille forslagstiller til ansvar. Loven sier ikke noe om hvilke krav forslagstiller har til å bruke innspillene som kommer, og det kan da bare bli et krav man må gjennomføre, men ikke gjøre noe mer med.

Informant A tar også opp Universitetsplanen 2040 som var mye av begrunnelsen til kommunen og SIA. Til tross for at beboerne ønsket et samarbeid for å best mulig utvikle området for alle, var mange av begrunnelsene til kommunen og SIA på hvorfor det bare måtte bli som det ble var på grunn av den vedtatte planen Universitetsbyen Kristiansand. Her påpekte informant A at hen aldri hadde vært med på å medvirke på den planen og aldri hørt om den før reguleringsplanen for Lund Torv. I den forbindelse følte de det urettferdig at en plan som fikk så stor plass i utformingen av Lund Torv var en plan de selv ikke hadde vært deltagere. Men en som hadde vært og medvirket for den planen er informanten fra STA, herfra referert til som informant B. Hen deltok ikke på medvirkning for reguleringsplanen, men var svært aktiv i utformingen av universitetsplanen, og var stor medspiller for å få til LundSiA. Som vi har sett i dokumentanalysen i kapittel 5 er at universitetsplanen var en felles utredning mellom Kristiansand Kommune, UiA, STA og Næringsforeningen i Kristiansand (Kristiansand Kommune et al., 2018). Offentlige myndigheter, faglige ansatte ved UiA, studenter og næringslivet var representert i styret og samarbeidet om denne planen som skulle bidra til at Kristiansand ble en UniverCity. Informant B jobbet for studentene i Kristiansand og mente denne planen ville bidra til en bedre studiehverdag for studenter og få frem de gode kvalitetene Kristiansand kan tilby studenter.

TS: ... hvorfor gikk dere for Elevelinetomta [for studentboliger]?

B: ... Men akkurat bakgrunnen for at vi [STA] ønska den tomta og så på den som topp var jo på grunn av universitetsbystrategien [Universitetsbyen 2030]. At det der er lagt inn at det skal på en måte være en akse fra UiA ned til sentrum og at studenter skal også finnes på den aksene, og det var jo etter tilbakemeldinger på at, det var jo ikke akkurat så langt fra UiA til sentrum, men det at man ikke møter noe studentvennlig på veien kan få det til å oppleves som mye lenger enn det det trenger å være da.

Informant B jobber som sagt for studentene og i dette utsagnet viser til at tomta var godt forankret i en allerede vedtatt plan som var godt forankret for de involverte. Det jeg tolker som provoserende for beboerne og informant A var at ethvert motsvar de fikk på sine klager og innspill la Universitetsbyen 2030 som grunnlag, og fordi den allerede var vedtatt ga det konsekvenser på hvordan utformingen av Lund Torv ble.

Konsulent-informanten, herfra referert til som informant C, fortalte at medvirkning og samspill er nøkkelen for å finne gode løsninger, men var ikke inkludert i medvirkningstiltakene for Lund Torv og fikk ikke informasjon fra kommunen om de ulike

workshopene og folkemøtene som hadde tatt sted i forkant. Hen var hyret inn av noen av grunneierne som ønsket å koordinere sine interesser sånn at de kunne gi fornuftige innspill til kommunen som hadde ansvar for planprosessen. Informant C har dette å si om medvirkning generelt som verktøy:

TS: Ja, hva er dine tanker om medvirkning som verktøy i planlegging generelt?

C: Det er jo et sabla interessant spørsmål, og stort spørsmål. Det er jo mange dilemmaer og jeg holder jo ofte foredrag om dette hvor jeg er rundt om i landet og forteller om dette her. Punkt 1, vi er pliktig til å gjøre det i PBL, og det er ikke bare derfor, men det handler om å få til en planprosess, altså det å drive med planlegging er ofte konfliktfylt, det er ulike interesser og det handler om penger, og det handler om følelser for det handler om din eiendom eller type nabolag, eller stedet ditt. Så det er jo konfliktfylt, det er neppe noe som er mer konfliktfylt, spesielt når det kommer følelser inn i bildet, eller du mister sikt og sol og ditt og datt. Så det der om å ha respekt for at folk har ulike interesser og respekt for å snakke med naboene og snakke med folk, det er avgjørende. Hvis du ikke har den holdningen, så kan du ikke bare overkjøre folk, det nytter ikke.

Hen var meget opptatt av samarbeid og dialog mellom alle parter. I dette tilfellet jobbet hen for to av grunneierne som eier næringsbygg og ønsket å bidra til områdereguleringen slik at de kunne bidra i utviklingen av området ved å etablere nybygg. Til tross for det svarte hen dette på spørsmål om konflikten:

TS: For jeg tenker sånn, Lund Torv var jo omstridt, det ble jo mye diskusjon og frustrasjon fra beboere spesielt, og beboeraksjonen og alt det. Hva tror du er grunnen for det, at det ble blusset så opp, det var jo 20 og noen artikler i FVN og kommentarer og ja?

C: Jeg var jo innenfor systemet, men utenfor i akkurat den prosessen der, så dette er jo mine subjektive vurderinger da. Men punkt en så hadde de jo noen veldig flinke folk som organiserte synspunktene, jeg kjenner jo de godt, og det er flinke folk som har meninger. Det er jo en fordel at det er flinke folk. Et annet punkt er jo at de hadde, de følte seg overkjørt, de ble ikke tatt med tidlig, altså plansjefen hadde allerede bestemt seg, for å si det enkelt ... men det ble jo en endring og hvis man ikke kan forklare godt nok og dokumentere hva endringen betyr så får man problemer.

Hen er tydelig på at både det faktum at de ikke ble inkludert i tidlig fase eller når de hadde innspill så hadde det ikke noe å si fordi plansjefen allerede hadde bestemt seg så har medvirkningen liten eller ingen effekt. Som vist i FVN artiklene poengterte plansjefen at «Det er forskjell på medvirkning og medbestemmelse. Det viktigste i en planprosess er å få fram synspunktene, så er det bystyret som må foreta avveininger og gjøre vedtak» (Damsgaard, 2020). Det kan godt hende, men ifølge informant C og forskning kan åpen dialog og økt deltagelse fra sivilbefolkningen bidra til bedre løsninger for alle. Å «utestenge» beboere på denne måten fører bare til splid i befolkningen og en større mistillit til myndigheter og næringsliv. Man bør inkludere alle aspekter av en by, og det innebærer også ufaglærte og beboere.

Medvirkning er et komplekst begrep og omfatter ulike grupper i befolkningen og ikke bare beboere eller grunneiere. I intervjuet med planmyndighetene ble det mye fokus på den interne medvirkningen, og hvordan samarbeidsgruppa/prosjektgruppa samarbeidet og kommuniserte for å oppnå en grundig områdereguleringsplan av Lund Torv. Informanten, herfra referert til som informant D, påpekte at «Kommunen har mange hoder, og mange innspill og mange behov sånn internt også som skal løses, så det der med å vite hvem man trenger å prate med til ulike tider i prosessen» er gunstig for å gjennomføre en god planleggingsprosess og noe hen koordinerte internt. Så hadde de et grunneierforum hvor Kristiansand Eiendom gikk inn som kommunens grunneiere (kommunen er/var eiere av Elevinetomta) og organiserte og håndterte et grunneier-samarbeid, samtidig som at en representant fra Kristiansand Eiendom var med i prosjektgruppa. Deretter forklarte informant D videre prosess med innspill.

D: I forbindelse med den, at vi varslet oppstart og valgte planprogram og sendte det på høring. Planprogram skal jo si noe om hva planprosessen skal belyse og hvilke problemstillinger som skal løses. Så da inviterte vi til sånt åpent møte med, ja du har sikkert les selv i planbeskrivelsen, at man brukte store kart og fikk kartlagt og hva er utfordringene og pluss i området og kvaliteter vi vil ha videre, og så videre. Det er jo lagt ved egen oppsummering på, som jeg la som vedlegg til planbeskrivelsen. Det var oppstartsfasen. Og så etter oppstartsfasen så var det jo kommet inn mye innspill og slikt, og det vurderer vi jo når vi jobber med planene. Og så er det jo ikke til å stikke under en stol at denne planen var litt spesiell ved at det var et bussprosjekt au, bussens fremkommelighet. Sånn at det var mye samordning og samarbeid med fylkeskommunen og veivesen og AKT [Agder Kollektiv Trafikk], sånn at det var prosesser på mange nivåer egentlig i samme planprosessen.

Hen forklarer her den tidlige fasen med koordineringen av de ulike grenene av administrasjonen og andre offentlige organer som skal ta del i områdereguleringen siden det i tillegg til kommunal og privat grunn gjelder fylkesveier og bussens fremkommelighet. Men å få en oversikt over planleggenes opplevelse av konflikten var vanskelig. På spørsmål om det var åpne møter og involvering av sivilbefolkningen svarer hen slik:

D: Ja, det ble jo sendt ut bredt til alle som er eiere, altså som vi fanger opp med våre kart da. Og så hadde vi egne møter med de som var mest berørt, og alle grunneiere innenfor planområdet, altså det som vi hadde definert som planområdet, var jo invitert inn i grunneierforum. Det som Kristiansand Eiendom organiserte og koblet sammen med vår prosess, sånn at de som hadde konkrete ønsker for å utvikle sin eiendom ble tatt med inn der, og så var det nok en del som ikke meldte seg som interessenter i grunneierforumet sånn sett. Vi hadde de mest, de med størst interesser og mest, eller største, protester hadde vi egne møter med, sånn parallelt med grunneierforumet, rett og slett. Det står det jo også litt om i papirene. Ja, grunneierne for Østerveien 19-23, for det var spesielt de som engasjerte seg mye. Og der hadde vi au egne møter med veivesenet var med, for det handler jo om veiløsning og slikt.

Planmyndighetene organiserte folkemøter, men også egne møter med beboerne og eierne av Østerveien 19-23. Ifølge dette utsagnet kan vi si at det var gjennomført folkemøter, grunneierforum, og egne møter med de spesielt berørte tomtene. Det ble opprettet dialog og et ønske om god informasjonsflyt mellom de ulike partene. Men opplevelsen til informant A viser en annen side av denne prosessen, da de følte de ikke ble hørt i det hele tatt. Dette er hva planmyndighetene svarer på den kritikken:

TS: Det er jo mange av de som bor i området som føler de ikke ble hørt, at det var mer sånn «takk for innspill», men at innspillene ikke ble tatt med videre. Hva tenker du om det?

D: Det er sikkert mange som har sagt før au, men en ting er naboinnspill. Du har dine interesser, men det er vanskelig å ta tak i alle innspillene når det egentlig er sånn at «nei, vi vil ikke ha noen ting, vi vil ikke ha noe utvikling her, vi vil ha det sånn som det er», også ligger det samtidig nært på kvadraturen og midt på metrostrengen. Vi skal bo og bygge tettere og mer sentralt. Og når vi da får veldig mange sterke stemmer som bare sier nei, blir det vanskelig å ta ... Jeg prøver å formulere meg litt lurt her, for det er mange år siden jeg har hatt hodet mitt i Lund Torv, men det er jo noe med at når

forventningene er så helt ulike og utgangspunktet er at de vil ha det sånn som det er og vi vil skape noe nytt, da er vi jo på forskjellige plasser. Men man opplever jo i mye av de innspillene som kom at 'det er viktig og det er viktig, og vi vil ha et større tilbud og flere møteplasser'. Så mye av det er jo tatt inn i, men det som overskygger absolutt hele diskusjonen handler om siktlinjer og sol og skygge i Vabua og høyde på bebyggelsen.

Planmyndigheten mener altså at de ønskene beboerne hadde, som en møteplass og større tilbud, for området er tatt til betraktning og inkorporert i planen ved at det skal være næringsplasser i første etasje på de nye byggene. Men ved at motstanderne av planen hengte seg opp i høyden på bygningene og siktlinjer, sol og skygge i Vabua forsvant de ønskene som ble tatt med i den store sammenhengen. Også den oppfatningen om at beboerne ikke vil ha noen ting på Lund Torv stemmer ikke med innspillene fra undersøkelsene gjort i denne oppgaven, ifølge informant A og som vi vil se på i delkapittel 6.1.2 ut ifra respondentene i spørreundersøkelsen.

Oppsummert så ser vi ulike refleksjoner over medvirkningen for områdereguleringen av Lund Torv. Fire ulike aktører har her gitt sin forklaring på opplevelsen av medvirkningen, hvor også disse fire aktørene var involvert på ulike måter. Vi har noen som mener medvirkningen var tilstrekkelig og ga gode vurderinger for reguleringsplanen, mens noen mener de innspillene de kom med ble ikke tatt på alvor. Slike innspill som gode møteplasser og bedre servicetilbud er grunnleggende for å skape et godt byrom, og som de aller fleste ønsker i et så sentrumsnært område. Men når det gjelder endringer i forhold til sikt, sol og skygge, faktorer som har stor påvirkning på hverdagslivet, ble ikke ønskene til beboerne, ifølge dem selv, hørt.

6.1.2 Medvirkningen ifølge respondentene på spørreundersøkelsen

Som sagt i kapittel 4.0 Metode var det 121 respondenter på spørreundersøkelsen.

Undersøkelsen startet med å spør respondentene tre ting de liker, og tre ting de ikke liker med Lund Torv ved å svare med tekst. Svarene er organisert i kategorier for å få en lettere oversikt over de ulike aspektene de liker og ikke liker med Lund Torv.

For spørsmålet om tre ting de liker med Lund Torv er kategoriene:

Grønt – grønne lunger, luftig, solrikt, natur.

Åpent – åpenheten i området, oversiktlig.

Beliggenhet – utsikt, sentrumsnært, nærhet til naturområder.

Bussforbindelse – tilgjengelighet til metroaksen, gode bussforbindelser og kollektivtrafikk.

Vabua – parken og den grønne lungen.

Husene – verneverdig bebyggelse, særegen karakter til område, gir en lun følelse.

For spørsmålet om tre ting du ikke liker med Lund Torv er kategoriene:

Trafikk – både for syklende, gående og kjørende.

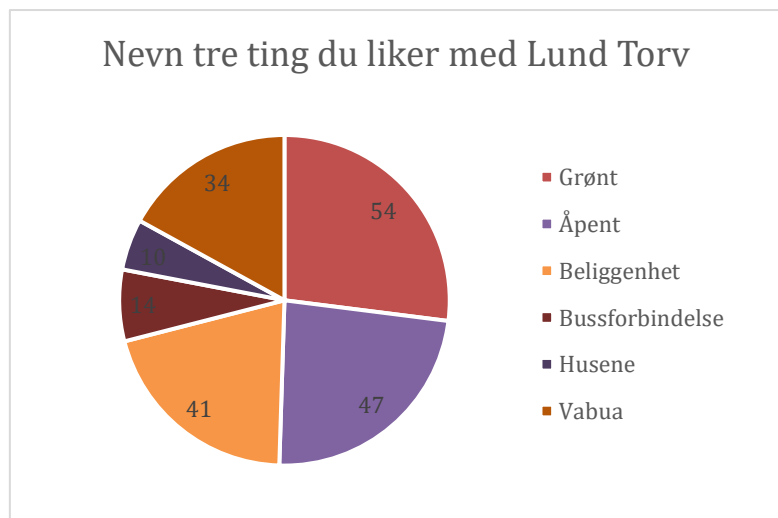
Lite tilbud – lite servicetilbud, dårlig kvalitet på eksisterende tilbud.

Forfallent – dårlig stell av bygg, forsøpling og rotete, uvennlige byrom.

Områdereguleringen – selve planforslaget for Lund Torv.

Jeg har valgt å ta med sektorgram av svarene for å vise hva respondentene mener om området og for å ha et grunnlag for videre diskusjon rundt deres opplevelse av selve medvirkning. Det er viktig å vise hva de selv mener er bra med området og hva som ikke er bra for å vise hva de setter pris på med dagens område og hva de eventuelt ønsker å forandre. Deres perspektiv har nyttig informasjon om området da de bor og bruker område daglig.

Figur 6 viser hva de liker med området, hvor **grønt** og **åpent** definitivt scorer høyest siden det nevnes 54 og 47 ganger. Det referer til at området har store grønne områder som Vabua og bak Elevintetomta. De to kategoriene henger sammen da man opplever de grønne områdene fordi det er et åpent område. **Beliggenheten**

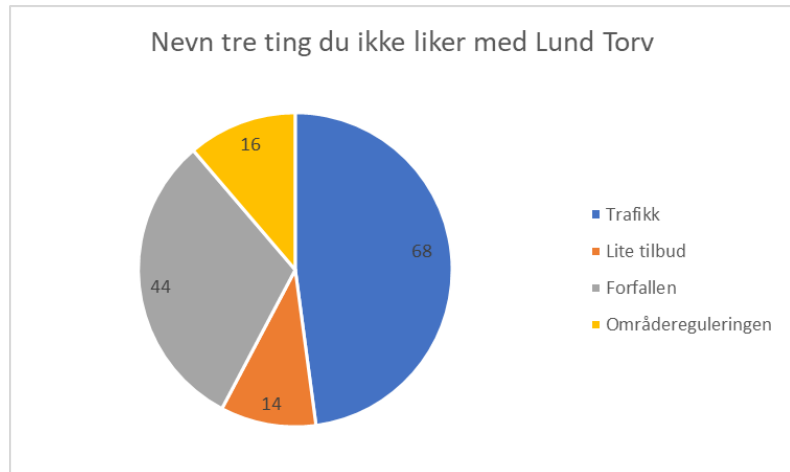

Figur 6

trekkes også frem som en positiv egenskap med området fordi det er sentrumsnært, hvor man bor tett på byen i eneboliger, som også er trukket frem med kategorien **husene**. Ved at området er så sentralt som det er, er det et naturlig knutepunkt for kollektivtrafikk og noen få trekker frem **bussforbindelsen** som en positiv faktor for området. **Vabua** blir nevnt eksklusivt som et positivt trekk med området og har en stor del i konflikten som også oppstod.

Figur 7 viser de negative egenskapene med Lund Torv. Her er definitivt **trafikken** noe majoriteten ikke liker med området. Trafikk er generelt forstyrrende for et godt bosted, men Lund Torv er et knutepunkt i Kristiansand, og vil kanskje med områdereguleringen minske noe da det er regulert som hovedsakelig en busstrase. **Forfalle**n omfatter områdets tilstand. Noen av bygningene er forfalle og lite stelt ved. Så er det noen få som nevner

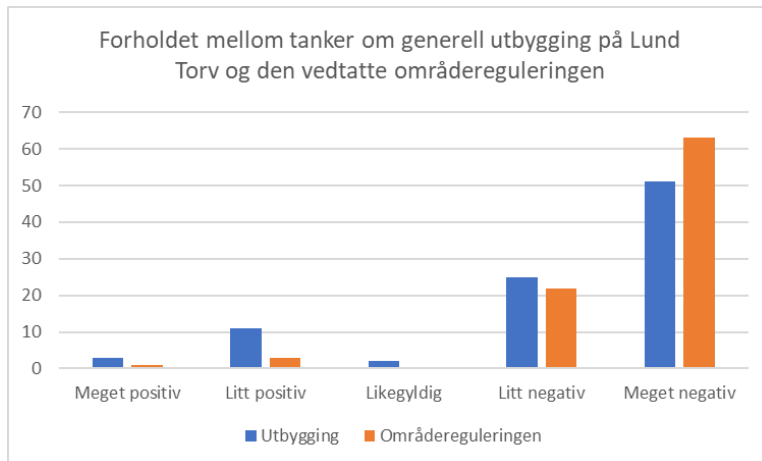
områdereguleringen som en negativ faktor for stedet, hvor det poengteres ved høybygg, fortetting og utvikling av Elevinetomta. Til slutt mener noen det som er av **tjenestetilbud** er av lav kvalitet og produserer lite møteplasser.

Figur 7

Disse to diagrammene illustrerer hva respondentene mener om området og setter tonen for resten av spørreundersøkelsen. Deretter ble det spurt om hvor mange som var involvert i selve planprosessen, hvordan de fikk informasjon om planprosessen og hvordan de engasjerte seg i planprosessen, og opplevelsen som helhet.

Angående involvering i selve planprosessen svarte 43% JA på om de var aktivt engasjert i planprosesser i nærområdet. Bare 16% svarte NEI og 38% svarte LITT. Dette indikerer at majoriteten er opptatt av hva som skjer i nærområdet og ønsker å komme med sin mening på områdeutvikling. Om det handler om negative eller positive holdninger til endring er vanskelig å si noe på, men ut ifra neste spørsmål har vi en indikasjon. Fordi når de blir spurt om hva deres forhold til utbyggingen på Lund Torv er svarer majoriteten, 55%, at de er meget negative til det. Men det interessante ser vi når vi sammenligner forholdet mellom tanker på generell utbygging på Lund Torv og den vedtatte områdereguleringen av Lund Torv (figur 8).

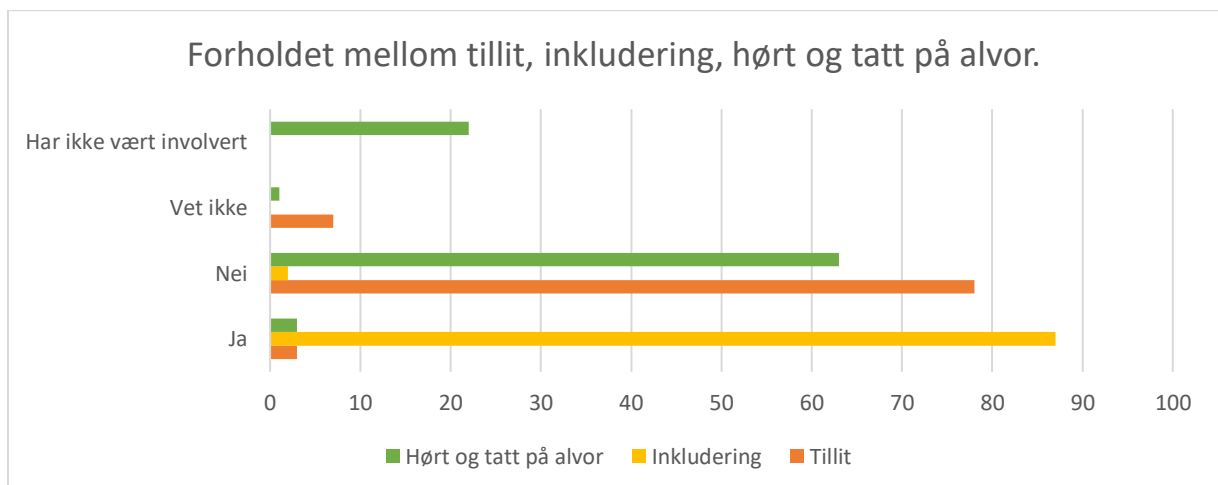
Figur 8

Det er størst misnøye rundt den vedtatte områdereguleringen. Samt er respondentene negative generelt til utbygging også, men ut ifra svarene på figur 7 så ser man at det er negative faktorer i byrommet som er ønskelig at man utvikler. Figur 8 viser en generell negativitet rundt områdeutvikling i området. Om

den ville sett annerledes ut før selve planprosessen med områdereguleringen er vanskelig å si.

Når det gjelder spørsmål om selve medvirkningen ønsket jeg å finne ut deres opplevelse og følelse etter vedtatt områdereguleringen. Jeg spurte derfor tre forskjellige spørsmål som er sammenlignet i figur 9.

Har du tillit til planmyndighetene i Kristiansand Kommune? Skulle du ønske beboere ble mer inkludert i planprosessen (til ettertanke har jeg innsett at dette spørsmålet burde vært formulert annerledes for å få en god sammenligning av spørsmålene, *Har du blitt inkludert i planprosessen*)? **Hvis du har vært engasjert i prosjektet på en eller annen måte, har du følt deg hørt og tatt på alvor?** Det siste spørsmålet har også et ekstra alternativt svar annet enn JA, NEI og VET IKKE, og det er «har ikke vært involvert».

Figur 9

Denne illustrasjonen viser at respondentene som har vært engasjert hverken har tillit til planmyndigheten, har følt seg inkludert og ikke følte seg hørt eller tatt på alvor. Fordi det handler om boligområde har beboerne mye kunnskap om området og det demokratiske perspektivet i dette funnet viser at det minimale er gjort å få til en god medvirkningsprosess ifølge respondentene.

6.1.3 Medvirkningen ifølge offentlige dokumenter

Til nå har vi sett hvordan informantene og respondentene opplevde planprosessen og medvirkningen som fant sted. Et aspekt av konflikten jeg ikke har vurdert er å ta kontakt med grunneier-forumet som ble opprettet for å koordinere grunneierne sine ønsker og innspill. Det ble jeg oppmerksom på i intervjuet mitt med planmyndighetene. Intervjuet mitt med den eksterne konsulenten ga et lite innblikk på hvordan grunneierne koordinerte sine interesser, men jeg har ikke fått deres egne perspektiv på planprosessen, og det er en liten svakhet med oppgaven. Men som grunneiere har man gjerne flere ressurser enn fra beboere som organiserer seg gjennom beboeraksjon eller velforeninger. Ifølge vedleggene til politisk agenda (<https://politiskagenda.kristiansand.kommune.no/vis?id=3c6acf38-748c-4c61-a6d9-9ae5ff4da927>) ser man på vedlegg 21 under sak 50/20 Lund Torv – områderegulering – lovlighetskontroll av bystyresak 124/19 at innspillet fra grunneierforumet er utformet av Arkitektkontoret ARKNET AS og viser deres innspill på hvordan området *kan* utvikles. De presenterer ulike illustrasjoner på høyden på bygg, lokalisering av bygg, sol- og skyggeforholdene og deres perspektiv på hva Lund Torv kan bli. De bruker begrepene *Hjertet av Lund, Åpenhet, Sikt, Orientering, Lek, Møteplass*.

I planbeskrivelsen av områdereguleringen av Lund Torv kapittel 6.5 *Samarbeid og medvirkning* listes det opp de ulike tiltakene gjort for medvirkningen (Kristiansand Kommune, 2020, s. 92). Det var opprettet to samarbeidsgrupper, en for teknisk sektor og en ekstern som bestod av Statens Vegvesen, Vest-Agder fylkeskommune og Agder Kollektivtrafikk (AKT), hvor veiløsningen var den primære diskusjonen. Deretter var det regionalt planforum hvor representanter fra Fylkesmannen (nå Statsforvalter), Statens Vegvesen, Vest-Agder fylkeskommune, Statens Kartverk med flere møttes. Så ble det opprettet en relasjon med Universitetet i Agder (UiA) og Studentsamskipnaden i Agder (SiA) hvor spørsmål knyttet til etablering av studentboliger i planområdet ble tatt opp.

Så kommer vi til grunneierforumet bestående av grunneiere som ønsker utvikling på sine eiendommer, og hvor Kristiansand Eiendom koordinerte forumet og opererte som bindeledd mellom planens prosjektgruppe og grunneierforumet (Kristiansand Kommune, 2020, s. 92). Her viser referatet at grunneierforumet har et stort økonomisk og næringsrettet fokus med tanke på funksjoner og tomteutnyttelse. Det var uenigheter om lamellbebyggelse vs. punkthus på Østerveien 30-40, men som endte som en blanding i vedtatt områderegulering hvor punkthusene gikk litt ned i høyde, og lamellbebyggelsen koblet punkthusene sammen for å hindre for støy til Nedre Vabua fra trafikken i Østerveien.

Til slutt går planbeskrivelsen gjennom møtene med grunneierne av Østerveien 19-23, hvor det hovedsakelig dreide seg om atkomstforhold til Østerveien, samt mulig utvikling av eiendommene (Kristiansand Kommune, 2020, s. 94). Her viser referatet en diskusjon på hvordan området vil se ut og hvilke problemstillinger de da har til atkomst og gangvei. Ingen steder i dette delkapittelet kommer det frem synspunkter på hva beboerne ønsker i området og hvilke kvaliteter de setter pris på og vil beholde, og hvilke egenskaper området har til byutvikling som kan skape enda bedre byrom for folket.

Dokumentet gir en redegjørelse for samarbeid mellom flere instanser, men en vurdering av innspill fra sivilbefolkningen og et menneskelig blikk på planbeskrivelsen er savnet. Det er et teknisk fagområde med flere forskjellige faglige retninger som har en ting å si om saken. Men hvis man glemmer det menneskelige oppi det hele, kan byene våre bli identitetsløse og uhyggelige områder man ikke ønsker å oppholde seg i. For eksempel så har Østerveien 19 i referatet sagt på spørsmålet om de kan se for seg å delta inn i en felles utbygging med nr. 21 og 23, at «primært er målet å bo i huset de har en relasjon til. Blir det for ille, må plan B vurderes (flytting og eventuell utvikling av eiendommen). Må være trygg på at kommunen har vurdert alle alternativer for atkomster før alternativer til dagens bruk vurderes», hvor da kommunen svarer med «Østerveien 19 kan benyttes som i dag «inntil videre», og planen kan hjemle en utbyggingsmulighet på sikt. På plankartet medfører dette i så fall at det legges inn volumer for et framtidig bygg, og at eks. bygg ikke markeres med linjetype bevaring/hensynssone bevaring» (Kristiansand Kommune, 2020, s. 96). Altså at dagens eiere av Østerveien 19 uttrykker at de vil bli boende i nåværende konstruksjon av huset, men hvis reguleringen som er gjort føres til at det blir for «ille» vil de vurdere alternativer. Bruken av begrepet «ille» indikerer at det blir ubeboelig i nåværende hus med tanke på atkomstveier og annen utbygging i nærområdet.

Selve planbeskrivelsen redegjør for medvirkning og samarbeid, men savner en vurdering av de ulike protestene, innspillene og ønskene fra befolkningen som har stor tilknytning til området annet enn ønsker om utbygging og videreutvikling av nåværende områder.

6.2 Resultatene av medvirkningen

Når ethvert leserinnlegg, kommentar og intervju av beboere på Lund Torv påpeker at kommunen ikke hører etter og at det kun er et spill for galleriet, tolkes det som lav medvirkning. Jeg vil plassere medvirkningen fra befolkningen et sted mellom trinn 2-3 på deltakelsesstigen til Arnstein og medvirkningen fra grunneierforumet på trinn 6 (1969). Medvirkningen utført i de folkemøtene og workshopene handlet stort sett om informering (trinn 3) og terapi (trinn 2). Planmyndighetene hadde et symbolsk møte med befolkningen hvor de skapte engasjement ved å ta i bruk verktøy som store kart og gule lapper hvor de oppmøtte kunne komme med sine ønsker for hva området kunne bli og hva de ikke ønsket. Her var det også en presentasjon av planforslaget over hva de ønsket å gjøre med området og hvilke muligheter det hadde. Det ble brukt informering som kommunikasjonsverktøy istedenfor åpen dialog fortløpende under prosessen. Konflikt kan ifølge Knudtzon springe ut fra flere forhold innenfor planlegging: utilstrekkelig kunnskapsdeling, ulike roller og ståsted, ulik forståelse, og utilstrekkelige diskursive og kommunikasjonsmessige ressurser (2015). Sammenhengen med planmyndighetenes oppfattelse av at folkemøter og informasjonsdeling var tilstrekkelig medvirkning og beboernes oppfatning av å ikke bli hørt og tatt på alvor kan altså føre til konflikt. Medvirkningen hadde liten funksjon for beboerne, men planmyndighetene hevder de innsamlede innspillene fra alle aktører dannet grunnlaget for planforslaget. Det var liten kunnskapsdeling, forskjellig forståelse av hva planen skulle være, og ulike kommunikasjonsmessige ressurser.

Som nevnt i debatten fra Arkitektnytt (kapittel 3.1.3) er det vanskelig å forske på effekten av medvirkning, og om det finnes god og dårlig medvirkning. Uansett, så kan denne fremstillingen av de ulike aktørene involvert i Lund Torv gi oss en pekepinn på hvorfor medvirkning er et viktig aspekt innenfor byplanlegging. Uansett hvilken plan som igangsettes og som vil ha konsekvenser, både positive og negative, for nærområdet bør blir godt forankret hos alle parter. Med alle parter menes det offentlige systemet, det private næringslivet, private brukere av området, miljøvern, hensyn til alle grupper i befolkningen med mer. For at planen skal kunne inkorporeres i hverdagen må det være en plan alle godtar og er enige i. Som

planleggere og ansvarlige for å koordinere og produsere gode analyser for planen er det viktig at alle hensyn tas til vurdering og danner et godt grunnlag for planen. Noen hensyn er selvsagt motstridende, men i en ideell verden vil man komme til enighet, og for å komme til enighet må man ha gjensidig respekt for hverandre og et ønske om å forstå hverandre. En næringslivsaktør må være villig til å tenke på boforhold i et utviklingsområde samtidig som beboere må være villig til å transformere sitt nærområde i tråd med nasjonale og globale trender og føringer. Har man den holdningen når man går inn i et samarbeid kan man oppnå enighet ved kompromisser og finne den beste løsningen for alle parter. Den markedsbaserte prosjektstyringen som vi i dag hovedsakelig bruker i planlegging (Falleth & Saglie, 2020), bør derfor byttes ut med en nettverksbasert planlegging. I det sistnevnte kan man oppnå likeverdige aktører av et planområde som sammen ønsker å finne den beste løsningen. I den førstnevnte styringen er hovedsakelig de økonomiske, men også de miljøvennlige aspektene i styresetet og det sosiale og demokratiske grunnlaget for planlegging forsvinner når planforslag overkjører lokalområdets protester og egne ønsker for sitt nærområde.

Resultatene fra medvirkningen ved Lund Torv er vanskelig å konkretisere, men denne analysen med teoretisk forankring viser oss at det er en betydelig maktforskjell i innspillene og de vurderingene kommunen har gjort i henhold til planen. Et forhåndsbestemt kriterium for områdereguleringen er at området skal transformeres som et stort knutepunkt med utvikling av studentvennlige boliger og aktiviteter for å videreføre tiltakene og målene utarbeidet i Universitetsbyen Kristiansand 2030, en busstrase med studentakse for å knytte Campus med Kvadraturen. Dagens område er problematisk og komplekst fordi det er en blanding av næring, knutepunkt for kollektivt, «trafikkmaskin», boligområde og grøntområde. Det er mange ulike ønsker å ta hensyn til for kommunen, men de sterkeste følelsene knyttet til et område kommer ofte fra folk som bruker område til vanlig og utspiller sitt hverdagsliv der. Sted er som vi har sett komplekst med minner og verdier tilegnet av individer (Cresswell, 2015). På den ene siden har man følelser knyttet til kulturhistorisk verdi hvor minner fra område som det fremstår i dag har en stor tilstedeværelse hos beboere, mens på den andre siden har man kommunen som ønsker å videreutvikle byen til et velfungerende område basert på moderne ideer om knutepunkt og fortetting for fremtiden. Fremover vil man måtte bo tettere og trangere, og for å kunne kutte i klimagassutslippene må den private bilbruken ned og man må bo tettere på metroaksen. En områdeutvikling som dette vil bidra til at Kristiansand er rustet for fremtiden og at boligbyggingen er i forkant av markedet. Medvirkning er som sagt ikke fastsatt på hvordan det skal utføres, men det sentrale poenget

burde være å styrke enten prosedyresiden eller resultatsiden av demokratiet, og fortrinnsvis på en slik måte at ikke den ene siden svekkes av den andre (Ringholm & Hanssen, 2020).

Den interne medvirkningen hadde en funksjon i å utforme områdereguleringen for Lund Torv. De samarbeidsgruppene som ble opprettet og den interne samarbeidet mellom offentlige organer og grunneiere viser god medvirkning i form av nettverksbasert og rangeres til trinn seks på deltakelsesstigen, hvor det er opprettet partnerskap for å diskutere planer for et område. Men, den eksterne medvirkningen med lokalområdet som besitter lokalkunnskap og har et mer følelsesmessig forhold til området er lite tilstedeværende og av lav kvalitet. Medvirkningen fungerte ikke som et samarbeidsdrevet verktøy, men mer som en utilstrekkelig informeringskanal og symbolsk partnerskap. Derfor tok beboeraksjonen problemet i sine egne hender og skapte Facebook gruppen slik at de kunne stå sterkere imot endringene, og mobilisere og koordinere informasjon.

7.0 Makt og kommunikasjon

Dette kapittelet vil diskutere makt og kommunikasjon i konflikten om Lund Torv. Den første delen skal bidra til å svare på forskningsspørsmålet «*Hvordan er makten balansert mellom de ulike aktørene involvert i områdereguleringen?*». Det er viktig å diskutere makten fordi man ser at planleggingen som det gjøres i dag ofte er markedsbasert og et svar på utbyggingsbehovet og opptatt av effektivitet (Falleth & Saglie, 2020). Den andre delen bygger bro mellom maktaspektet og neste kapittel ved å diskutere kommunikasjonsformene som ble brukt i planprosessen og hvordan det påvirket konflikten.

7.1 Reell påvirkningsmakt på områdereguleringen

I et demokratisk samfunn som vi i Norge er, er det de folkevalgte politikerne som har beslutningsmakt og er valgt inn av folket for å ta avgjørelser. Det kan gjelde store saker som budsjettering, helsesektor, utdanning og så videre. Men i denne sammenhengen skal de også ta avgjørelser som kan endre våre omgivelser og byens strukturer. De skal fatte vedtak for reguleringsplaner og overordna planer som kommuneplanens arealdel og samfunnsdel.

Som gjort rede for i kapittel 3.0 Teori har Norge en markedsbasert planlegging hvor private aktører kommer med et forslag til ny utbygging i et område og setter i gang en områderegulering for å få tillatelse til å bygge, og at kommunal byutviklingspolitikk i stor grad handler om å sette rammer for markedsaktører (Nordahl, 2020). I tilfellet med Lund Torv var det hovedsakelig planmyndigheten som satte i gang med planleggingen av områdereguleringen. De var tre internt i plan og bygg som opprettet en samarbeidsgruppe og et grunneierforum, med det kommunale selskapet Kristiansand Eiendom som koordinator, og som også var med i samarbeidsgruppen. I grunneierforumet var det invitert eiere på Lund Torv som ønsket å bidra til utvikling av området og som hadde ressurser til utbygging. Dette var da i oppstartsfasen, så når planprogrammet var klart ble det sendt på høring.

Planprogrammet skal si noe om hva planprosessen skal belyse og hvilke problemstillinger man skal løse. Etter det inviterte planmyndighetene til åpne møter hvor de presenterte planene og ønsket å kartlegge utfordringene og de positive kvalitetene med området. De samlet inn disse innspillene og vurderte de når de jobbet med planene.

Det som er interessant er at ifølge forskning har markedsaktører styrket sin rolle i lokale planprosesser og er eiere av en del av reguleringsprosessene, de har derfor makt til å sette rammer for planleggingen, legge opp planprosess og gi planen et innhold (Falleth et al.,

2010). Det gjenspeiles også i fortellingene til de involverte. Informant A fra beboeraksjonen forteller dette:

TS: Ja, men tenker du liksom at planprosessen bør gjøres noe med? Altså medvirkning, tidlig fase, inkludere borgere?

A: Ja, det blir jo liksom uærlig på en måte. For loven er jo tydelig på medvirkning, og alle sier jo at uten medvirkning blir det en dårlig prosess og sånn, så det er jo, ja, vi har jo egentlig ikke så veldig mye å stille opp med fordi de som styrer denne prosessen her har jo carte blanche i kommunen og går ut og inn som de vil og kjenner alle de rette folkene, og styrer det mer på en måte enn det vi [beboere] gjør. Blant annet prøvde jeg jo flere ganger å få han, en sånn konsulent som mange bruker og er veldig innflytelsesrik, [...] hvor de bruker han som konsulent. Og han er jo lommekjent i alle kommunale etater og veivesen, og er den beste lobbyisten på Sørlandet da. Han hadde også en styrende hånd, uten at vi vet egentlig hva det er. Også tror jeg utbyggerinteressene presser veldig på, og de har liksom alltid veldig god tid. Akkurat nå så ser det ut som at det har stoppet litt opp, men jeg vet ikke, jeg vet ingenting om hva som er planene nå.

Her ser vi opplevelsen til en av beboerne. Hen var meget engasjert i prosessen og ønsket å få til noe i området. Men opplevelsen var at hen var maktesløs fordi markedsaktørene hadde makten og ressursene til å diktere planprosessen. Planmyndighetene opprettet som sagt et grunneierforum for de av eierne som ønsket å utvikle tomtene sine i tråd med fortetting og arealutnyttelse, mens de som er bosatt i området og som ikke ønsker utvikling på sin tomt ble ikke invitert i disse samarbeidsgruppene. Da ser man allerede her en skjev fordeling av definisjonsmakt. De som er inkludert i samarbeidsgrupper dikterer hvordan planen skal se ut og hva den skal inneholde, mens de på utsiden blir reaktive og kritiske til planene som legges frem. Det kan vi også se i tidligere forskning.

«Maktbalansen ser imidlertid ut til å ha endret seg sterkt i favør av utbyggerne. Lokale foreninger opplever at det kan være vanskelig å skille mellom markedsaktør og planmyndighet, - at ordvalg, verdier og argumenter er det samme hos begge disse partene. De oppgir også at politikere er lite til stede i planprosesser og at de lokale foreningene er helt tilsidesatt i planprosessene. Lokale foreninger og lokale aktørers formelle muligheter til å påvirke kommer svært sent i planprosessen, og rollen deres blir dermed redusert til å være reaktiv og kritisk, mens utbyggene får rollen som aktive

og konstruktive».

(Falleth et al., 2010).

Fenomenet ved at lokal befolkning får rollen som reaktive og kritiske ser vi også i dette tilfellet. Både daværende leder av STA (B) og planmyndighetene (D) kommenterte motstanden de fikk fra lokale.

TS: Ja, hva tenkte du om det [åpne møter]?

B: Jeg synes jo det er bra, men det er jo veldig tydelig at man kommer aldri til å bli enige. Det var veldig hardt mot hardt, lite kompromisser. Jeg husker det ene dialogmøte vi var på i regi av kommunen, da var jo både vi fra STA, velferdstingert, beboeraksjonen og på en måte folk satt jo bare og ropte ut, for det var jo Venke Moe som presenterte planene om at man hadde redusert noen etasjer og trukket det litt lenger inn, men det blir jo bare på en måte ropt ut «la vabua være», og utsagn om at det var ikke dette de hadde etterspurt og dette var ikke et torv, dette er ikke noenting. Da blir man jo satt i en liten skvis [interessekonflikt], for man skjønner jo på en måte sånn at hvis noen har en lang tradisjon på hva dette er og kan bli, så er det jo vanskelig for oss studenter som ofte kommer inn og på en måte ikke er fra Sørlandet og man er i byen en bare liten tid, så den sterke tilknytningen til hva Lund har betydd i alle år, man hører at de [beboere] sier det men man kjenner ikke på det samme selv da, så det blir jo en liten skvis. Og at man har en sak å kjempe videre for da. Det er jo bra at det [folkemøte] avholdes og man får møtes, men jeg tror da på det tidspunktet at man var kommet til et punkt der man holder veldig på sitt.

Planmyndighetene hadde en lignende oppfatning at beboerne ikke var villig til å høre på noe av de planene som ble lagt fram og isteden motsatte seg alt av forslag til områdereguleringen.

TS: Ja. Sånn, medvirkning som samskaping og samarbeid. Å ha en mer sånn bottom-up, at de som faktisk bor og bruker området har en større stemme da i hvordan det utvikles. Er det noe dere tenker at er fremtiden, eller er det enklere å bare, å ha en sånn, ja, det er jo mange som bor i området som føler de ikke ble hørt, at det var mer sånn «takk for innspill», men at det innspillene ikke ble tatt med videre da. Hva tenker du om det?

D: Det er sikkert mange som har sagt før au, men en ting er naboinnspill. Du har dine interesser, men det er vanskelig å ta tak i alle innspillene når det egentlig er sånn at

«nei, vi vil ikke ha noen ting, vi vil ikke ha noe utvikling her, vi vil ha det sånn som det er», også ligger det samtidig nært på kvadraturen og midt på metrostrengen. Vi skal bo og bygge tettere og mer sentralt. Og når vi da får veldig mange sterke stemmer som bare sier nei, blir det vanskelig å ta ... Jeg prøver å formulere meg litt lurt her, for det er mange år siden jeg har hatt hodet mitt i Lund Torv, men det er jo noe med at når forventningene er så helt ulike og utgangspunktet er at de vil ha det sånn som det er og vi vil skape noe nytt, da er vi jo på forskjellige plasser. Men man opplever jo i mye av de innspillene som kom at 'det er viktig og det er viktig, og vi vil ha et større tilbud og flere møteplasser'. Så mye av det er jo tatt inn i, men det som overskygger absolutt hele diskusjonen handler om siktlinjer og sol og skygge i Vabua og høyde på bebyggelsen.

Hva dette forteller oss er at de som styrer prosessen ofte kan ha en forestilling om at de berørte som ikke har ressursene eller beslutningsmakten til å gjøre noe med området, eller ikke vil utvikle sine tomter, ofte ikke ønsker seg endring i noen slags form. Men fra intervjuet med informant A fra beboeraksjonen fikk jeg inntrykk om at de var enige om at det var et slitent område som trengte et løft. Det kan vi også se fra spørreundersøkelsen hvor respondentene skulle rangere Lund torv på brukskvaliteten. På en skala fra 1 til 5 hvor 1 er lav kvalitet og 5 er god kvalitet svarte majoriteten, 42%, at den lå på 3. Det indikerer at Lund Torv verken har god eller dårlig kvalitet. Og hvis vi ser på figur 7 var trafikken det mest negative med Lund Torv. Så den forestillingen om at ingen av de oppmøtte på folkemøtene var interessert i endring ifølge Informant B og D stemmer ikke ut ifra mine undersøkelser. Beboerne ønsket at noe skulle gjøres med området, men planprosessen som ble gjennomført følte bare som et spill for galleriet, og de ideene og ønskene de hadde for området ble ikke tatt med til vurdering. Derfor ble den eneste måten de følte de kunne bli hørt på var å protestere, engasjere til fakkeltog, samle inn underskrifter for å overbevise politikerne om å ikke vedta planen, altså handle reaktiv og kritisk til hele prosessen. Falleth et.al. påpeker i sin artikkel at planprosesser som gjelder reguleringsplan er langt mer omfattende enn de formaliserte delene som selve lovteksten er knyttet til, altså offentliggjøring, høring og politisk sluttbehandling (2010). Så på den ene siden er det i dag en planprosess hvor markedsaktører og planmyndigheter har betydelig makt til å utforme planutkastet. Etterpå kommer mellomfasen med høringer og politisk vedtak. Ifølge forskning så oppgir også kommuner at vedtatte reguleringsplaner i økende grad får et etterspill som følge av flere klager og innsigelser, og at stadig flere plansaker ender opp i retten eller hos

sivilombudsmannen (Falleth et al., 2010). Slike rutiner for reguleringsplaner kan bidra til å skape skarpe toner i offentlige debatter og et gap mellom partene istedenfor å invitere til gjensidig samarbeid. Lokalbefolkningens eneste vei inn ved forhandlingsbordet blir ved å protestere og skape mer arbeid for de maktfulle partene i ettertid. Og det kan føre til en lengre prosess enn nødvendig. Med andre ord er planprosessen utvidet i både innledende og avsluttende faser (Falleth et al., 2010). Det gjelder også for Lund Torv. Som sett i diskursanalysen fra FVN i kapittel 5.5 viser administrerende direktør Pål Harv til at de ønsker at LundSiA skal kunne ønske studentene velkommen til LundSiA studiestart 2022 (Damsgaard, 2019f). Det er nå 2022 og det har ikke vært noen offentlige utsagn eller planer angående utbyggingen av LundSiA enda. Det ble sendt inn en lovlighetskontroll i bystyret for å undersøke om administrasjonen hadde gjort noen feil i planprosessen, samt en klage til fylkesnemnda fra beboerne. Det har ført til forsinkelser i planene, og ingen jeg har pratet med er sikre på når noe kommer til å skje i området. Også i den tidlige fasen kan vi se en utvidelse av prosessen fordi ifølge forskning og egne undersøkelser ser vi at administrasjonen og politikere i en kommune har større kontakt med utbyggere enn lokalbefolkningen, ergo må lokalbefolkningen bruke de mulighetene de har, som offisielle klager, fakkeltog, underskriftskampanjer, for å kunne påvirke utfallet (Falleth et al., 2008).

Hva dette viser er at det er store sprik mellom maktforholdene til de ulike aktørene, og deres oppfatning av hverandre og innstillinger da de kom inn i prosessen har ikke hjulpet på videre behandling av saken. Det er på den ene siden en kommune som i tråd med en vedtatt plan for Universitetsbyen Kristiansand ønsker å utvikle Lund Torv til å bli et studentvennlig, urbant område som knytter Kvadraturen med Campus UIA og samtidig bidrar til bedre kollektivtrafikk. På den andre siden har du beboere i området som ønsker utvikling, men at de planene som ble lagt frem føltes urimelige og hinsides over det som passet seg i området. Det var misnøye over den manglende evnen til å videreføre estetikken på Lund Torv og bygge i tråd med stedskvalitetene som allerede er på plass. Makten til å bestemme hva som skal bygges synes å være skjevt fordelt da utbyggere kommer med sine forslag som deretter forhandles med planmyndighetene, og så må beboerne som skal bo med disse bygningene og endringene enten godta de eller utfordre de ved å være kritiske og reagere. Medvirkning skal i første omgang være et verktøy for at beboere og sivile i første omgang skal komme med sine innspill på hva området er i dag og ideer til hva det kan bli på bakgrunn av deres daglige behov. Men isteden har vi sett at de innspillene som kom fra de åpne folkemøtene ikke har

hatt virkning på planforslaget fra kommunen fordi de allerede hadde bestemt seg. Ergo, maktbalansen er ujevn og i favør til kommunen og grunneierne med utbyggingsplaner.

7.2 Kommunikasjonsformene brukt av aktørene

Denne delen skal se litt på de ulike kommunikasjonsformene som ble brukt av de ulike aktørene i konflikten og prosessen generelt. Det er viktig fordi det viser oss hvordan man kommuniserte i konflikten og hvordan det var med på å utvikle diskusjonen. Det bidrar også til å svare på problemstillingen, «*Hvorfor oppstår det konflikt mellom beboere og kommuner under områdeutvikling?*», og tredje forskningsspørsmål, «*Hvordan kan man bruke medvirkning og kommunikasjon til å oppnå positivt engasjement under områdeutvikling?*».

Som vi har sett så har vi to aktører, planmyndighetene og markedsaktørene, med den reelle makten i utformingen av områdereguleringen. Den politiske makten er til stede, men deres makt handler stort sett i å korrigere utformingen og vedta den. Den andre parten, den lokale befolkningen, har teknisk sett ingen reell makt i utformingen annet enn at deres ønsker og innspill er vurdert, ellers er det den demokratiske makten de har til å bestemme hvilke folkevalgte som skal sitte i bystyret og vedta slike planer.

Opprettelsen av Facebook gruppen «Lund Torv og Vabua Beboeraksjon» var en reaksjon på mangelen av engasjement i de forskjellige velforeningene omkring Lund Torv. Informant A påpekte at de følte de trengte en felles informasjonskanal for å koordinere og organisere deres innspill og tanker om områdereguleringen. De skapte også en mailliste hvor informant A skrev e-post til kommunen for ting som angikk de på den listen. Det ble på en måte litt enklere og mer forpliktende, og den gjaldt hovedsakelig de med klagerett. Hen understrekte at det var det viktigste kommunikasjonsmediet mellom de som stod midt i det. I slike omfattende prosesser er det komplisert for enkelthusstander å bli inkludert i prosessen mer enn innkommende informasjon fra kommunen. Beboeraksjonen ble opprettet for å kunne skape en kommunikasjonskanal for alle involverte og interesserte, hvor man kunne diskutere nyheter fra prosessen og få tilstrekkelig informasjon. Man kan også påpeke at for en ufaglært kan kommunal informasjon oppleves som komplisert og byråkratisk. 51% av respondentene til spørreundersøkelsen svarte JA på spørsmålet *Synes du det er komplisert å sette seg inn i reguleringsplaner?* Det at det da ble opprettet en felles kommunikasjonskanal slik at interesserte kunne holde seg oppdatert på et medium de bruker til daglig og får informasjon

fra er det forståelig at den ble populær og mye brukt. Informant D fra planmyndighetene kommenterte på bruken av sosiale medier for diskusjon, og sa dette:

TS: Ja, og da tenker jeg liksom sånn hvordan kan vi da få i framtidige prosesser mer forståelse for det, istedenfor at sånn skal vi gjøre det, og heller ha et positivt engasjement da. Jeg tenker jo kanskje kommunikasjon er jo en stor del av det.

D: Ja, eller, jeg synes jo det var vanskelig. Jeg tror vi kunne, jeg skal ikke legge skylden på en nabo, men [en beboer], som har fått en vei gjennom sin hage som de ikke ville, og det skjønner jeg er kjipt for de å få. Men veivesenet ville aldri, altså, det er litt sånn, den løsningen som er der i dag er kjempefarlig for syklistene og bilister, vi ville aldri fått lov til å regulere den. Og når han sitt utgangspunkt og bruk av sitt nettverk og facebook sider og facebook aksjoner, og bruk av det som altså som på en måte sparker beina under hele prosessen, altså medvirkning, når det setter stemningen er det vanskelig å få rodd han over på at, «okei, vi skal få til noe positivt her».

Planmyndighetene mente bruken av sosiale medier på en måte ødela medvirkningsprosessen og satte stemningen for hvordan videre utvikling og diskusjonene skulle gå.

Informant C, den eksterne konsulenten, har lang fartstid i bransjen og har noen egne tanker om kommunikasjon og medvirkning i planprosesser.

TS: For jeg tenker sånn, Lund Torv var jo omstridt, det ble jo mye diskusjon og frustrasjon fra beboere spesielt, og beboeraksjonen og alt det. Hva tror du er grunnen for det, at det ble blusset så opp, det var jo 20 og noen artikler i FVN og kommentarer og?

C: Jeg var jo innenfor systemet, men utenfor i akkurat den prosessen der, så dette er jo mine subjektive vurderinger da. Men punkt en så hadde de jo noen veldig flinke folk som organiserte synspunktene, jeg kjenner de jo godt, og det er flinke folk som har meninger. Det er jo en fordel at det er flinke folk. Et annet punkt er jo at de hadde, de følte seg overkjørt, de ble ikke tatt med tidlig, altså plansjefen hadde allerede bestemt seg, for å si det enkelt. Det er jo min opplevelse, dette må du spør kommunen om, du er nødt til det. Mitt bilde sett innenfra, men allikevel utenfra, er at det ikke var en aktiv prosess og da kommer jo reaksjoner. Noen av de fikk jo såpass store endringer i sin hverdag, altså at typisk at adkomster ble endra, veier ble stengt og hus fikk skygge og, så det er mye sånne greier som man bare må respektere. Og Vabua er jo et veldig

følelsesmessig sted, et rekreasjonsområder som er viktig for veldig mange mennesker, og akkurat Vabua ble jo ikke ødelagt, men det ble en endring og hvis man ikke kan forklare godt nok og dokumentere hva endringen betyr så får man problemer. Det er både for lite involvering for sent, det er for lite synliggjøring av hva dette faktisk betydde for folk, og de har jo vært flinke de på den andre siden [beboeraksjonen]. Enkelt sagt.

Her poengterer hen Facebook gruppen og de koordinerte e-postene som en positiv faktor, men også en grunn til at det ble en såpass diskusjon rundt prosessen. Beboeraksjonen samlet styrkene og var svært engasjert i saken i den form de kunne engasjere seg, altså reagere på planene og komme med klager da de ikke var en del av utformingen til å begynne med. Sett fra planmyndighetene sitt ståsted ble det krevende å respondere på klagen og reaksjonene som kom fra lokalbefolkningen, men samtidig hvis myndighetene hadde åpnet for diskusjon i tidlig fase hvor slike problemstillinger kunne bli tatt opp og adressert hadde det kanskje spart dem for mye etterarbeid. Om beboeraksjonen kunne gjort noe annerledes er komplisert. Deres reaksjon på velforeningene i områdets tafatthet var å organisere en ren beboeraksjon som formidlet de ulike planene til folk som ikke nødvendigvis oppdaterer seg på kommunens nettsider.

Hvis markedsaktørene og planmyndighetene hadde opprettet en kommunikasjonskanal, slik som Facebook gruppen, som oppmuntret til dialog istedenfor å bruke monologiske verktøy i form av informasjonsbrev med mulighet til å sende inn innspill, hadde kanskje beboeraksjonen vært overflødig. Man må utvikle seg med tidene, og i dagens hverdag brukes sosiale medier mer og mer. Det er der størstedelen av informasjon leses og deles. 90% av respondentene i spørreundersøkelsen svarte JA på spørsmålet *Vil du ha tydelige kommunikasjon fra kommunen angående planlegging?* Det indikerer en sult etter forståelig, tydelig og klar kommunikasjon om hva som foregår i de ulike områdene, hvilke planer som kan påvirke lokalområdene i fremtiden og hvordan man må bidra med informasjon. På flervalgsspørsmål om *hvordan vil du at informasjon om planlegging skal kommuniseres* var det flest som ønsket informasjon på E-post, 62% av respondentene. Bare 31% ønsket kommunikasjon fra sosiale medier, som kan forklares av aldersspennet på deltakerne i undersøkelsen, hvor flesteparten var av den eldre generasjonen.

Uansett så er det et behov for tydeligere kommunikasjon i forhold til planleggingen og skape dialog fremfor monolog i fremtiden vil bringe diskusjonen innenfor regulerte og koordinerte

rammer som alle parter kan delta rettferdig i med gjensidig respekt. Formelle kanaler for innspill kommer altså både for tidlig og for sent (Hanssen, 2015b).

8.0 Medvirkning i fremtiden

Medvirkning med beboere og sivilbefolkningen hadde liten funksjon til områdereguleringen og makten er ubalansert i favør til markedsaktørene og planmyndighetene i områdereguleringen av Lund Torv. Og som vi har sett spiller kommunikasjonen, maktbalansen og medvirkningen inn på hvorfor det oppstod konflikt mellom aktørene. Nå må vi se på hvordan vi kan bruke den kunnskapen til å snu den negative konflikten til et positivt engasjement hvor aktørene sammen løser problemstillingene rundt dagens område. Diskusjonen og analysen i dette kapitlet vil forsøke å svare på forskningsspørsmål tre, «*Hvordan kan man bruke medvirkning og kommunikasjon til å oppnå positivt engasjement under områdeutvikling?*». Delen vil diskutere alternative måter medvirkningen kunne vært gjennomført for områdereguleringen av Lund Torv for å kunne oppnå en regulering som tilfredsstillende alle involverte aktører, kommunen, markedsaktørene og lokalbefolkningen. I slike omfattende planer har vi sett at medvirkning som verktøy bør brukes over de lovpålagte kravene, maktbalansen må være rettferdig og kommunikasjon mellom partene må være basert på dialog og respekt for å kunne oppnå best mulig løsning.

8.1 Hva kunne vært gjort annerledes?

I spørreundersøkelsen ble respondentene spurt *har du noen innspill til hvordan planleggingen kunne vært gjort annerledes* for å se hvilke ideer de har om prosessen og hva de mente manglet. Dette er noen av innspillene:

Være mer positive til beboerne meninger
Vi ønsker utbygging, men har uro for visjoner der vi og det vi har meldt i årevis er glemt bort.
Vi kunne blitt tatt med på møter om hvordan ny bebyggelse blir utformet både med hensyn til høyder og andre ting som påvirker oss som bor her.
De kunne vært mer åpne og ikke så forutbestemt at de absolutt skulle bygge på den tomte. Det finne flere bra alternativer, men de hadde liksom bare bestemt seg. Vi følte at det hele var et spill for galleriet og «demokratiet», det at vi ble spurt.
De kunne hørt mer på alle innspillene de fikk.
De har hatt mest fokus på utbyggerne.
Begynne å bry seg om beboerne ønsker.
Bedre info, tidligere info, mer utfyllende info.

Folkemøter etc. er bare et skuespill, beboerne blir alltid overstyrt.
Et kompromiss mellom beboerne og utbygger ville vært naturlig.
Fra lignende saker er erfaringen at medvirkningen er mer formell enn reell: det er mer fokus på at det skal ha vært mulighet til å gi innspill – nærmest ingen fokus på at innspillene faktisk skal vurderes av utbygger og at de blir utfordret på hva og hvordan innspill er tatt høyde for.
Beboerne var aldri med på denne prosessen, så når vi fikk være med så var det allerede bestemt høyhus. Vi vil at det skal bygges og forskjønnes, men ønsker ikke høyhus. Jeg opplever at vi fikk mulighet til å si hva vi ville, men at det ikke hadde noen praktisk betydning. Det meste var bestemt på forhånd.
Lund Torv må fornyes, men den skaleringen i dette prosjektet er hinsides!
Mer lettere tilgjengelig og ryddigere informasjon til befolkningen fra Kristiansand Kommune – reelle diskusjoner og møter mellom befolkning og kommune.
Lytt til beboere!
Kommunen kunne involvert beboerne tidligere.
Innbyggerne burde bli tatt med i prosessen tidligere.

Disse innspillene speiler en skuffet og ekskludert befolkning. Når det gjelder en så stor endring i deres lokalområde er vedtak tatt uten hensyn til deres meninger skuffende og sårende. Flere påpekte at den tilliten de hadde til administrasjonen og folkevalgte minsket betraktelig når den ble vedtatt, og at det ble en så nedverdiggende tone i diskusjonen hjalp ikke på situasjonen. Som vi så i kapittel 5.5 Diskursanalyse av Fædrelandsvennens dekning ble tonene skarpe mot slutten. Planmyndighetene påpekte på forskjellen mellom medbestemmelse og medvirkning, og mente deres syn på planforslaget ikke kunne overgå den faglige begrunnelsen eller utbyggers ønsker (Damsgaard, 2019c). I forskningsintervjuet med planmyndighetene kommenterte informant D:

D: Med medvirkning og planen så er det jo to sider, så er det jo å medvirke med de som vil bygge ut og medvirke med naboer som ikke vil ha noe.

Ut ifra mine undersøkelser er det svært få som *ikke* har ønsket noe utbygging i området, men den planen som ble lagt frem følte feil med tanke på områdets historie og utforming som den står i dag. Folk generelt er lei av at alt skal bygges likt med høyhus og moderne arkitektur, og for å kunne bidra til utformingen så de seg nødt til å motsette seg og protestere på forslagene.

Fremstillingen om at man medvirker med to sider, utbyggere versus naboer, føles enkel og uriktig. Det er et økonomisk aspekt i at utbyggere sitter med ressursene og ønsker å investere i området, men det bør ikke gå på bekostning av naboers ønsker og holdninger. Det er en simplifisering av konflikten.

Mye av innspillene fra spørreundersøkelsen påpeker at informasjonen og dialogen var dårlig eller lite tilstedeværende. Om det står på ressursene eller generelt holdningen til beslutningstakerne og administrasjonen er uvisst. Men den eksterne konsulenten, informant C, hadde et interessant synspunkt på dette.

TS: Litt sånn planleggingsfeltet, faglig sett kan det være komplisert for ufaglærte å forstå alle planer og regler, bør vi ha et skifte i planlegging, kanskje ikke simplifisere, men gjøre det mer tilgjengelig for folk slik at man kan få til større engasjement, kanskje mer positivt istedenfor å føle seg dum siden man ikke forstår disse planene og reagere med frustrasjon.

C: Ja, hvordan tenker du det kan gjøres? Det er interessant spørsmål, men hvordan kan det bli gjort. Ut ifra min erfaring, så må jeg bare si at det jeg har sett er at hvis man kan snakke på kjøkkenet til folk over en kopp kaffe og fortelle om planene så tør folk å stille de dumme spørsmålene. For man kan jo ikke forvente at folk forstår det. Og i de store forsamlingene så er nesten ingen som skjønner, det er noen få og det er ofte de som dominerer møtet. Så en måte å gjøre det på er kjøre mer individuelle samtaler og ta det litt ned, snakke med enkeltpersoner. Men om man kan forenkler på en slags måte, så er jo faren med det da det er at hvis man forenkler leser folk illustrasjoner veldig bokstavelig, men vi lager jo volumillustrasjoner tidlig for å vise sol og skyggeforhold og sikt, og ikke sånn det kommer til å se ut. Borte i [en annen by] lagde vi det jo ganske avansert, og tegnet det mer ut. For det vi ser er at folk oppfatter det konkrete veldig, men det mer abstrakte er vanskelig å kommunisere. Så skal du kommunisere må det være veldig konkret for folk, men problemet er at så tidlig i prosessen så er det ikke konkret, så hvordan gjør du det da? Det er tusenkonersspørsmålet. Jeg har ikke noe bedre svar, men prøv å bryte det ned, snakke med folk enkeltvis eller grupper hvor det er lettere å snakke og gjør det uten at du har eller føler deg dum når du stiller spørsmål, eller avslører din inkompetanse fordi folk, det er jo ikke dette folk jobber med. Ja, jeg har ikke noe bedre svar enn det.

Hen trekker frem dialog og tilstrekkelig informasjon som store faktorer for å skape positivt engasjement fra alle parter, et ønske om å få til noe som alle ønsker. Det er selvsagt en komplisert prosess, men hvis man hadde tilliten og troen på at administrasjonen og utbyggere var åpne og ærlige ville kanskje befolkningen og beboere være mer mottakelige for endringer i området. Jeg tror det ligger en mistillit i underbevisstheten og en forestilling om at planmyndighetene og utbyggerne i Kristiansand ikke tenker på folk flest, men mer på prestisjeprosjekter og profitt. Å invitere til individuelle samtaler over en kaffekopp er tid- og ressurskrevende, men for å unngå denne type konflikten i fremtiden kan en bruke mer omfattende tid og ressurser på samtaler om hva ønskes her, hva trenger området, hvordan kan vi få det til og hvordan vil det påvirke nærområdet. Lokalbefolkningen bør inkluderes mye mer betraktelig i prosessen enn det de har vært i dette tilfellet for å unngå konflikten, altså strebe for en kollaborativ planlegging.

8.1 Forslag til kollaborativ planlegging

Kollaborativ planlegging, utenfor den interne medvirkningen, kunne vært benyttet for områdereguleringen av Lund Torv, og kunne bidratt til en mer åpen og ærlig diskusjon og samarbeid. Kapittel 3.3.2 Kollaborativ planlegging – samskaping viser hvordan en endring i dagens planleggingspraksis kan bidra til å skape mer rettferdige byrom, både sosialt, miljømessig og økonomisk. Får man til å skape byrom basert på ønsker fra flere forskjellige aktører og brukere kan man oppnå et sosialt byrom for alle.

Planleggingen av områderegulering for Lund Torv kunne blitt gjort annerledes, med mer fokus på samarbeid på tvers av interesseområder hvor de ulike aktørene kunne ha lært av hverandre. I intervjuet med planmyndighetene ble det lagt stor vekt på den interne medvirkningen som ble gjennomført med samarbeidsgrupper og grunneierforum. Hen påpekte at før i tiden kommuniserte de ulike instansene i kommunen med brevveksling, som var tidkrevende og uoversiktlig. I dag bruker administrasjonen samarbeidsgrupper med representanter fra offentlige og private aktører som sammen fremmer planprogram og planforslag. Det bestilles også ulike utredninger fra offentlige organer slik som for eksempel analyse av barns bruk av området ved hjelp av barneombudet i kommunen. Det er også gjort medvirkning i forhold til Universitetsbyen Kristiansand, hvor flere studenter ble engasjert til å kommentere deres bruk av Lund. Medvirkningen, og planprosessen generelt, er bred og omfattende. Men medvirkning i forhold til beboere og sivilbefolkningen ser ut til å være lite tilstedeværende som har ført til frustrasjon, mistillit, langdradd prosess og dårlig stemning. I

den sammenhengen kan en kollaborativ planlegging utover offentlige og private instanser og aktører være gunstig i fremtiden.

Med det mener jeg aktiv inkludering av hovedbrukerne av området. De som bor på selve området, som sånn sett har vært inkludert i flere møter som vi kan se i referatnotatene i planbeskrivelsen, og generelt brukere av området. En uformell måte man kan invitere Kari og Ola Nordmann til samtale hvor deres tanker om området blir tatt imot og diskutert. For eksempel er det flere bedrifter i Oslo som fokuserer på bærekraftig og sosiale metoder for stedsutvikling og medvirkning, som Byantropologene (<https://www.byantropologene.no/>) eller Lala Tøyen (<https://lala.no/om-lala/>). Disse bedriftene har fokus på bærekraft i planlegging og stedsutvikling. De er gjerne tverrfaglige og rådgiver for prosjekter for stedsutvikling. Hvis man kunne hyret inn egne bedrifter som tar for seg eksternt medvirkning som også oppretter løpende dialog med sivilbefolkningen hvor oppdateringer på planer administrasjonen arbeider med, vil den savnede informasjonen og inkluderingen fra sivilbefolkningen være dekket. Altså, planleggingsfeltet er avhengige av ressurser som ønsker å investere og utvikle områder i samfunnet, men vi trenger også en sivilbefolkning som engasjerer seg for å bidra til å utvikle disse områdene. Når man stempler en engasjert sivilbefolkning som reaktive og motstandere av utvikling, kan det få konsekvenser for fremtidig utvikling.

8.2 Hvordan planleggingen av Lund Torv kunne blitt gjort

I denne delen vil jeg konkret komme med forslag til hvilke tiltak planleggingen av områdereguleringen av Lund Torv kunne gjort for å minske eller unngå konflikten som oppstod. Som vi har sett i samfunnsdelen i kommuneplanen var det lagt vekt på at innbyggerne skal delta aktivt i lokalsamfunnet, og at innbyggerne skal ha trygge og funksjonelle nærmiljøer og stolthet og identitet i forhold til eget lokalområde (Kristiansand Kommune, 2011).

I forhold til dagens praksis, og den som ble utført i forhold til Lund Torv, ser vi at den aktive deltakelsen til lokalsamfunnet ble ikke tatt godt imot av myndighetene i den form av at de strengt tatt mente at å medvirke med noen som ikke vil ha noe er komplisert og satte mer stopper for planleggingen enn at det var velkomment. Alle bemerkelsene i spørreundersøkelsen og utsagnene fra informant A indikerer at deres engasjement for områdereguleringen ble ikke tatt imot med åpne armer og oppmuntret, det var heller motsatt i

den forstand av at planmyndighetene så på deres engasjement og aktive deltakelse som en byrde fordi deres måte å inkludere seg i prosessen var gjennom klager og reaktive innspill.

Den nye områdereguleringen av Lund Torv tar utgangspunkt i trafikkbilde og ønsker å skape trygge veier for gående og syklende, og minske bruken av privatbil i området for å lage god nok plass til buss. I den forstand står områdereguleringen i tråd med samfunnsdelen mål om at innbyggere skal ha trygge og funksjonelle nærmiljøer. Siste del av målet, stolthet og identitet i forhold til eget lokalområde er mer problematisk. Når beboere og brukere av området kritiserer planen og dens omfang i så stor grad som de gjorde, viser det bare til at planen går imot dette prinsippet.

Vi kan også trekke inn stedsbegrepet inn her. Som sagt så lever vi en tid hvor sosialitet og identitet produseres gjennom et nettverk av mennesker, ideer og ting som beveger seg. Og i denne sammenheng er Lund Torv ikke bare et sted uten betydning, men det rommer det mennesker samhandler med i hverdagen og hvordan man lager forestillinger og tillegger verdier i rommet rundt oss, som igjen har betydning for følelsene vi har til steder. Hele 50% av respondentene på spørreundersøkelsen har vært bosatt på lund i over 20 år. Da har man utviklet reelle følelser for området og i en slik plan som områdereguleringen er, hvor det skjer radikale endringer i området, vekker det en følelse av at man mister noe minneverdig. Man tillegger verdier og minner til steder, og når disse stedene endres radikalt vil det vekke negative tanker om disse endringene. Som for eksempel så påpekes det av både planmyndighetene og STA-lederen, samt også i flere av FVN artiklene, at konflikten var ofte sentrert rundt Vabua. Grunnen til det kan forklares med stedsbegrepet. Vabua har enorm betydning for folk og bygningsmassene som området er regulert til vil skjule det åpne og grønne rommet. Helheten vil forsvinne med en såpass masse av blokker.

Et annet aspekt vi kan trekke fra kapittel 3.0 Teori er NIMBY – not in my backyard (Devine-wright, 2009)d. Selv om utbyggingen hovedsakelig skal skje på tomter som i dag allerede huser næring og noen få leiligheter, er Lund Torv såpass inkorporert i nærområdet og hverdagen at den protesten som kom kan faktisk relateres til dette fenomenet. Men det som forstyrrer ideen er at flere var positive til en utvikling av området, bare ikke akkurat den massen som ble foreslått. Det handler om å inkorporere nybygg i allerede bygde omgivelser, altså skape sammenheng og fortsettelse av særegenheten til Lund Torv.

Et annet aspekt av planleggingen som kunne vært gjort annerledes er kommunikasjonsdelen. Den enveiskommunikasjonen som ble gjennomført var ikke til fordel for noen andre enn de

som satt på makten, utbyggere og planmyndighetene. Når de allerede hadde bestemt hva området skulle bli og se ut, hadde lokalbefolkningen minimalt med kommunikasjon annet enn møter. I møter arrangert av kommunen (med unntak av et møte hold på Lundskråga Pub, invitert av lokalmiljøet) er det liten aksept for lokalbefolkningens ønsker og meninger om planen. Det ser vi i måten aktørene prater om hverandre i fortellingen om opplevelsene deres.

Til tross for at planmyndighetene hevder at de prøvde og ønsket en god dialog med lokalmiljøene, viser forskningene, både fra spørreundersøkelsen, intervjuene og diskursanalysen av FVN, at det var lite innbyggerinvolvering. Lokalkunnskapen man kan hente fra medvirkningstiltak har ikke vært tatt hensyn til i denne planprosessen, noe den absolutt burde. På den måten vil ha kanskje kunne unngå en langdrøyd prosess med klager og innsigelser, og heller oppnå en fornøyd befolkning som heier på områdeutvikling for bærekraftige løsninger, både for miljøet, det sosiale og økonomiske.

9.0 Konklusjon

Denne oppgavens fokus har vært å undersøke hvorfor det oppstod konflikt mellom aktørene i områdeutviklingen av Lund Torv og hvilken funksjon medvirkning spilte inn. Nå vil jeg prøve å besvare problemstillingene og forskningsspørsmålene jeg stilte i introduksjonen ved å samle sammen teorien, empirien og analysen til en avsluttende del.

Hovedfokuset mitt for denne oppgaven var å undersøke «*Hvorfor det oppstod konflikt mellom kommunen og beboere under områderegulering?*», med fokus på Kristiansand Kommune og Lund Torv. I løpet av åtte kapitler har jeg gjort rede for og diskutert ulike teorier, den innsamlede empirien og diskusjonen opp mot relevans og videre forskning. For å kunne svare på problemstillingen måtte jeg forklare hva de ulike aktørene innad i prosessen opplevde og hvordan de fortolket konflikten og medvirkningen som ble gjennomført.

Det første forskningsspørsmålet «*Hvilken funksjon hadde medvirkning i utformingen av områdereguleringen?*» ble diskutert og undersøkt i kapittel 6 hvor jeg brukte empirien sammen med deltagelsesstigen til Arnstein (1969) og annen relevant teori. Medvirkningen er ut ifra min forskning en faktor for hvorfor konflikten mellom kommunen og beboerne oppstod. Det ble gjentatt ved flere anledninger fra beboerne at «*medvirkningen var kun et spill for galleriet, det var jo allerede bestemt hva som skulle være uansett hva vi hadde å si*». Medvirkningen som ble gjort for områdereguleringen var minimal og så vidt mer enn minstekravet fra PBL (2008). Det førte til at lokalmiljøet måtte bruke de mulighetene de hadde til å påvirke planen. De opprettet som sagt en Facebook gruppe, Lund Torv og Vabua Beboeraksjon, for å kunne samle informasjonen omkring områdereguleringen og utveksle tanker og meninger om planprosessen. Gruppen ble kritisert av planmyndighetene for å «*sparke beina under hele medvirkningsprosessen*» fordi det skapte en debatt utenfor planmyndighetenes rammer. Den interne medvirkningen som ble koordinert av samarbeidsgruppen ga områdeutviklingen en bred forankring i ulike utredninger og rapporter for å legge et godt grunnlag for planforslaget fra planmyndighetene. Her hadde den interne medvirkningen funksjonen med å danne et kunnskapsgrunnlag for at planen kunne bli vedtatt av bystyret. Grunneierforumet som ble opprettet hadde en funksjon i at da fikk man samlet sammen de som hadde ønsker om å utvikle området, hvor de kunne komme med sine konkrete innspill og planer for området. Denne typen medvirkningen er god og kan sammenlignes med kollaborativ planlegging. Her samles de med ønsker for sine tomter, hvor de direkte kan skape dialog med planmyndighetene om deres ønsker og diskutere frem et forslag på områdeutvikling alle kan være fornøyde med.

Kapittel 7 gikk så videre fra kapittel 6 og diskuterte relasjonen mellom medvirkning, makt og kommunikasjon for å svare på det andre forskningsspørsmålet «*Hvordan er makten balansert mellom de ulike aktørene involvert i områdereguleringen?*». Ut ifra undersøkelsene og diskusjonen kan vi si at makten er ubalansert i favør til utbyggerne og planmyndighetene. Bemerkelsen av både informant A og C, beboeren og konsulentene, samt svar fra spørreundersøkelsen og kommentarer fra FVN viser at det var en forestilling om at planmyndighetene hadde allerede bestemt seg for hvordan område skulle utvikles og uansett hvor godt begrunnet klagen fra motstandere var så var det en felles oppfatning om at de var maktesløse mot planmyndighetene og utbyggerne. Det hjalp heller ikke på situasjonen at planmyndighetene hadde en forestilling om at de som klaget og motsatte seg hele planforslaget ikke var interessert i utbygging i det hele tatt. Undersøkelsene viser at det var en stor enighet om at både trafikken og de slitte bygningene burde gjøres noe med, og flere var positivt innstilte på å inkludere studenter i området. Konflikten fikk en annen tone i løpet av prosessen da planmyndighetene ikke var interessert i innspillene.

Kommunikasjonsformene som hovedsakelig brukt i prosessen hjalp heller ikke til konflikten. Facebook gruppen skapte stor oppmerksomhet. Den var som sagt en reaksjon på manglende engasjement fra velforeninger og ble brukt som en kommunikasjonskanal for interesserte i planen og en erstatning for et kommunalt rammeverk. Enveis kommunikasjon oppmuntrer ikke til dialog og fører derfor til frustrasjon hos lokalmiljøet. Derfor er tydeligere kommunikasjon i forhold til planprosessen en viktig del av fremtidens medvirknings- og planprosess for å unngå lignende konflikter.

Det siste kapittelet i denne oppgaven prøver å komme med alternativer til hvordan planprosessen kunne sett ut for å unngå negativ konflikt og heller oppmuntret til positivt engasjement fra lokalmiljøet. Kapittelet prøver å svare på det siste forskningsspørsmålet «*Hvordan kan man bruke medvirkning og kommunikasjon til å oppnå positivt engasjement under områdeutvikling?*». Jeg presenterte først en liste med noen av innspillene fra spørreundersøkelsen for å vise hva de lokale savnet i prosessen og hva de mente kunne vært gjort annerledes. Og her står medvirkning som et sentralt tema. Og med medvirkningen menes da involvering av beboerne og innbyggerne i en mye tidligere fase med tydeligere, klarere og mer åpen informasjonsutveksling. Jeg kommer derfor med et forslag til kollaborativ planlegging hvor man samler alle involverte i samarbeidsgrupper i tidlig fase. Altså før noe av planen er bestemt og planlagt av planmyndigheter eller utbyggere. Den markedsbaserte planleggingen som foregår for det meste i Norge i dag bidrar til effektiv

utbygging i takt med befolkningsveksten, og en forlenget planprosess med grundigere medvirkningstiltak kan virke uattraktivt for utbyggerne. Men som vi har sett i denne planprosessen har den minimale tilstedeværelsen av medvirkning ført til et lengre etterslep etter vedtaket. Klager er blitt sendt til statsforvalter og lovlighetskontroll er blitt bedt om å gjennomgå administrasjonens utførelse av områdereguleringen. Kunne dette vært unngått om man hadde brukt mer tid og ressurser på å engasjere lokalmiljøet slik man engasjerte utbyggerne? Uvisst og vanskelig å si noe på. Men jeg tror absolutt at ved å bruke mer tid og ressurser på medvirkning i tidlig fase, før noe er bestemt, og holde fortløpende kommunikasjon med lokalmiljøet angående planprosessen, vil føre til en godt forankret plan både på kommunalt nivå, i den private sfæren og hos lokalmiljøet. Får man følelse av eierskap og samarbeid på tvers av yrke, bosted og ressurser, vil flere være positivt engasjerte til å finne en felles, god løsning for området.

Så, hvorfor oppstår det konflikt mellom beboere og kommuner under lokal områdeutvikling?
En av grunnene er fordi Lund Torv er et komplekst område. Det er flere komponenter annet enn bare et sted. Det har historiske bygg slik som Elevinetomta og Slaktehuset Østerveien 19. Det er en av Lunds store grønne parker. Det har en nær og direkte tilknytning til Kristiansands sentrum, Kvadraturen. Det er eldre og særegne boliger, med noen nye leilighetskomplekser som er tilrettelagt dagens eldre utforming. Det er trafikkert med et av de største knutepunktene for kollektivt og generelt mye privatbilbruk. Det vil derfor vekke følelser hos mennesker som har minner og ser verdien av området som det fremstår i dag. Når man da foreslår å endre noe ved det vil de menneskene ha noe de skulle sagt.

En annen grunn, som også er hovedfokuset for oppgaven, er fordi medvirkningen hadde et lavt nivå for lokalmiljøet. Medvirkningen var ikke noe mer enn kravene som blir stilt i PBL. Sivilbefolkningen eneste måte for å ha en stemme i saken var å handle reaktivt på planene og forslagene som kom på bordet. I tillegg hadde kommunikasjonen og maktforholdene en rolle i konflikten. Når man omgår planprosessen i den forstand at man må opprette egne lokale kommunikasjonskanaler for å til en diskusjon om tanker og meninger angående områdereguleringen, blir det komplisert å få til en dialog og et samarbeid med alle involverte aktører. Mye av konflikten som oppstod er basert på dårlig kommunikasjon, for lite involvering av lokalbefolkningen for sent, og den ujevne maktbalansen. For fremtidige planprosesser er det derfor viktig og nødvendig å gjøre riktige medvirkningstiltak for riktig kontekst i tidlig fase, og ha god oppfølging gjennom hele prosessen. Medvirkning kan ta ulike former, og opplegget må tilpasses for de ulike prosessene som skal gjennomføres. Vi

ser at lav involvering av sivilbefolkningen, lite åpen to-veis kommunikasjon og ujevn maktfordeling vil kunne føre til konflikter som skaper konsekvenser for demokratiet og fellesskapet, og forsinke planprosessen og utbyggingsprosessen. Planer bør derfor ikke overkjøre lokalmiljøets ønsker og behov, men heller skapes sammen i fellesskap.

10.0 Referanseliste

- Abrahamsen, E., & Hoelseth, M. (2022, March 24). Medvirkningens maktrroller. *Arkitektnytt*.
<https://www.arkitektnytt.no/debatt/medvirkningens-maktrroller>
- Amdam, R. (2018). No Title. In R. Aarsæther, Nils. Falleth, Eva. Nyseth, Torill. Kristiansand (Ed.), *Plan og Samfunn: System, praksis, teori*. Cappelen Damm akademisk.
- Amdam, R. (2020). Samarbeidsdriven planlegging. In N. Aarsæther (Ed.), *Plan og Samfunn: System, praksis, teori*. (pp. 248–265). Cappelen Damm akademisk.
- Andersen, B. (2022, March 14). Fortsatt ikke overbevist. *Arkitektnytt*.
<https://www.arkitektnytt.no/debatt/fortsatt-ikke-overbevist>
- Arkitektnytt. (n.d.). *Arkitektnytt*. <https://www.arkitektnytt.no/om-arkitektnytt>
- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of the American Planning Association*, 35(4), 216–224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>
- Berg, N. G., & Dale, B. (2015). *Sted – noen nyere teoretiske tilnærminger og debatter*. 36653(2013), 31–46.
- Bratseth, K., & Sletne, C. (2022, March 11). Mange spørsmål stilles til medvirkning - men hvem skal gi svar? *Arkitektnytt*. <https://www.arkitektnytt.no/debatt/mange-sporsmal-stilles-til-medvirkning-men-hvem-skal-gi-svar>
- Bryman, A. (2012). *Social Research Methods* (4th ed.). Oxford University Press.
- Cresswell, T. (2015). Introduction : Defining Place. In *Place. An Introduction* (2nd ed., pp. 1–22). John Wiley & Sons, Ltd.
- Dahlgren, K., Linderud, T., & Schreiner, K. (2021). *Forankring fryder. En bok om medvirkning i byutvikling og arkitektur*. Universitetsforlaget.
- Dalseide, A. M., & Andersen, B. (2022). Planløs medvirkning? *Arkitektnytt*.
<https://www.arkitektnytt.no/debatt/planlos-medvirkning>
- Damsgaard, V. (2017, December 28). Lanserer 12 etasjer på Lund Torv. *Fædrelandsvennen*.
<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/Rx939x/lanserer-12-etasjer-paa-lund-torv>
- Damsgaard, V. (2018a, June 14). Lund Torv blir urbant og kompakt. *Fædrelandsvennen*.
<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/e14lo4/lund-torv-blir-urbant-og-kompakt>

- Damsgaard, V. (2018b, September 6). Strid om høyder og fasong. *Fædrelandsvennen*.
<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/5VgBJb/strid-om-hoeyder-og-fasong-paa-lund-torv>
- Damsgaard, V. (2018c, September 27). Har sans for høyblokker på Lund torv.
Fædrelandsvennen. <https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/oRbbv7/har-sans-for-hoeyblokker-paa-lund-torv>
- Damsgaard, V. (2019a, June 18). Høy temperatur på Lund torv. *Fædrelandsvennen*.
<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/Wbal3a/hoey-temperatur-paa-lund-torv>
- Damsgaard, V. (2019b, June 30). “Alle” studenter vil bo på Lund torv. *Fædrelandsvennen*.
<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/6jVVjo/alle-studenter-vil-bo-paa-lund-torv>
- Damsgaard, V. (2019c, November 7). - Vi er ikke blitt hørt på en flekk. *Fædrelandsvennen*.
<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/OpX3LA/vi-er-ikke-blitt-hoert-paa-en-flekk>
- Damsgaard, V. (2019d, December 5). Kappe blokkene med opptil to etasjer.
Fædrelandsvennen. <https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/GGJ911/kapper-blokkene-med-opptil-to-etasjer>
- Damsgaard, V. (2019e, December 11). Beboere i fyr og flamme slo ring rundt Vabua.
Fædrelandsvennen. <https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/K3Kodo/beboere-i-fyr-og-flamme-slo-ring-rundt-vabua>
- Damsgaard, V. (2019f, December 17). Planlegger innflytting i 2022. *Fædrelandsvennen*.
<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/kJL32v/planlegger-innflytting-i-2022>
- Damsgaard, V. (2020, November 24). Kan gå i gng og bygge opptil sju etasjer.
Fædrelandsvennen. <https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/nA9KzB/kan-gaa-i-gang-og-bygge-i-opptil-sju-etasjer>
- Dear, M. (1992). Understanding and Overcomin the NIMBY syndrome. *Journal of the American Planning Association*, 58, 288–300.
- Devine-wright, P. (2009). *Rethinking NIMBYism : The Role of Place Attachment and Place Identity in Explaining Place-protective Action*. 441(November 2008), 426–441.
<https://doi.org/10.1002/casp>
- Falleth, E., Hanssen, G. S., & Saglie, I. L. (2010). Makt og medvirkning i urban reguleringsplanlegging. *Plan*, 42(1), 64–67.

- Falleth, E. I., Hanssen, G. S., & Saglie, I. L. (2008). *Medvirkning i byplanlegging i Norge*.
- Falleth, E., & Saglie, I. L. (2020). Kommunal arealplanlegging. In N. Aarsæther (Ed.), *Plan og Samfunn: System, praksis, teori*. (pp. 69–85). Cappelen Damm akademisk.
- Garman Johnsen, V. (2021, January 10). Lund Torv: Unødvendig ødeleggelse som får betydning på mange felt. *Fædrelandsvennen*.
<https://www.fvn.no/mening/leserinnlegg/i/OQ6XeE/lund-torv-unoedvendig-oedeleggelse-som-faar-betydning-paa-mange-felt>
- Gitlestad, S. (2020, November 30). Det nye Lund Torv. *Fædrelandsvennen*.
<https://www.fvn.no/mening/leserinnlegg/i/41Oy09/det-nye-lund-torv>
- Hanssen, Gro Sandkjaer. (2015). Medvirkning i planleggingen av den kompakte by - hvordan er praksis? In Gro Sandkjaer Hanssen, H. Hofstad, & I. L. Saglie (Eds.), *Kompakt byutvikling – muligheter og utfordringer* (pp. 97–114). Universitetsforlaget.
- Hanssen, Gro Sandkjær. (2012). *Negotiating Urban Space : The Challenge of Political Steering in Market- and*. 35(22), 22–47. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.2011.00278.x>
- Haugen, A. H., & Sá Lima, J. (2022, March 21). Medvirkning - En viktig debatt som stopper i første akt. *Arkitektnytt*. <https://www.arkitektnytt.no/debatt/medvirkning-en-viktig-debatt-som-stopper-i-forste-akt>
- Healey, P. (1997). *Collaborative planning : shaping places in fragmented societies*. Macmillan.
- Healey, P. (2010). *Making Better Places: the planning project in the twenty-first century*. Palgrave Macmillan.
- Hvalen, Ø. (2020, June 19). Hvorfor ødelegge Lund Torv? *Fædrelandsvennen*.
<https://www.fvn.no/mening/leserinnlegg/i/awmVJd/hvorfor-oedelegge-lund-torv>
- Innes, J. E., & Booher, D. E. (2004). Reframing public participation: Strategies for the 21st century. *Planning Theory and Practice*, 5(4), 419–436.
<https://doi.org/10.1080/1464935042000293170>
- Innes, J. E., & Booher, D. E. (2015). A turning point for planning theory? Overcoming dividing discourses. *Planning Theory*, 14(2), 195–213.

<https://doi.org/10.1177/1473095213519356>

Juul & Frost Arkitekter. (2014). *Universitetsbyen Kristiansand Utviklingsplan 2040*.

Kjetil, R. (2019, December 12). Trosset protestene - sa ja til Lund Torv. *Fædrelandsvennen*.
<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/P9LkkJ/trosset-protestene-sa-ja-til-lund-torv>

Knudtzon, L. (2015). Meningsbrytninger og involvering i planprosesser i et demokratiperspektiv. In Gro Sandkjaer Hanssen, H. Hofstad, & I. L. Saglie (Eds.), *Kompakt byutvikling – muligheter og utfordringer* (pp. 85–96). Universitetsforlaget.

Kommunal- og Moderniseringsdepartementet. (2020). *Lovkommentar til plandelen av plan- og bygningsloven*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/lovkommentar-til-plandelen-av-plan--og-bygningsloven/id2701235/>

Kristiansand Kommune. (2011). *Styrke i muligheter - Kommuneplan 2011-2022*.
https://www.kristiansand.kommune.no/contentassets/0bf874c958e547768ee960d5ffe93a38/kommuneplan-2011_endret2013_web-endret-260916.pdf

Kristiansand Kommune. (2020). *Lund torv - Områderegulering*.
<http://webhotel3.gisline.no/GisLinePlanarkiv/4204/1443/Dokumenter/PB1443.pdf>

Kristiansand Kommune, UIA, Næringsforeningen, & STA. (2018). *Universitetsbyen Kristiansand mot 2030*.

Kristiansand Kommune, UIA, Næringsforeningen, & STA. (2020). *Handlingsplan 2020-2024 Universitetsbyen Kristiansand*.

Nordahl, B. I. (2020). Fra planstyrt til markedsdrevet byutvikling. In N. Aarsæther (Ed.), *Plan og Samfunn: System, praksis, teori*. (pp. 150–165). Cappelen Damm akademisk.

NOU 2003:14. (2003). *Bedre kommunal og regional planlegging etter plan- og bygningsloven II - Planlovutvalgets utredning med lovforslag*.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2003-14/id382097/?ch=1>

Ringholm, T., & Hanssen, G. S. (2020). Medvirkning i lokal planlegging. In N. Aarsæther (Ed.), *Plan og Samfunn: System, praksis, teori*. (pp. 191-2+8). Cappelen Damm akademisk.

Røhme, A. (2013). *Medvirkning i kommunal planlegging : en studie av Orkdal 2040*.

Strisland, V. (2020a, October 13). Anleggsmaskinene vil innta Vabua. *Fædrelandsvennen*.

<https://www.fvn.no/mening/leserinnlegg/i/7K07aB/anleggsmaskinene-vil-innta-vabua>

Strisland, V. (2020b, December 3). Fylkesmannens behandling av klagen på Lund Torv.

Fædrelandsvennen. <https://www.fvn.no/mening/leserinnlegg/i/9Ok5GE/fylkesmannens-behandling-av-klagen-paa-lund-torv>

Thakre, S. R. (2020). Kunstsiloen som ingen kunne målbinde. *Plan*, 52(01), 50–55.

<https://doi.org/10.18261/issn1504-3045-2020-01-14>